

УНІВЕРСИТЕТ імені АЛЬФРЕДА НОБЕЛЯ

II Всеукраїнська наукова конференція
студентів і молодих вчених

СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОСТІ

30 березня 2017 р.

УНІВЕРСИТЕТ імені АЛЬФРЕДА НОБЕЛЯ

КАФЕДРА ПОЛІТОЛОГІЇ, СОЦІОЛОГІЇ ТА ГУМАНІТАРНИХ НАУК

*II Всеукраїнська наукова конференція
студентів і молодих вчених*

СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОСТІ

Тези доповідей

30 березня 2017 р.

Дніпро
2017

УДК 32:316
ББК 66.3(4Укр)3
С 69

Організаційний комітет:

Г.П. Щедрова, доктор політичних наук, професор – голова оргкомітету;
І.А. Єремєєва, кандидат історичних наук, доцент – заступник голови;
Р.М. Ключник, кандидат політичних наук, доцент – заступник голови;
Н.В. Бочарова, кандидат історичних наук, професор;
Д.В. Прошин, кандидат історичних наук, доцент;
О.М. Турчак, кандидат філологічних наук, доцент;
М.Р. Кабанова, кандидат педагогічних наук, доцент.

С 69 Соціально-політичні проблеми сучасності: II Всеукраїнська наукова конференція студентів і молодих вчених: тези доповідей, Дніпро, 30 березня 2017 р. – Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля, 2017. – 92 с.

ISBN 978-966-434-376-0

Збірник містить тези доповідей учасників II Всеукраїнської наукової конференції студентів і молодих вчених «Соціально-політичні проблеми сучасності». У них наводяться різні оцінки очікувань і загроз, пов'язаних з глобальними зрушеннями у міжнародній політиці та кризовими процесами в сучасній Україні, досліджується можливий вплив прискорення реформ на політичний розвиток нашої країни. Особливу увагу приділено таким актуальним проблемам, як глобалізація політичних процесів і трансформація ідеологічних доктрин сучасності.

УДК 32:316
ББК 66.3(4Укр)3

Відповідальна за випуск: *Г.П. Щедрова*, доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри політології, соціології та гуманітарних наук.

ISBN 978-966-434-376-0

© Університет імені Альфреда Нобеля,
оформлення, 2017

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ПОЛІТИКИ..... 5

Діхтяренко А.В. Політичне прогнозування у державній політиці	5
Коптєв О.С. Політичний документ та основні підходи до його аналізу..	7
Красюк Ю.В. Теорії політичного реалізму та сучасність.....	10
Куцова В.С. Соціально-політичні аспекти проблеми перенаселення ...	13
Решетніченко А.В., Чечельницька Г.В. Питання виникнення української філософії в контексті політичних процесів минулого та сучасності	15
Уланович Т.Ю., Швачка Д.В. Політичні аспекти дослідження «Руської Правди» як витоків закону та державності в українській та російській історіографії.....	17
Шинкаренко В.Г. Методологічні проблеми політичного проектування	19
Шотурма Н.В. Етапи становлення теорії комунікативного процесу	22

СЕКЦІЯ 2. ПОЛІТИЧНІ ІНСТИТУТИ ТА ПРОЦЕСИ В УМОВАХ КРИЗОВОГО СТАНУ 24

Абдулаєва К.М. Застосування політичного маркетингу при проведенні виборчих кампаній	24
Аветисян А.А. Криза легітимності та її вплив на політичну систему	26
Андрейченко Т.А. «Кризис демократии»: что пошло не так?	29
Архіпова А.Д. КНДР як приклад сучасного тоталітарного режиму	31
Баранник Ю.В. Политические конфликты в современном мире.....	33
Ключник Р.М. Криза демократії участі та протестний потенціал	34
Кольцов В.М. До дистинкції політичної опозиції та інших форм соціальної і суспільно-політичної активності.....	38
Коробка М.О. Регулювання конкуренції політичних еліт	41
Маркова Д.А. Политическое измерение развития высшего образования в Украине	43
Марковська Я.Е. Проблеми довіри до політичної влади в сучасному українському суспільстві	45
Матухно Г.Р. Лоббизм и его роль в деятельности современных парламентов	48
Погуляєва О.В. Конфлікт як чинник розвитку політичної системи України.....	50
Прошин Д.В. Возможные предпосылки стратегического компромисса как сценария прекращения террористического насилия.....	55
Сємич І.А. Качественные характеристики современных эмиграционных процессов в Украине.....	57

**СЕКЦІЯ 3. ПОЛІТИЧНА КУЛЬТУРА ТА ІДЕОЛОГІЯ
В УМОВАХ ДЕМОКРАТИЧНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ..... 59**

Гридасова В.В. Вплив Реформації на суспільно-політичне життя Європи..... 59

Гримайлова П.А. Політична культура української еліти сьогодення як результат політичних трансформацій 61

Груєва О. В. Використання потенціалу стріт-арту у політичному процесі: аналіз зарубіжного досвіду 64

Лях С.А. Основные черты английского либерализма 67

Турчак О.М. Мова як елемент політичної культури 70

Чернишов Д.С. До питання про ідеологічні орієнтири «піратських» політичних партій 72

Ярошенко Я.В. Влияние французского либерализма на развитие политической мысли..... 75

**СЕКЦІЯ 4. ПРОБЛЕМИ СВІТОВОЇ ПОЛІТИКИ
ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН 79**

Забияка А.А. Терроризм как угроза безопасности: в поисках защиты 79

Каминов А.А. Эмбарго как метод международных санкций (на примере отношений Кубы и США)..... 80

Кисіль В.Д. Проблеми світової політики та міжнародних відносин в епоху глобалізації..... 82

Милицук Д.А. Проблема единства Европейского Союза (на примере «Brexit»)..... 84

Олексовська А.С. Особливості міжнародних відносин в умовах глобалізації 86

Прохорова Є.В. Професійна діяльність журналістів у боротьбі з глобальними проблемами 88

Chaika M.A. Migrant crisis and Kremlin influence 90

СЕКЦІЯ 1. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ПОЛІТИКИ

А.В. Діхтяренко
Університет імені Альфреда Нобеля

ПОЛІТИЧНЕ ПРОГНОЗУВАННЯ У ДЕРЖАВНІЙ ПОЛІТИЦІ

На сучасному етапі в політичній науці посилюється інтерес до проблеми політичного прогнозування і головними причинами цього є ускладнення політичного процесу, зростання ролі прогнозування в усіх сферах суспільного життя. Актуалізація політичного прогнозування в Україні обумовлена складністю і суперечливістю процесів державного будівництва [1, с. 350].

Прогнозування є своєрідним випереджальним відображенням дійсності, а здатність до нього – елементом інтелектуальної діяльності, однією з головних функцій свідомості особистості. Стимулює його багатогранна дійсність, яку людина прагне пізнати, подивившись очима розуму у майбутнє. Таке знання важливе і для прийняття політичних рішень. Адже будь-яка ситуація завжди певною мірою невизначена, і цілком природним є намагання людини знизити рівень цієї невизначеності.

Основна мета прогнозування в цілому – передбачення майбутнього з метою отримання знань для можливості впливати на перебіг подій.

Метою саме політичного прогнозування є підвищення ефективності та результативності прийнятих політичних рішень, запобігання небажаному розвитку політичних процесів, планування державних управлінських рішень, передбачення доступних для огляду політичних ситуацій. Об'єктом політичного прогнозування є в першу чергу політична система та політичний процес [2]. Варто також зазначити, що цей тип прогнозування належить до інтегративних галузей знання, адже охоплює соціально значущі проблеми, які пов'язані з усіма сферами життєдіяльності суспільства.

Характерною рисою нашого часу стає все більший ступінь непередбачуваності політичних та соціально-економічних подій. Стан невизначеності та неможливості передбачити будь-які глобальні зміни як на державному, так і на світовому рівнях інколи характеризується як криза прогностичних можливостей. Дійсно, інколи політичні події відрізняються раптовістю і змушують замислитися, наскільки взагалі варто послугуватися існуючими уявленнями про розвиток політичних процесів і чи не існує нагальна потреба у переосмисленні, доповненні змісту політичного аналізу [3, с. 45–46]. До того ж, цілком можливо вивчити поведінку одного або декількох суб'єктів політичного життя, але вивести будь-яку формулу політичних процесів у нестабільних системах дуже складно. Водночас, лише частково можна погодитись із такими труднощами політичного прогнозування, в першу чергу тому, що головне завдання цієї галузі науки – не передбачити майбутнє, а здійснити політичний моніторинг, аналіз можливих політичних рішень, їх наслідків та обрати най-

більш оптимальне. Ефективність прогнозів політичних подій не може зводитись тільки до ступеня їх достовірності, точності. Не менш важливо знати наскільки той чи інший прогноз сприяє підвищенню обґрунтованості, об'єктивності та ефективності розроблених на його основі рішень. Це, зокрема, доводить значущість політичного прогнозу для прийняття найбільш раціональних рішень.

Важливу роль у складанні політичних прогнозів відіграють дослідження громадської думки, соціологічні опитування, дані яких є особливо важливими в періоді політичних виборів на різних етапах їхнього проведення.

Згідно із Законом України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України» від 23.03.2000 р., основними принципами, на яких базується державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України, є: цілісність; об'єктивність; науковість; гласність; самостійність; рівність; дотримання загальнодержавних інтересів [2].

Під політичним прогнозом в системі державного управління слід розуміти імовірнісну, стохастичну по своєму характеру, науково обґрунтовану думку про перспективи того чи іншого процесу або явища в майбутньому та про альтернативні шляхи і терміни його здійснення, на основі об'єктивності, альтернативності та співмірності. Імовірнісний характер прогнозів обумовлюється дією на прогнозовані явища багатьох як ізольованих (самостійних), так і комплексних соціально-економічних, культурно-історичних, політичних (внутрішньо- та зовнішньополітичних) чинників. Політичне прогнозування надає знання про закономірності розвитку чи тенденції змін досліджуваного об'єкта, що дає можливість системі підготуватися до цих змін і забезпечити стабільність. Також прогноз мінімізує невизначеність, уникає безвихідність та впорядковує ситуацію, оскільки завжди несе в собі альтернативність.

На жаль, на сьогодні більшість підрозділів прогностичного супроводу органів державної влади та місцевого самоврядування діють переважно в інтересах управлінь внутрішньої політики і задіяні виключно в збиранні та фаховій обробці інформації. До того ж чітка ієрархічна структура органів державної влади та місцевого самоврядування створює можливість для нав'язування аналітично-прогностичним підрозділам волі вищого керівництва стосовно результатів аналітично-прогностичних досліджень та моніторингів [4, с. 81]. На місцевому рівні ситуація ускладнюється ще й обмеженим кошторисом, а отже неспроможністю замовити якісний експертно-аналітичний висновок в аналітичних центрах. Розробка таких висновків структурними підрозділами виконавчих комітетів не підкріплена кадровими ресурсами, до того ж не виключатиме впливу з боку керівництва, що не забезпечить належної довіри як з боку депутатів міської ради, які безпосередньо приймають такі рішення, так і з боку населення. Аналітичні ж висновки, які інколи додаються до проектів рішень суб'єктами подання, подаються у вигляді пояснювальних записок і не містять прогнозованих висновків прийняття чи не прийняття такого рішення, не містять і аналізу альтернативних шляхів вирішення проблеми, а лише обґрунтовують рішення з технічної чи юридичної точки зору [5, с. 304].

Таким чином, нинішня об'єктивна реальність вимагає здатності та вміння вчасно реагувати на нові виклики часу (внутрішньодержавні та міжнародні проблеми), на появу конкуруючих потреб та інтересів і приймати оперативні рішення. На жаль, попри великого числа теоретичних розробок, прикладний аспект політичного прогнозування залишається проблематичним. Органи державної влади, а особливо органи місцевого самоврядування продовжують потребувати методичних розробок не академічного, а саме практичного прогнозування із врахуванням особливостей фінансового забезпечення, кадрового ресурсу, впливу неформальних політичних інститутів, усталених норм, рівня конформізму населення міста та ін.

Список використаних джерел

1. Горбатенко В.П. Політичне прогнозування: теорія, методологія, практика [Текст] / В.П. Горбатенко / Горбатенко В.П. – К. : Генеза, 2006. – 400 с.
2. Закон України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1602-14>.
3. Політична аналітика в системі публічного управління [Текст]: навч. посіб. / авт. кол. : С.О. Телешун, С.В. Сьомін, О.Р. Титаренко та ін. ; за заг. ред. С. О. Телешуна. – К. : НАДУ, 2008. – 284 с.
4. Телешун С. О. Політична аналітика, прогнозування та політичні консультації [Текст] / С. О. Телешун, А. С. Баронін. – К. : Вид. ПАЛИВОДА А. В., 2001. – 112 с.
5. Ахременко А. С. Политический анализ и прогнозирование [Текст] / А. С. Ахременко. – М. : Гардарики, 2006. – 333 с.

Науковий керівник: Р.М. Ключник, кандидат політичних наук, доцент.

О.С. Коптєв
Університет імені Альфреда Нобеля

ПОЛІТИЧНИЙ ДОКУМЕНТ ТА ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО ЙОГО АНАЛІЗУ

Сутнісну основу політики становлять питання про владу та її використання. А ми знаємо, що ніякі владні відносини не обходяться без прийняття нормативно-правових актів, що є процесом їхньої розробки та реалізації. Через це потрібно розуміти сутність документа та вміти правильно аналізувати той чи інший політичний документ [1].

Сам по собі документ – це матеріальний об'єкт, що містить певну інформацію, оформлений у визначеному порядку і має юридичну силу відповідно до чинного законодавства.

Документи класифікуються:

За найменуванням: заява, лист, телеграма, службова записка, протокол тощо.

За походженням: службові (офіційні) та особисті документи.

За призначенням: щодо особового складу (заява, автобіографія, резюме, наказ), довідково-інформаційні (довідка, службова записка, протокол, витяг із протоколу, телеграма, факс, стаття), обліково-фінансові (акт, доручення, розписка, список, таблиця), розпорядчі (постанова, ухвала, вказівка, розпорядження), організаційні (положення, статут, інструкція), господарсько-договірні (договір, трудова угода, контракт).

За формою: стандартні (типові) та індивідуальні (нетипові). За терміном виконання – звичайні безстрокові, термінові, дуже термінові.

За ступенем гласності: для загального користування, для службового користування, таємні, цілком таємні.

За стадіями створення: оригінали й копії.

За терміном зберігання: тимчасового (до 10 років), тривалого (понад 10 років), постійного зберігання.

У свою чергу, політичний документ – це акт нормативного або рекомендаційного характеру, що регулює діяльність суб'єктів політики та їхні взаємини між собою або з суспільством. Потрібно зазначити, що будь-яка політична інформація є результатом певної політичної діяльності та відображає класові, національні та інші відносини людей, їхні інтереси, потреби, тощо. На її зміст впливає також світоглядна позиція, тобто місце в суспільній системі авторів документів, саме тому одним із найдостовірніших джерел політичної інформації є саме політичний документ.

В основі класифікації політичного документа лежить форма фіксування інформації, тому що від цього залежить мета використання документа та методів його аналізу [2].

За формою фіксування документи поділяють на письмові, іконографічні (кіно-, відео-, фотодокументи) та фонодокументи (аудіозаписи).

Аналіз цих політичних документів дає змогу дослідникові сформулювати проблему, об'єкт, предмет, цілі, завдання і гіпотези дослідження, після чого порівняти отримані під час дослідження емпіричні дані з показниками інших соціологічних досліджень, отримати інформацію для вирішення досліджуваної проблеми або поглибити її аналіз, охарактеризувати соціальні процеси, які відбуваються на груповому та індивідуальному рівнях, виявити тенденції та розробити прогнози щодо їхнього подальшого розвитку, здобути інформацію про діяльність головних соціальних інститутів суспільства – сім'ї, освіти, засобів масової інформації тощо, та вивчити громадську думку і соціальне самопочуття населення загалом та окремих його прошарків.

Оптимальний вибір методу аналізу документів передбачає дотримання певних вимог, а саме:

– Визначення виду та форми документа який підлягає аналізу під час дослідження.

– З'ясування загальної ситуації на момент створення документа, обставин його виникнення, історичного і соціального контексту.

– Відмежування описів, певних подій від їхніх оцінок; встановлення надійності документа, його зв'язку з предметом дослідження; добір найбільш адекватного методу отримання первинних даних та їхнього аналізу.

– Визнання того, що офіційні документи надійніші за неофіційні, особисті – за безособові, а первинні – за вторинні.

Аналіз документів характеризує досліджуване явище, його зв'язки з іншими явищами, внаслідок чого аналітик складає цілісне уявлення про це явище.

Задля аналізу політичних документів використовуються неформалізовані та формалізовані види аналізу документів, які доповнюють один одного, компенсують притаманні їм недоліки в отриманні достовірної інформації. До неформалізованих відноситься аналіз спрямований на систематизацію та інтерпретацію відомостей, що містяться в документах, це якісний, традиційний метод дослідження. У цьому разі метою дослідника є встановлення виду документа, його форми, часу та місця появи, автора, ініціатора, мету створення роботи її достовірність. Після чого в процесі аналізу йде вичленення потрібної інформації з тексту документа її обробка та систематизація з подальшим поглибленням у проблему яка перед ним стоїть. Після цього аналітик робить для себе певний висновок про доцільність ще глибшого аналізу документа чи його окремих положень. Потрібно зазначити, що суттєвим недоліком цього аналізу є суб'єктивність сприйняття аналітиком отриманих відомостей, які містяться в документі.

Саме через це використовується формалізований, якісний вид аналізу політичного документа. Формалізований метод – це переклад у кількісні показники масової текстової інформації з подальшою її статистичною обробкою та кодифікацією. Перш за все, представлений контент-аналізом, який спрямований на квантифікацію, тобто фіксацію та кількісний опис, суттєвих характеристик змісту документа. Даний метод застосовується тоді, коли дослідник потребує саме кількісних даних, точної та конкретної інформації щодо досліджуваної проблеми.

Звичайно контент-аналіз має ряд переваг. Це дуже “прозорий” метод дослідження. Схема кодування і процедури формування вибірки можуть бути чітко сформульовані, тому з'являється можливість для відтворення конкретного експерименту і проведення подальших досліджень. Саме ця ясність часто дозволяє вважати контент-аналіз найоб'єктивнішим методом аналізу політичного документа.

Але контент-аналіз може бути хорошим лише настільки, наскільки гарні документи, над якими працює дослідник. Тому що ніхто, навіть сам дослідник не може бути до кінця впевнений щодо достовірності та надійності документа, саме через це дослідник і прибігає до залучення інших видів аналізу документа.

На завершення потрібно зазначити, що і неформалізовані і формалізовані види аналізу документа мають свої сильні та слабкі сторони, тож для дослідника доцільним у ході аналізу буде використання усіх видів аналізу документа, збір емпіричних даних та розгляд того чи іншого документа з усіх сторін.

Список використаних джерел

1. Кузьменко Т. М. Соціологія / Т. М. Кузьменко. – Київ: Центр учбової літератури, 2010. – 320 с.

2. Аналітичний документ як інструмент підготовки управлінських рішень: навч.-метод. матеріали / І.В. Рейтерович, С.В. Ситник ; уклад. В.М. Гаврилюк. – Київ: НАДУ, 2013. – 56 с.

Науковий керівник: Г.П. Щедрова, доктор політичних наук, професор.

Ю.В. Красюк
Університет імені Альфреда Нобеля

ТЕОРІЇ ПОЛІТИЧНОГО РЕАЛІЗМУ ТА СУЧАСНІСТЬ

Як відомо, багато політичних експертів звертаються до пласту вже існуючих концепцій для аналізу сучасності. При цьому у центрі перебуває політичний реалізм. Звичайно ж на перший план на фоні міжнародних подій ХХІ століття виходить питання забезпечення стабільного миру та безпеки. Але як підтримувати міжнародну безпеку та розвиток співробітництва між державами світу, якщо все частіше дослідники мають оперувати поняттями «боротьба держав за владу, сила і домінування»?

Основи даної теорії найповніше були розкриті в написаній у 1947 році Г. Моргентау праці “Політичні відносини між націями. Боротьба за владу”. Політичний реалізм ґрунтується на понятті “інтерес”. Кожна держава, не зважаючи на суму благих намірів, всеодно не буде нехтувати власними державними інтересами. Це факт. Різниця полягає лиш в обсязі інтересу. З точки зору Г. Моргентау, міжнародні відносини є ареною гострого протиборства держав. В основі всієї їхньої міжнародної діяльності перебуває прагнення до збільшення своєї влади або сили та зменшення влади інших двома основними шляхами – воєнної стратегії та політичної гри.

Це вимагає виваженої раціональної політики, адже важко зберігати стабільний стан миру за умов прагнення майже кожного до домінування. Стан миру – це стан рівноваги сил між державами. Навіть якщо розглянути окремо Європейський Союз, то бачимо, що є країни-лідери, зокрема п’ять постійних членів Ради Безпеки – Китай, Франція, Росія, Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії і Сполучені Штати Америки, які мають право на «вето» над основними питаннями. І як показує практика останніх зібрань – це право використовують не завжди із благими намірами, а намагаються висловитися на свою користь. Наприклад, Росія використала своє право «вето» чотири рази для блокування резолюцій щодо Сирії. Право «вето» може перешкоджати ухваленню рішення, яке необхідно для всього світового співтовариства в цілому через інтереси одного з постійних членів. Треба враховувати норми міжнародного права і моралі, але не можна їх ідеалізувати та надто покладатися на них.

Одним із найважливіших нових чинників у світовій політиці стала поява ядерної зброї. Наявність такої зброї автоматично призводить до певної зміни колишніх уявлень про зовнішню політику. Такий перегляд і зробив Г. Моргентау, який сформулював парадокси стратегії ядерних дер-

жав. Наприклад, одночасно з прагненням використовувати ядерну або іншу силу в міжнародних відносинах існує і страх вдатися до неї через неминучі наслідки – загальну ядерну катастрофу. «Ядерний клуб» – неофіційна назва групи країн, що володіють ядерною зброєю. До неї входять США (з 1945), Росія (перед тим Радянський Союз: з 1949), Великобританія (1952), Франція (1960), КНР (1964), Індія (1974), Пакистан (1998) і КНДР (2006). При цьому наявність ядерної зброї допомагає зберегти баланси сил.

Ще один парадокс Г. Моргентау бачив в одночасному продовженні гонки ядерних озброєнь і спробах її припинення [1, с. 198]. Україна, Білорусь та Казахстан, на території яких перебувала частина ядерного озброєння СРСР, після підписання в 1992 році Лісабонського протоколу були оголошені країнами, що не мають ядерної зброї, і в 1994–1996 роках передали всі ядерні боеприпаси Російській Федерації. Слід зазначити, що 1991 року після розпаду Радянського Союзу Україна була третьою країною у світі за ядерним арсеналом. Україна відмовилась від усього за умов надання їй відповідних гарантій провідними ядерними державами світу. З 1993 року під час переговорів двох Президентів України і Росії була досягнута домовленість про ліквідацію всієї ядерної зброї, що розташовувалася в Україні. Чи були це щирі прагнення до зменшення загроз у світі, чи були це звичайні маніпуляції задля власних цілей – довести неможливо. Але зрозуміло, що якби Україна зараз також мала ядерну зброю, то сценарій розвитку подій на Донбасі та в Криму міг бути дещо іншим.

Неможливо не згадати про представника неореалізму – Р. Арона та його доробок “Мир і війна” (1967 рік). На думку Р. Арона, в епоху індустріальної цивілізації та ядерної зброї завойовницькі війни стають невідгідними й ризикованими. Але це не говорить про докорінну зміну основної особливості міжнародних відносин, яка полягає у законності використання сили їх учасниками. Тому, вважає Р. Арон, мир неможливий, але й війна невірогідна. Нормальним для міжнародних відносин є стан конфлікту, а не його відсутність. Для наглядності слід назвати деякі конфлікти сучасності, які за Ароном є закономірним явищем – Центральна Європа – війна в Придністров’ї (1992), російсько-українська війна (2014 – дотепер). Кавказ – конфлікт в Нагірному Карабаху (1988 – дотепер) та інші. За Р. Ароном, для зовнішньої політики держав характерні дві символічні фігури – дипломата і солдата, оскільки відносини між державами «складаються, по суті, з чергування війни і миру».

Слід згадати про Миротворчі сили ООН – військові контингенти країн – членів ООН, виділені за Статутом ООН з метою запобігання або ліквідації загрози миру і безпеки шляхом спільних примусових дій (військова демонстрація, блокада тощо), якщо заходи економічного і політичного характеру виявляться або виявилися недостатніми. З січня 1949 року присутня група військових спостерігачів у Індії та Пакистані, військові сили ООН з підтримки миру присутні з березня 1964 року і до тепер на Кіпрі, з березня 1974 року сили ООН за спостереженням за роз’єднанням присутні в ізраїльсько-сирійському регіоні, з березня 1978 року тимчасові сили ООН присутні в Лівані, з квітня 1991 року розпочалася місія ООН з

проведення референдуму на території Західної Сахари, з червня 1999 року діє місія ООН з питань тимчасової адміністрації у Косово, з вересня 2003 року – місія ООН в Ліберії, з квітня 2004 триває місія у Кот-д’Івуарі, з червня 2004 – місія ООН із стабілізації діє на Гаїті, з березня 2005 року в Судані, з серпня 2006-го інтегрована місія ООН присутня у Тиморі-Лешті, з липня 2007 року змішана операція Африканського Союзу – Організації Об’єднаних Націй діє у Дарфурі, з липня 2010 року місія ООН зі стабілізації на території Конго. Таким чином на сьогоднішній день миротворчі місії ООН присутні у 13 країнах і регіонах світу, що доводить актуальність названої концепції.

3. Бжезінський – американський політолог, який називає п’ять ключових геостратегічних дійових осіб – Францію, Німеччину, Росію, Китай та Індію, а також п’ять геополітичних центрів – Україну, Азербайджан, Південну Корею, Туреччину та Іран. Інші – середні за своїми масштабами – європейські держави, більшість із яких є членами НАТО і/чи Європейського Союзу або підкоряються провідній ролі США, або прямують за ключовими геополітичними дійовими особами Європи. Потенційним геополітичним центром у Східній Європі, на думку автора, на сьогоднішній день є Польща [2, с. 71]. Дійсно, трудові ресурси нині мігрують до цієї країни, Польща демонструє високий розвиток економіки шляхом реформ. Розглядаючи геополітичний простір у глобальному масштабі, вчений виділяє на політичній карті світу США як єдину у світі на сьогоднішній день наддержаву. Бжезінський відзначає, що, скориставшись розпадом СРСР (який призвів до утворення «чорної діри» в центрі Євразії), США у своїй зовнішній політиці перейшли від концепції «стримування» до концепції «поширення», прагнучи «нового світового порядку», базованого на власному домінуванні [3, с. 313]. Важко не погодитися, чи не так?

Політичний реалізм – концепція, яка відкриває очі на існуюче співвідношення сил на міжнародній арені. Усе у світі закономірне. Великі держави прагнуть до великого впливу. Але при цьому вони і роблять спроби змінити світ на краще, тож не будемо говорити лише про виключний егоїзм провідних країн світу.

Список використаних джерел

1. Моргентгау Г. Политические отношения между нациями. Борьба за власть и мир [Текст] / Г. Моргентгау // Социально-политический журнал. – 1997. – № 2. – С. 189–201.
2. Цыганков П.А. Теория международных отношений [Текст] / П.А. Цыганков. – М. : Гардарики, 2004. – 400 с.
3. Лаврук Т. П. Концепт геополітики: просторова та економічна детермінанти [Текст] / Т.П. Лаврук // Гілея: науковий вісник. – 2016. – Вип. 109. – С. 312–316.

Науковий керівник: Н.В. Бочарова, кандидат історичних наук, професор.

СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ ПЕРЕНАСЕЛЕННЯ

Перенаселення є небажаним станом, при якому число існуючого людського населення перевищує пропускну здатність Землі. Перенаселення обумовлене низкою факторів. Зниження смертності, поліпшення медичних установ, виснаження дорогіших ресурсів – це не всі причини, що призводять до даної проблеми.

Зростаючі досягнення в галузі технології з кожним роком впливають на людство у багатьох відношеннях. Одна з них була можливість врятувати життя і створити найкраще лікування для всіх. Прямим наслідком цього була збільшена тривалість життя і зростання населення. В останні п'ятдесят років кількість населення швидко росла і перетворилася в перенаселеність. В історії нашого виду народження і смертність завжди збалансовувались, а отже, це підтримувало темпи зростання населення.

Після часів бубонної чуми 1400-х років, кількість населення почала постійно збільшуватись. Країни, що розвиваються, стикаються з проблемою перенаселеності в порівнянні з більш розвиненими країнами, але зараз перший тип країн займає більшу частину Землі.

Говорячи про перенаселення, потрібно розуміти причини цієї проблеми.

Першою причиною є спад смертності. Якщо кількість народжених дітей щороку дорівнює числу дорослих, які вмирають, то популяція стабілізується.

Є багато факторів, які можуть збільшити смертність за короткий проміжок часу та водночас збільшують рівень народжуваності вже за довгий період. Наприклад, відкриття нашими предками сільського господарства дало можливість підтримувати харчування людей без полювання. Це створило перший дисбаланс між кількістю смертності та народжуваності.

Слідом за цим прийшов промисловий переворот. Технологічний прогрес був, мабуть, найголовнішою причиною, чому баланс був остаточно порушений [1, с. 122–123]. Медична наука зробила багато відкриттів, завдяки яким держави змогли перемогти цілий ряд захворювань.

Тим не менше, коли мова йде про перенаселення, потрібно розуміти, що існує психологічний компонент. А саме протягом тисяч років у дуже малій частині населення було достатньо грошей, щоб жити в комфорті. Решта стикаються з бідністю і стають багатодітним сім'ям, щоб компенсувати високий рівень дитячої смертності. Сім'ї, які пройшли через бідність, стихійні лиха або просто потребують «додаткових» рук для роботи – основний фактор для перенаселеності. У порівнянні з більш ранніми часами, більшість з цих «додаткових» дітей виживають і споживають ресурси, які не є достатніми за своєю природою [1, с. 123].

Багато людей вважають, що краще іммігрувати в розвинені країни, як США, Великобританія, Канада та Австралія, де життя краще з точки зору медицини, освіти, безпеки та зайнятості. Кінцевим результатом є те, що ці

люди селяться там, і ці місця стають переповненими. Різниця між кількістю людей, які залишають країну, і кількістю, які заїжджають зменшується, що призводить до підвищення попиту на продукти харчування, одяг, енергію та місця проживання. Це призводить до браку ресурсів. Хоча загальна чисельність населення залишається тією ж самою, цей фактор впливає на щільність населення, що в результаті робить ці місця переповненими.

Наслідки перенаселення є досить серйозними. Перший з них є виснаження ресурсів. Земля може виробляти лише обмежену кількість води і їжі, які зараз значно відстають від поточних потреб. Велика частина екологічного збитку за останні п'ятдесят років стається через зростаюче число людей на планеті. Це призводить до вирубки лісів, полювання на диких та рідкісних тварин, забруднення навколишнього середовища і створення цілого ряду проблем.

Коли влада намагається зробити щось подібне, конфлікти неминучі. У 1979 році китайці ввели політику «одна сім'я – одна дитина». Подружжя закликали мати менше дітей, порушників штрафували. Ця політика була відповіддю на десятиліття голоду. Вона діє і зараз. За офіційними даними, без цієї політики населення Китаю було б більше на 400 мільйонів чоловік [2, с. 118–119]. Але влада інших країн не може піти на такий радикальний крок, остерегаючись обурення.

В 1970-х роках влада Індії також хотіла обмежити народжуваність. Спочатку керівництво країни пішло менш агресивним шляхом, пропонуючи громадянам стерилізацію в обмін на невеликі виплати. Іноді проводили по 80 тисяч операцій за тиждень. Проблема полягала в тому, що на це йшли ті, у кого вже були великі сім'ї. Але у деяких районах політики зайшли за надто далеко. У 1977 році Індіра Ганді оголосила надзвичайний стан і тоді стерилізація стала покаранням за будь-який злочин. Лише за 1977 рік було стерилізовано близько 8 мільйонів осіб, і обурення громадськості було настільки велике, що призвело до зміщення уряду [3, с. 58]. У наш час суспільство почало розуміти, що за певних умов народжуваність падатиме сама. І для її зниження зовсім не потрібна агресивна політика і виплата від держави. Там, де жінки мають доступ до освіти і можуть самі керувати своїм життям, разом зі своїми партнерами вибирають менші сім'ї.

Отже, можна зробити висновок, що проблема перенаселення є глобальною. Потрібно розуміти всі наслідки, які є катастрофічними. Урядам всіх країн, які стикаються з цією проблемою, необхідно діяти негайно та намагатись її подолати.

Список використаних джерел

1. Палій О.М. Взаємозв'язок демографічного та людського розвитку [Текст] / О.М. Палій // Взаємозв'язок демографічного та людського розвитку. – 2013. – № 2 (20). – 116–125.
2. Лазарчук М.О. Соціально-економічні реформи в Китаї: генезис та чинники [Текст] / М.О. Лазарчук // Вісник МСУ. Економічні науки. – 2013. – № 1–2. – С. 117–124.

3. Горохов С.А. Особенности демографии религиозных общин Индии в начале XXI века [Текст] / С.А. Горохов, Р.В. Дмитриев // Вестник Томского государственного университета. – 2016. – № 406. – С. 56–63.

Науковий керівник: Р.М. Ключник, кандидат політичних наук, доцент.

А.В. Решетніченко, Г.В. Чечельницька
Університет митної справи та фінансів

ПИТАННЯ ВИНИКНЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ФІЛОСОФІЇ В КОНТЕКСТІ ПОЛІТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ МИНУЛОГО ТА СУЧАСНОСТІ

Актуальність проблеми дослідження обумовлена необхідністю скасування цілеспрямованих та навмисно деформованих уявлень, які склалися в радянські часи та позбавили українську філософію чільного місця в системі пізнання, створеної народами світу.

Аналіз досліджень і публікацій з даної проблеми свідчить про те, що головні причини приниження впливу історії української філософії на розвиток суспільства полягають багато чому у штучному обмеженні базових етапів розвитку як самого українського суспільства, так і цивілізації в цілому. Насамперед, це стосується певної традиції розпочинати історію виникнення філософії України лише з часів Київської Русі. Нерідко залишається поза межами й гідна оцінка впливу української філософії на процеси і механізми формування та подальшого розвитку етимології, математики, акмеології, герменевтики, креатології, культурології, універсології та картини світу [1].

Ми ставимо за мету визначити найбільш вагомі історичні досягнення української філософії як головної умови гармонізації відносин між людиною і державою у процесах розвитку суспільства.

Виникнення, становлення та подальший розвиток вітчизняної філософської думки формується у межах трипільської культури арійських народів, які у період з LXXV до XXII ст. до н.е. освоювали територію Східноєвропейської рівнини від Балтики до Чорного моря і від Закарпаття до Волго-Окського межиріччя. Про цей факт свідчать результати археологічних досліджень поселень протосоціального періоду: лише у Дніпропетровській області нараховується понад 1,5 тисяч курганів. Але з фактологічних даних в усьому світі опановано лише 3–5%, що суттєво знижує можливості пізнання особливостей протосоціуму.

У цілому ж археологи підтверджують існування печерного, підвального та поверхневого етапів розвитку житла, яскравими прикладами яких виступають цілі підземні міста типу одеських катакомб, землянок, карпатських схронів та одно-, дво- і, навіть, триповерхових житлових споруд з первинного типу комунікаціями та інфраструктурою. До числа найвагоміших досягнень протосоціального населення України слід віднести формування високорозвиненої комунікативної культури, процес формування якої розпочинається з упорядкування «згуків» та «звучань» у певні «мелодії» та «співи» як основи подальшого розвитку «мови» та «мовлення». І свідчить

про це той факт, що світова скарбниця фольклорної культури тільки у фонді ЮНЕСКО нараховує 15,5 тис. українських пісень, у той час як досягнення інших народів обраховується декількома сотнями [2]. Це саме стосується розвитку словникового запасу, загальна кількість якого лише в електронній картотеці видавництва «Перун» налічує понад 1 млн слів.

Арійські народи, які займали більше половини найродючіших чорноземів планети, мали всі передумови для успішного формування системи натуралістичних світоглядних орієнтацій, які забезпечували потужний розвиток системи пізнання у формі казок, переказів, легенд та міфів як найбільш ефективних засобів отримання, збереження, передачі та практичного використання інформації. Базовими поняттями системи пізнання українців протосоціуму виступали слова «відати», «знати», «завідувати», «володіти», «відвідувати». Саме ведичні знання дозволили скласти основи спочатку двозначної, а згодом п'яти-, десяти- та двадцятизначної систем числення, де головними виступали поняття «АУМ», «Усього», «Цілого» та «Сфери», які позначалися спочатку «точкою», а згодом маленьким та більшим «колом», під яким і розуміли поняття «нуля» як ознаки цілісності та єдності світу.

До числа найвагоміших духовних досягнень протосоціальної культури українських аріїв слід віднести зусилля, спрямовані на розкриття цілісної природи «сфери», аналогом уявлень про будову якої виступали «писанки», «крашанки». Символізуючи поняття «безпеки», «долі», «мрії» та бажань», арії за допомогою кольорів, точок, ліній, плоскостей та фігур створювали апотропеї. Подібне коло завдань вирішувало мистецтво кольорового розпису квітів, візерунків та інших знаково-символьних форм відображення головних складових життя: радості, надії, віри, безпеки, заклинань.

І досі збережені у розписах сучасних петриківських майстрів, у музеях писанок і крашанок, засоби пізнання світу протосоціальними українськими аріями, які заклали чудовий і досі не перевершений фундамент генерації різних засобів пізнання – слів, кольорів, звуків та чисел як цілісної системи розкриття суті цілого світу у формі «сфер», «кола», «колеса», числа, звуку, ліній, площин та фігур, які згодом склали підвалини не тільки «арифметики», «алгебри», «геометрії», «тригонометрії», а й «аксонометрії», «семіотики», та й, власне, «культури» і «мистецтва».

Історія філософії в Україні демонструє єдність, цілісність і послідовність передумов формування етимологічних, математичних, акмеологічних, герменевтичних, креатологічних, патріотичних, соціокультурних, універсологічних засад та їх визначальний вплив на стан і шляхи подальшого розвитку європейської та світової спільнот.

Список використаних джерел

1. Решетніченко А.В. Управління розвитком комунікативної культури: філологічні аспекти / А.В. Решетніченко, К.В. Соколова // Вісник АМСУ. Серія «Державне управління». – 2011. – № 2. – С.68–76.

2. Українці створили найбільшу кількість народних пісень у світі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ipress.ua/news/ukraintsi_stvoryly_naybilshu_kilkist_narodnyh_pisen_u_sviti_140839.html

**ПОЛІТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ
«РУСЬКОЇ ПРАВДИ» ЯК ВИТОКІВ
ЗАКОНУ ТА ДЕРЖАВНОСТІ
В УКРАЇНСЬКІЙ ТА РОСІЙСЬКІЙ ІСТОРІОГРАФІЯХ**

В сучасних політичних умовах, на теренах слов'янської колиски українські та російські історики дотримуються власних точок зору щодо суті такого документа, як «Руська Правда», та, відповідно, становлення державності.

Глибоку увагу цьому питанню приділив видатний український історик та політичний діяч М. Грушевський. Він стверджував, що Київська Русь була утворенням однієї народності – українсько-руської, а Володимиро-Московська – іншої, великоруської. Ця думка була поширена в його численних дослідженнях та багатотомній «Історії України-Русі». Ми вважаємо, що ця теза не позбавлена слухності, але все ж не може бути однозначною. Варто пригадати хоча б деякі правові аспекти найдавнішої редакції «Руської правди» 1015 року, в якій відбиті в основному проблеми суспільного життя Новгороду. Але М. Грушевський не даремно наголошував на прямому генетичному зв'язку спадщини Київської Русі з народом українським [1].

Цікаво, що у 1820 р. польський історик І.Б. Раковецький у своїй праці «Prawda Ruska» поставив за мету дослідження спільності слов'янських мов, звичаїв, релігійних уявлень, політичних установ і права.

За основу було взято «Руську Правду» і договори Русі з греками. Він писав, що не лише тільки для росіян, а й для всіх дослідників, в тому числі і для поляків, які пишаються своїм давньослов'янським походженням, така пам'ятка давнини, як «Руська Правда», є надзвичайно важливою з точки зору історії розвитку просвітництва й історії законодавства. Отже, вивчення давньоруських формальних джерел права стає в нагоді при дослідженні соціально-економічних, політичних і правових відносин не лише на теренах нашої держави, а також слугує матеріалом для порівняльного вивчення права інших слов'янських народів.

Ще у другій половині XI ст., в Середній Наддніпрянщині відбулася уніфікація схожих за складом й соціальною природою «Правд» слов'янських племен в «Закон Руський», про який знаємо з угоди Олега з візантійськими імператорами (911 р.), його юрисдикція поширювалася на територію протодержавного утворення придніпровських слов'янських племен з центром у Києві. Ймовірно, він містив норми карного, цивільного, процесуального, спадкового, сімейного права. «Закон Руський» – це новий етап у розвитку звичаєвого права в умовах формування державності. Його сутність і нині є суперечливою. Частково він відображений в угодах Русі з Візантією (911, 944 рр.) та в «Руській правді». Наприклад, в угоді 911 р. зазначено: «Аще ли ударить мечем или бьетъ кацем либо сосудом, за то ударение или бьење да вдасть 5 сребра по Закону Рускому» [2].

Також важливим чинником у становленні Руської держави була розпочата за Ярослава Мудрого кодифікація права (впроваджено перше руське зведення норм світського права «Руська Правда»), пізніше остаточно оформлена у «Руській Правді». Так, за князів Володимира Святославича (978–1015) та Ярослава Мудрого (1019–1054) Київська Русь стала одноособною ранньофеодальною монархією, в основі якої була християнська віра візантійського обряду.

В історії Росії юриспруденція у своєму становленні пройшла ті ж етапи, які властиві ранній юриспруденції. Першим був етап символічної юриспруденції. Наступним – етап словесної юриспруденції, а потім право стало письмовим. В основі лежали юридичні терміни. На цьому етапі юриспруденція піддалась впливу Візантії, про що свідчить договір Русі з цією державою 911 р., де були записані реально діючі правові норми. У ньому неодноразово згадується «Закон Руський». В тексті договору, що приводиться в Іпатіївському літописі, йдеться про те, що представники князя Олега присягають перед візантійським царем «по закону і по покону» свого народу. «Закон Руський» являвся сукупністю усних норм звичайного права, але був досить стійким утворенням. Через тридцять чотири роки зміст угоди Олега з візантійськими правителями було відтворено в договорі, який уклав у 944 р. київський князь Ігор з візантійськими імператорами. У ньому також робилося посилання на «Закон Руський».

Зміст оригіналів обох договорів вказує на досить розвинену лексику руської мови, яка дозволяла описати ті чи інші злочини і покарання, не вдаючись до запозичень з іноземних мов. Так, у договорах зустрічаються терміни «вбивство» і «забій», «татба» (крадіжка), «вина», «страта» (в сенсі покарання), «закон», «покон», «статут» і т. д.

На відміну від договору 911 р., в якому говорилося про «закон» або «покон», договір 944 р. згадує, крім слова «закон», термін «статут». Пізніше цей термін вживався на Русі для позначення сукупності писаних правових норм, встановлених князем. Деякі дослідники вважають, що в даному договорі він позначає норму усного характеру, встановлену князівською владою. Термін «покон», на відміну від терміна «закон», на їхню думку, позначав на Русі в IX ст., сукупність племінних звичаїв. Аналізуючи ці договори, історики права доводять, що слово «закон», як і «покон», «мито», «старина» були синонімами, вживаними для позначення стародавнього права, і лише після введення християнства на Русі, поширенням візантійського права слово «закон» стали використовувати для переказу грецького «*nomos*» в значенні, відмінному від звичаю.

Тексти договорів 911 і 944 рр., демонструють різноманітність юридичних понять і термінів. Це свідчить, що руська юриспруденція вже тоді мала міцний фундамент для розвитку. До прийняття на Русі християнства, правова культура Візантії поширювалася лише на зовнішню форму руських правових актів. Зміст правових норм відповідав «Закону Руському». Спочатку мовою юриспруденції була народна мова та правові тексти практично не відрізнялися від фольклорних текстів. XI–XII ст. стали часом духовного розквіту Стародавньої Русі. Прогресу досягла і давньоруська юриспруденція. На Русі в цей період відбувалася інтенсивна розробка літературних і правових пам'яток минулого [3].

Отже, можна зробити висновок, що «Руська правда» є джерелом різноманітних сучасних законодавств, які є спадщиною Київської Русі.

Намагаючись усвідомити історичний досвід «Руської Правди», безумовно, ми, автори, як студенти першого курсу, не можемо дати всебічну аналітику, але можемо висловити внутрішнє ставлення у вигляді сенкану:

«Руська Правда»
Історична Оригінальна
Утворила Визначила Розвинула
Виток багатьох законодавчих баз
Державність

Список використаних джерел

1. Іванченко Р.П. Київська Русь: початки української державності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: ukrcenter.com/Література/Раїса-Іванченко/81818-2/Київська-Русь-початки-української-державності
2. Качур В. До питання про формальні джерела права Київської Русі [Електронний ресурс]. / В. Качур // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. – 2013. – Вип. 182. – Ч. 3. – Режим доступу: journals.nubip.edu.ua
3. Карева А.В. Развитие права и правовых знаний в истории отечественного государства [Електронний ресурс]. / А.В. Карева // Журнал «Правозащитник». – 2014. – № 1. – Режим доступа: pravozashitnik.net/ru/2014/1/12

Науковий керівник: Г.В. Чечельницька, кандидат історичних наук, доцент.

В.Г. Шинкаренко
Університет імені Альфреда Нобеля

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ПОЛІТИЧНОГО ПРОЕКТУВАННЯ

У будь-якому значенні слово «проект» прояснює термін «проекткування», це очевидно, проте чи так само очевидно, що ж таке політичне проектування? Зважаючи на «молодість» терміна звернемося спершу до того, що з'явилося раніше, до соціального проектування, адже політичне і соціальне проектування є речі взаємопов'язані, а точніше взаємодоповнюючі. Нам бачиться досить повним таке визначення: «Соціальне проектування – це специфічна діяльність, пов'язана з науково обґрунтованим визначенням варіантів розвитку соціальних процесів і явищ з цілеспрямованою докорінною зміною конкретних соціальних інститутів».

Ми припустили, що подібне визначення соціального проектування задає широкі рамки і для поняття «політичне проектування». Таке розуміння пов'язане не тільки з власне політичною діяльністю, але і з будь-якою діяльністю стратегічного характеру, яка з певною часткою умовності також може вважатися політичною. В одному з уже згаданих джерел ми знаходимо: «Політичне проектування – основна форма і своєрідна квінтесенція управлінського проектування, пов'язана з практикою система-

тичного контролю за невизначеністю, осередки якої можуть вбачатися як у майбутньому, так в сучасності і минулому» [1]. Політичне проектування має характер ризикової діяльності, спрямованої на мінімізацію ризиків. Мета політичного проектування полягає, зокрема, у вирішенні Гоббсової проблеми громадського порядку. Саме тому політичне проектування стратегічно пов'язане з підвищенням керованості соціальних процесів. Можна також сказати, що політичне проектування виступає практикою організації або структурування самої діяльності, яка набуває завдяки цьому доцільного і планомірного характеру.

У цьому визначенні злилися воедино і завдання політичного проектування щодо соціальних процесів, і завдання управління діяльністю (практично – будь-якою) в контексті керованості результатами діяльності. Звідси зрозумілою видається й теза Т. Гоббса з його теорією про походження, цілі і завдання держави.

У процесі політичного проектування застосовуються науково обґрунтовані методи і технології, які впливають на політичну дійсність. Тому політичні проекти можуть бути спрямовані на трансформацію політичних інститутів, на формування політичних інститутів «з нуля», на зміну розстановки політичних сил, на модернізацію нормативного порядку, на підвищення ефективності державного управління, на боротьбу з кризою в конкретних сферах діяльності суспільства тощо. Спектр політичного проектування зачіпає і більш високий рівень політики, наприклад, стратегічне проектування розвитку окремо взятої держави або геополітичні інтереси держав [1, с. 3].

Виходячи з проведеного аналізу, можна зробити висновок, що проблема реалізації політичних проектів не дістала належної наукової розробленості. Поряд з тим у багатьох сферах управлінської та політичної наук, зокрема, в партійному менеджменті, створені передумови для сприйняття й розуміння процесів реалізації політичних проектів. Найчастіше під політичними проектами розуміється будь-яка конструктивна діяльність кандидата (партії), результати якої в подальшому використовуються у виборчій кампанії, але єдиного загальноприйнятого визначення поняття «політичний проект» на сьогодні не існує [3, с. 36].

Однак для нашої країни порівняно з країнами розвинутої демократії особливо актуальним є політичне проектування всього політичного простору, а не тільки однієї якої-небудь партії. Зокрема український досвід протягом останніх 15-20 років говорить про те, що це проектування здійснюється непослідовно [3, с. 37].

Політичне проектування вимагає аналізу політичної ситуації на основі соціологічних досліджень, вивчення соціально-політичної картини в розрізі регіонів і в цілому по країні, оцінки очікувань і настроїв населення. Потім йде етап постановки цілей і завдань, необхідних на конкретному етапі, і планується (проектується) результат, розробляються механізми реалізації і досягнення результату.

Політичне проектування може відбуватися на різних рівнях. Саме тому досі не вироблений єдиний підхід для розкриття феномену політичного проектування. Одні дослідники наголошують на менеджерському

підході до розкриття цього поняття. Так, Г. Пушкарьова вважає, що політичне проектування копіює багато теорії з управлінської науки і інструменти проектного менеджменту можуть бути застосовані і реформовані державного управління та державної служби. Саме проектна діяльність і її імплементація як діяльність з реалізації проекту дозволяють запобігти низці проблем, які виникають при введенні нового миттєво, без належної прогностичної оцінки можливих наслідків, фрагментарно, перевтілюючи процес реформування в штопання дірок у постарілій тканині соціальних відносин [4, с. 49]. Інші дослідники схиляються до думки, що політичне проектування майже дорівнює політичному плануванню. У будь-якому разі політичне проектування – це завжди суб'єктно-об'єктні відносини. Таким чином, при якісній зміні об'єкта може змінюватися й мета та задачі політичного проектування. На нашу думку, важливо не тільки надавати об'єктові бажаних рис, але і зробити так, щоб наш проект успішно та ефективно працював, виконував покладені на нього функції, як-от представницьку чи легітимізуючу. І тут важливу роль відіграє антикризове управління як превентивне управління з метою адекватного виходу з кризових ситуацій. У практику державного управління воно було привнесено з менеджменту

Як висновок відзначимо, що політичне проектування стосовно конкретної політичної організації є обов'язковою умовою її успішного політичного існування, місцем постійного докладання зусиль для досягнення і закріплення результатів у політичній боротьбі. Багатопартійна система не дає можливості досягати політичних результатів тільки шляхом «адміністративного ресурсу», як це було при КППС. Розуміння сучасних реалій і ролі політичної організації призвело до того, що українські партії почали використовувати у своїй роботі методи проектної діяльності.

Список використаних джерел

1. Вороніна К.Ю. Теоретичні підходи до визначення політичного проектування [Текст] / К.Ю. Вороніна // Теорія та практика державного управління. – 2015. – Вип. 1 (48). – С. 1–5.
2. Иванова С.В. О политическом проектировании и проектной деятельности в политике [Текст] / С.В. Иванова // Пространство и время. – 2011. – № 1. – С. 188–193.
3. Макух Я.Д. Термінологічні рівні поняття «проект» [Текст] / Я.Д. Макух // Глобалізація та управління проектами у XXI столітті: матеріали наук.-практ. конф., Львів, 9–10 жовт. 2003 р. – Л.: ЛРІДУ НАДУ, 2003. – С. 35–37.
4. Пушкарева Г.В. Технологии социального проектирования в процессе реформирования государственной службы [Текст] / Г.В. Пушкарева // Общественные науки и современность. – М., 2011. – № 4. – С. 44–51.

Науковий керівник: Р.М. Ключник, кандидат політичних наук, доцент.

ЕТАПИ СТАНОВЛЕННЯ ТЕОРІЇ КОМУНІКАТИВНОГО ПРОЦЕСУ

На початку ХХ століття осмислення комунікативного компонента пов'язано з розвитком кібернетики, інформатики, а також інженерних наук та спрямовування їх визначальних принципів на модель функціонування соціальної системи. Тому розглянемо еволюцію теоретичних концептів комунікативного процесу з погляду взаємодії влади та громадськості.

Перше за все, варто виділити декілька етапів становлення теорії комунікації. Після Другої світової війни й одночасно з розвитком інформаційної теорії та технологій сформувалися нові підходи до вивчення феномену комунікації, характерною ознакою яких стає розгляд комунікації як трансляції інформації, необхідними складовими якої визнавалися джерело інформації, повідомлення, адресат інформації, канал передачі та шум. На цьому етапі комунікативні дисципліни використали математичну модель, у межах якої комунікація розглядається як процес передавання й сприйняття інформації від одного джерела до іншого. Модель було модифіковано, і пізніше вона отримала широке розповсюдження як модель інформаційної трансмісії. І з того часу, як зазначає Роберт Т. Крейг [1], ця модель, незважаючи на визнані обмеження, що акцентують лінійний, односпрямований характер комунікації, широко використовується в комунікативній теорії та практиці.

З 50–60-х років ХХ ст. відбувається «психологізація» комунікації, тобто вона все більше розглядається як людська комунікація. Створюється нова галузь дисципліни, відома у даний час як міжособистісна комунікація. Вагомий внесок у розвиток цього напрямку зробили антропологі, психологи, психіатри та психотерапевти, серед яких антрополог Грегорі Вейтсон і каліфорнійська група дослідників Palo Alto Group на чолі із психотерапевтом Полом Вацлавиком. У їхніх підходах комунікація розглядається насамперед як взаємодія. Також варто зауважити не як просте передавання-приймання інформації, а саме створення визначеної спільності, певного ступеня взаєморозуміння між учасниками. Ці науковці акцентували увагу на необхідності зворотного зв'язку й урахування сфер особистого досвіду у створенні цього взаєморозуміння [2, с. 38].

Третій етап у становленні теорії комунікації, що триває й зараз, характеризується розширенням системного підходу до аналізу комунікації. Комунікацію активно досліджують та розвивають як соціальний процес. Наукова увага спрямована на інтерактивний та трансактивний характер комунікації: суб'єкт комунікації є відправником, одержувачем повідомлення не послідовно, а одночасно будь-який комунікативний процес включає в себе, крім реальної конкретної ситуації спілкування, неодмінно й минуле (пережитий досвід), а також проектується в майбутнє [3, с. 157].

Варто зауважити, що початком наукових досліджень щодо визначення феномену політичних комунікацій потрібно вважати розробки з аналізу діяльності військово-пропагандистських служб, які з'явилися в провідних країнах світу в період Першої світової війни. Але саме фундаментальні праці почали поширюватися значно пізніше – уже під час Другої світової війни в середині 40-х років ХХ ст. Наприкінці 40–50-х рр. ХХ ст. у працях учених починають переважати два підходи до вивчення комунікації. Перший, раціоналістичний, підхід базується на концепції технологічного детермінізму (зокрема теорії інформаційного суспільства). Такий підхід надає засобам масової інформації роль єдиного стимулу й джерела соціального розвитку. Інформація розглядається як основа культури й усіх культурних цінностей. Другий – ірраціоналістичний підхід – представлений соціологічним напрямом, в основі якого концепція взаєморозуміння, тобто розуміння людиною іншої людини [4, с. 21].

Сучасний науковий дискурс щодо теоретичного оформлення комунікацій актуалізувався наприкінці ХХ ст. і продовжується дотепер через осмислення природи політико-комунікаційних процесів в умовах інформаційно-технологічної революції і третьої хвилі глобалізації. Ці процеси поєдналися із прискоренням розвитку світових мережевих систем.

Список використаних джерел

1. Craig R.T. Communication [Electronic resource] / R.T. Craig. – Available at : <http://spot.colorado.edu/~craigr/Communication.htm>.
2. Матяш О.И. Что такое коммуникация и нужно ли нам коммуникативное образование [Электронный ресурс] / О.И. Матяш // Сибирь. Философия. Образование. – 2002. – № 6. – С. 36–47. – Режим доступа: <http://jarki.ru/wpress/2008/10/13/48/>.
3. Онуфрієнко Г. Термін комунікація в поняттєвому вимірі й лінгвістичному контексті / Г. Онуфрієнко, А. Черневич // Вісник національного університету «Львівська політехніка». – 2010. – № 675. – С. 154–160.
4. Соснін О.В. Комунікативна парадигма суспільного розвитку: навч. посіб. / О.В. Соснін, А.М. Михненко, Л.В. Литвинова. – К. : НАДУ, 2011. – 220 с.

СЕКЦІЯ 2. ПОЛІТИЧНІ ІНСТИТУТИ ТА ПРОЦЕСИ В УМОВАХ КРИЗОВОГО СТАНУ

А.М. Абдуласва
Університет імені Альфреда Нобеля

ЗАСТОСУВАННЯ ПОЛІТИЧНОГО МАРКЕТИНГУ ПРИ ПРОВЕДЕННІ ВИБОРЧИХ КАМПАНІЙ

На сьогодні неможливо уявити демократичне суспільство без поняття вільних виборів, які є, у свою чергу, найголовнішим показником та виразником інтересів суспільства. Як відомо, будь-які вибори супроводжуються політичною гонкою, що повністю розкривається у виборчих кампаніях. На спорідненість демократії та ринку вказував ще Платон, стверджуючи, що обидва ці явища надають громадянам одну й ту ж можливість – можливість вибирати. Саме тому актуальність вибраної мною, теми полягає у тому, що проведення виборів без уявлення про поняття політичного маркетингу майже неможливе, бо проведення виборчої кампанії являє собою певну форму політичної конкуренції – боротьби за вплив на потенційних виборців тим чи іншим кандидатом або групою зацікавлених осіб. Можна говорити, що в основі концепції політичного маркетингу лежить твердження про поведінку людини в політичній сфері, яка має багато спільного з поведінкою в економічній сфері. За своїм характером такі дії є аналогом характеру ринкової економіки, а тому мають подібні підходи та технології. Загалом виокремлення політичного маркетингу як галузі політичних досліджень науковці пов'язують з виборчою кампанією Д. Ейзенхауера. Його політичні консультанти під час президентських перегонів 1952 року випустили серію кіносюжетів, що популяризували передвиборчу платформу майбутнього президента США. У Західній Європі політичний маркетинг у виборчих кампаніях вперше використали у Франції в 1965 р., де передвиборчу кампанію одного з претендентів на пост президента здійснював професійний рекламист М. Бонгран.

Тому говоримо, що політичний маркетинг – це різновид некомерційного маркетингу, діяльність, спрямована на створення, підтримання чи зміну поведінки людей щодо конкретних політичних лідерів, організацій, ідей громадського значення. Політичний маркетинг як різновид політичних технологій формувався шляхом перенесення техніки комерційного маркетингу в сферу боротьби за отримання влади, її реалізацію. Поступово сформувалася маркетингова стратегія в політиці як система специфічних методів і прийомів цілеспрямованого впливу на політичному ринку. Вона застосовується при вирішенні завдання проникнення на політичний ринок, при актуалізації на ринку нового політичного лідера або виведення непопулярного політика [1, с. 11].

Мета політичного маркетингу – накопичення «політичного капіталу» (депутатські мандати, політичні посади, посади на державній службі, інші вигоди та преференції), який дає змогу впливати на розподіл владних ресурсів і відносини в політичному полі. Важливою складовою політичного маркетингу є електоральний маркетинг. Розрізняють такі типи політичного маркетингу: 1) електоральний політичний маркетинг, сферою застосування якого є виборчі кампанії із формування представницьких органів влади; 2) державний (урядовий) політичний маркетинг, сферою використання якого є діяльність державних (правлячих) політичних структур (представницьких, виконавчих, судових); 3) громадянський (опозиційний) політичний маркетинг, сферою застосування якого є діяльність політичних структур громадянського суспільства (політичних партій, суспільних організацій, рухів). Ще можна виокремити такі види політичного маркетингу: дослідження політичного ринку (вивчення даних статистики та громадської думки), виборчу інженерію (розробка та впровадження процедур формування органів влади) і політичне рекламування та іміджологія (розробка та «просування» політичних іміджів). Вдале застосування прийомів маркетингу в політиці дозволяє досягти популярності, перемогти на виборах і утриматись на вершині.

Зміст політичного маркетингу полягає у вивченні існуючої та формуванні бажаної громадської думки щодо образу політика, політичної організації чи ідеї. До найважливіших його функцій слід віднести: вивчення існуючого уявлення людей про політика, організацію чи ідею; визначення характеристик ідеального образу, що існує в масовій свідомості; планування та втілення у життя конкурентоспроможної програми дій, розрахованих на завоювання розуміння та активних підтримки політика, партії чи ідеї громадськістю. Маркетинг у політиці означає орієнтацію всієї діяльності партії чи об'єднання на задоволення актуальних сподівань та політичних уподобань виборців. Ширина охоплення потрібних електоральних груп визначається специфікою завдань, що стоять перед конкретною партією, кандидатом чи виборчим об'єднанням, а також рівнем та різновидами конкретних виборів чи референдумів. Політичний маркетинг – це також сукупність форм, методів і технологій дослідження, проектування та впровадження у суспільно-політичну практику засобів регулювання політичного ринку, а також настанов суспільної свідомості з метою завоювання та утримання контролю за ринком влади [2, с. 170].

Підбиваючи підсумок, можна сказати, що політичний маркетинг є неодмінною складовою проведення виборчих кампаній і розглядається як сукупність форм, методів і технологій дослідження, проектування, регулювання та впровадження в суспільно-політичну практику певних настанов суспільної свідомості з метою завоювання та утримання контролю за ринком влади, при цьому політична діяльність може розглядатися як змагання за певними правилами, за контроль над ринком влади, але обов'язково за наявності демократичних механізмів і процедур фор-

мування представницької, виконавчої та судової гілок влади в державі, відповідної політичної культури та ментальності.

Список використаних джерел

1. Бебик В. Політична діяльність як об'єкт політичного менеджменту [Текст] / В. Бебик // Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї. Політичний менеджмент. Спецвипуск. – К., 2008. – С. 4–25.

2. Бокач В.М. Політична реклама та політичний публік рилейшнз в контексті гармонізації політичних відносин [Текст] / В.М. Бокач // Актуальні проблеми політики. – 2015. – Вип. 55. – С. 166–172.

Науковий керівник: Н.В. Бочарова, кандидат історичних наук, професор.

А.А. Аветісян

Університет імені Альфреда Нобеля

КРИЗА ЛЕГІТИМНОСТІ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ПОЛІТИЧНУ СИСТЕМУ

Термін «легітимність» в перекладі з французької означає узаконеність, законність. У процесі формування політичної і правової науки термін був полісемічним і мав багато трактувань. Д. Естон розглядає в якості легітимної таку систему, яка відповідає «власним моральним принципам індивіда, його власному розумінню того, що є справедливим і правильним в політичній сфері». Взагалі легітимність – це дуже широке та складне явище. Прийнято вважати, що легітимність виражає довіру народу до правлячої еліти, до органів державної влади [1, с. 554].

Утвердження владної легітимності називають легітимацією. Згідно з ліберально-демократичною позицією влада, встановлена насильницьким шляхом, не визнається легітимною. Легітимною є тільки та влада, яка була сформована в результаті демократичних процедур.

Але ж легітимність влади полягає в її здатності підтримувати в суспільстві стабільність та вирішувати складні ситуації в країні, а це означає, що навіть встановлена незаконним шляхом влада, наприклад у результаті воєнного перевороту, внаслідок її ефективності може бути визнана легітимною. Нерідко бувають ситуації, коли встановлена демократичним шляхом влада, яка була прийнята народом з ентузіазмом, згодом в очах більшості населення втрачає легітимність через те, що влада не виправдала очікувань суспільства та розчарувала його, наприклад у разі проведення згубних для суспільства реформ.

Легітимність влади є невід'ємною її ознакою, вона може бути неузгодженою або частковою, оскільки різні прошарки суспільства мають різні інтереси. Не слід плутати «легітимність» із «легальністю», адже «легальність» позначає законність [2, с. 80]. Політична влада не завжди є легальною, не завжди спирається на право і закони, але вона все одно має певну підтримку з боку принаймні частини населення.

Найвідомішою в політології типологією легітимності є типологія відомого німецького соціолога, філософа, історика та політичного економіста Макса Вебера. Він виділив три основних типи легітимності політичного панування: традиційний, харизматичний та раціонально-легальний.

Традиційний тип легітимності політичного панування – це найдавніший тип легітимності, він ґрунтується на культурних традиціях і звичаях держави, на вірі людей у святість традицій, на авторитеті звичаїв. Підвладні сприймають владу як належну, тому що вони вірять у непорушність і священність здавна існуючих порядків і законів.

Харизматичний тип легітимності ґрунтується на харизмі лідера, на його зовнішніх та внутрішніх рисах, які дають йому право володарювати, на вірі людей у надприродну святість, героїзм, екстраординарні здібності політичного лідера. Такий тип здебільшого виникає у суспільствах з невисоким рівнем розвитку демократії, але іноді він виникає і у разі кризи в розвинених демократичних країнах, коли необхідно об'єднати всі верстви суспільства навколо політичного діяча для виходу з кризи.

Раціонально-легальний тип легітимності політичного панування характеризується переконанням суспільства у законності й раціональності існуючої влади та встановлених владою порядків. Цей тип є основним типом легітимності політичної влади для сучасних демократичних держав. Органи влади обираються демократичним шляхом, через демократичні процедури. Керівники органів влади є відповідальними перед виборцями, правлять закони.

У чистому вигляді вищеназвані типи легітимності політичної влади не існують. Кожен із них є поєднанням всіх типів з переваженням одного. Виробляючи типологію різновидів легітимності, М. Вебер використав методологію ідеального, чистого типу, яка широко почала використовуватися в політології при класифікації різноманітних процесів.

Легітимність конкретної влади не може бути вічною, вона завжди змінюється залежно від нових лідерів, умов, поведінки владних структур і може як зростати, так і спадати. Будь-яка революція вважається наслідком кризи легітимності влади.

Криза легітимності – це зниження підтримки народом органів державної влади або політичного режиму в цілому протягом тривалого часу. Делегітимація полягає в тому, що законність і правопорядок соціально-політичного життя піддається сумніву. Вона виникає у тих випадках, коли влада не прислуховується до потреб народних мас, не відгукується на вимоги прогресивних сил, не реагує на необхідність змін, коли стара влада не розглядається більше як захисник важливих суспільних цінностей [1, с. 556]. Криза легітимності завжди з'являється у різноманітних перехідних, революційних, періодах перебудови.

Легітимність є важливим і ефективним інструментом впливу влади на суспільство, і якщо в народі немає довіри до влади, держава приречена на занепад і навіть на розвал. Існує чимало причин виникнення кризи легітимності: етнічний сепаратизм, націоналізм, егоїстичні інтереси пануючої еліти, протиріччя між цінностями, які панують у суспільстві, протиріччя між ідеєю демократії і соціально-політичною практикою (звичай це проявляється в спробах вирішити проблеми силовим шляхом),

відсутність захисту прав і свобод людини, зіткнення різних гілок влади, відсутність захисту інтересів народних мас, зростання корумпованості.

Для того, щоб змінити думку людей щодо правлячих органів та зміцнити свою легітимність, держава може використати ряд засобів: змінити систему законодавства, змінити державне управління, використати харизматичні риси політичного лідера, підтримати законність та правопорядок у державі, замінити політичну систему, почати більше підтримувати зв'язок із суспільством, боротися з економічними та соціальними проблемами населення, спробувати відновити законність та правопорядок.

Криза легітимності є однією з головних проблем сучасної політології, вона торкається багатьох сфер суспільного життя і уповільнює економічний та політичний розвиток держави, вона, без сумніву, дуже негативно впливає на політичну систему.

З легітимністю політичної влади тісно пов'язана її ефективність, наскільки добре вона виконує свої функції, чи здійснює вона ті очікування, які були покладені на неї більшістю населення [3, с. 189]. Коли суспільство не довіряє правлячим органам, держава перестає бути стабільною, навіть диктатори не можуть безмежно будувати та зберігати свою владу завдяки насильству, адже насильство рано чи пізно пробуджує революційні настрої. Взагалі, сила – це останній аргумент влади, за допомогою якого вона прагне підвищити свою легітимність [4, с. 60–61]. Чим сильніший примус, тим нижчий, на нашу думку, рівень довіри.

На сьогодні проблема владної легітимності є дуже актуальною для більшості пострадянських країн, в тому числі і для України. Численні соціологічні опитування довели, що жодна з гілок державної влади не заслуговує на суспільну довіру, тому і не може бути визначальною легітимною, що дуже негативно впливає на соціально-політичну стабільність нашої держави. Це пов'язано з тим, що було зруйновано ідеологічні, харизматичні і традиційні механізми легітимації, були відсутні необхідні для переходу до демократії передумови та показники ефективності влади були низькими.

Список використаних джерел

1. Ключник Р.М. Криза легітимності та її вплив на політичний процес [Текст] / Р.М. Ключник // Гілея: науковий вісник. – 2012. – Вип. 63 (8). – С. 554–557.

2. Нечеса В. Аналіз проблеми політичної легітимності [Текст] / В. Нечеса // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Сер.: «Культурологія». – 2014. – Вип. 14 (Ч. 1). – С. 79–88.

3. Рябов А.В. Легальность и легитимность власти [Текст] / А.В. Рябов // Полис. – 1994. – № 2. – С. 187–190.

4. Манжола П.Г. Взаємодія влади та громадян: практика легітимації інститутів влади у новітній історії України [Текст] / П.Г. Манжола // Стратегічні пріоритети. – 2007. – № 1(2). – С. 58–64.

Науковий керівник: Р.М. Ключник, кандидат політичних наук, доцент.

«КРИЗИС ДЕМОКРАТИИ»: ЧТО ПОШЛО НЕ ТАК?

Демократия была самой успешной политической идеей XX века. Почему она столкнулась с проблемами и что можно сделать, чтобы оживить ее? Демократические страны в среднем богаче, чем недемократические, они имеют меньше шансов пойти на войну и имеют лучшие показатели борьбы с коррупцией. В более общем плане демократия позволяет людям высказывать свое мнение и формировать свои собственные идеи.

Демократия переживает трудное время. Это мы можем видеть даже в развитых демократических государствах; недостатки в системе стали видимыми, и разочарование в политике набирает обороты. Тем не менее всего несколько лет назад демократия выглядела, как будто она будет доминировать в мире [1–5].

Вернемся к истории и попытаемся понять, что пошло не так. Во второй половине XX века демократия пустила корни в самых трудных условиях, в Германии, которая была травмирована нацизмом, в Индии, которая имела первое место по численности самого бедного населения в мире. Авторитарные режимы уступили место демократии в Греции, Испании, Аргентине, Бразилии и Чили. Распад Советского Союза создал множество зарождающихся демократий в Центральной Европе [6].

Несмотря на то, что около 40% населения земного шара – больше людей, чем когда-либо прежде – живут в странах, которые проводят свободные и справедливые выборы, глобальное продвижение демократии пришло к остановке и даже, возможно, пошло в обратном направлении. В период между 1980 и 2000 годами демократия испытывала лишь несколько неудач, но с 2000 года их было намного больше. А проблемы демократии намного глубже, чем мы о них слышим. Многие номинально демократические государства скользнули в сторону авторитарии, сохраняя внешний вид демократии благодаря выборам, но без прав и институтов, которые являются столь же важными аспектами функционирования демократической системы. Почему демократия потеряла свой импульс движения вперед?

Двумя основными причинами являются финансовый кризис 2007–2008 и подъем Китая. Кризис нанес психологический, а также финансовый ущерб. Он показал фундаментальные слабости в политических системах Запада.

В то же время Коммунистическая партия Китая нарушила монополию демократического мира на экономический прогресс. Китай заявляет, что его модель является более эффективной, чем демократия, и менее восприимчива к тупику. Критики Китая справедливо осуждают правительство за контроль над общественным мнением. В то же время лидеры Китая смогли решить некоторые из самых больших проблем государственного строя, на которые могли бы потребоваться десятилетия, чтобы решить их в демократическом обществе. Многие китайцы готовы мириться с системой, если она обеспечивает рост.

Серьезный удар для демократии также нанес Египет. Крах режима Хосни Мубарака в 2011 году на фоне гигантских протестов породил надежды, что демократия будет распространяться на Ближнем Востоке. Но эйфория вскоре превратилась в отчаяние. В июле 2013 года армия вмешалась, арестовав первого демократически избранного президента Египта и заключив в тюрьму его сторонников. Наряду с войной в Сирии и анархией в Ливии пунктирная надежда на то, что «арабская весна» приведет к расцвету демократии, на Ближнем Востоке потухла.

Даже в своем сердце демократия явно страдает от серьезных структурных проблем, а не только от нескольких заболеваний. С самого начала современной демократической эры в конце XIX века демократия выражалась через национальные государства и национальные парламенты. Люди выбирают представителей, которые тянут рычаги государственной власти в течение фиксированного периода. Но эта договоренность в настоящее время в значительной мере вытеснена сверху и снизу. Сверху глобализация изменила национальную политику. Снизу приходят одинаково мощные вызовы от потенциально сепаратистских сообществ.

Но самая большая проблема для демократии приходит ни сверху, ни снизу, а изнутри, от самих избирателей. Демократические правители выработали привычку влезать в долги, чтобы дать избирателям то, в чем они нуждаются в краткосрочной перспективе, в то же время без учета долгосрочных инвестиций.

Проблемы демократии в ее сердце помогают объяснить ее неудачи в другом месте. Демократия взяла хороший старт в XX веке частично из-за американской гегемонии: другие страны, естественно, хотели подражать ведущей державе мира. Но так как влияние Китая выросло, Америка и Европа потеряли свою привлекательность в качестве образцов для подражания.

Алексис де Токвиль отметил в XIX веке, что демократия всегда выглядит слабее, чем она на самом деле: вся слабость лежит на поверхности, но у нее есть много скрытых сил [7].

Одной из причин, почему так много демократических экспериментов провалилось в последнее время, является то, что они делают слишком большой акцент на проведение выборов и слишком мало на другие существенные признаки демократии. Власть государства должна быть под контролем, и индивидуальные права – такие, как свобода слова и свобода организации – должны быть гарантированы. Самые успешные демократии работали потому, что они избежали мажоритаризма – понятия, что победа на выборах дает право большинства делать все, что заблагорассудится. Первым признаком того, что демократия катится в пропасть, является то, что избранные правители пытаются снять ограничения со своей власти. Мы должны признать, что надежные системы сдержек и противовесов так же жизненно важны для создания здоровой демократии, как и право голоса.

Даже тем, кому посчастливилось жить в зрелых демократиях, следует обратить внимание на архитектуру своих политических систем. Сочетание глобализации и цифровой революции сделало некоторые из самых заветных институтов демократии устаревшими.

Демократія вийшла перемцем з ідеологічних зіткнень ХХ століття. Для того, щоб демократія залишилася успішною в ХХІ столітті, ми повинні усердно доглядати за нею, поки вона молода, і підтримувати коли вона дозріє.

Список використаних джерел

1. Грачев М.Н. Демократія: методологія дослідження, аналіз перспектив / М.Н. Грачев, А.С. Мадатов. – М., 2004.
2. Даль Р. Демократія і її критики / Р. Даль. – М., 2003.
3. Даль Р. О демократії. – М., 2000.
4. Кін Дж. Демократія і громадянське суспільство /ж. Кін Д. – М., 2001.
5. Ковлер А.И. Криза демократії? Демократія на рубежі ХХІ століття / А.И. Ковлер. – М., 1997.
6. Пономарев М.В. Історія країн Європи і Америки в Новітній час / М.В. Пономарев. – М., 2010.
7. Токвіль А. де. Демократія в Америці / А. де. Токвіль. – М., 1992.

Науковий керівник: Д.В. Прошин, кандидат історичних наук, доцент.

А.Д. Архіпова
Університет імені Альфреда Нобеля

КНДР ЯК ПРИКЛАД СУЧАСНОГО ТОТАЛІТАРНОГО РЕЖИМУ

КНДР, або Північна Корея, була заснована у 1948 році, під керівництвом перекоханого прихильника комуністичного ладу і прибічника Радянського Союзу Кім Ір Сена. Політичний режим КНДР був заснований на доктринах марксизму-ленінізму і орієнтації на СРСР. У свою чергу, СРСР став першою державою, яка визнала новий уряд. У ході війни 1950–1953 рр. Радянський Союз активно підтримував КНДР. У 1961 р. був підписаний базовий двосторонній Договір про дружбу, співпрацю і взаємну допомогу. У 1984 і 1986 Кім Ір Сен здійснив офіційні візити до СРСР, у ході яких були підписані нові двосторонні угоди про дружбу, співпрацю і торгівлі між двома країнами.

Прийшовши до влади, Кім Ір Сен ввів власну ідеологію, засновану на особливостях менталітету корейського народу – Чучхе. Слово «чучхе» у перекладі з одного з корейських діалектів означає поняття, близьке за значенням до вираження «господар всього сущого». Саме таким в ідеалі повинен бути громадянин КНДР. Але, щоб стати господарем, він відразу повинен беззаперечно підкоритися ідеям Чучхе, сформульованим Кім Ір Сенем. Метою політичної еліти країни була побудова «соціалізму з опорою на власні сили». Також Чучхе проповідує ідеї вождизму, мілітаризму і споживацького ставлення до природи. Рішуче засуджується будь-яке «підлабузництво перед великими країнами». Чучхе є крайнім варіантом автаркії (відокремлення національного господарства із закріпленням внутрішнього ринку за монополіями) та ізоляціонізму. Крім того, Кім Ір

Сен ввів власну систему літочислення – «Календар Чучхе», в якій за точку відліку береться рік народження Кім Ір Сена (1912), який приймають за перший рік.

Ще однією відмінною рисою північнокорейського політичного устрою є державний терор проти всіх інакомислячих або просто небажаних та нелояльних. Масштаби його поки повністю не розкриті, оскільки КНДР є практично повністю закритою країною. Однак сміливо можна сказати, що доля опозиціонера в КНДР є тяжкою й небезпечною. За інакомислення цілі родини можуть відправити до трудового табору або розстріляти. Таким чином, загальні риси і ознаки тоталітаризму властиві північнокорейському режиму у повній мірі: 1) обов'язкова для всіх ідеологія; 2) культ особистості лідера; 3) цензура; 4) однопартійна система; 5) планова економіка; 6) розвинена пропаганда; 7) виняткова роль держави у всіх громадських справах; 8) потужний репресивний апарат примусу.

Соціальний стан людини у північнокорейському суспільстві визначається в першу чергу наявністю матеріальних можливостей, які тепер далеко не завжди відповідають його (або його батьків) партійній чи адміністративній позиції. Найкраще себе почувають ті, хто має доступ до розподілу державних матеріальних ресурсів, до зовнішньоторговельних операцій, хто зумів створити свій невеличкий «бізнес» (великих і навіть середніх приватних бізнесменів в КНДР поки немає, проте процес накопичення індивідуального капіталу йде наростаючими темпами, напівлегально), і ті, хто працюють в цьому напрямі, навчилися отримувати вигоду від своєї посади або громадської позиції.

Також в Північній Кореї заборонено вільне пересування туристів, вони мають право пересуватися тільки за обумовленим маршрутом і тільки за наявності не менше ніж двох гідів-охоронців. У КНДР дозволено знімати пам'ятники «Великих Вождів» тільки в повний зріст і за умови, що пам'ятник потрапить в камеру повністю, жодна частина тіла не буде обрізана. У країні дуже жорстка цензура телебачення і газет. Повністю відсутній Інтернет і обмежено мобільний зв'язок.

На сьогодні Північна Корея є найбільш закритою державою в світі. Форма правління в КНДР не має аналогів. Права, рівень життя і місце в суспільстві людини практично повністю залежать від сім'ї, в якій вона народилася. Політичний режим – тоталітарний комунізм з домішкою націоналізму та навіть ксенофобії – національних меншин у країні фактично немає. Крім того, для північнокорейського режиму характерна спадкова зміна влади і крайня закритість у відносинах з іншими країнами світу. Відсутність доступу в іноземних вчених і фахівців до достовірної і офіційної інформації про поточний стан справ в країні створює уявлення про непередбачуваність розвитку подій в КНДР і їх наслідків для міжнародного оточення.

Новинні й аналітичні агентства часто використовують інформацію невідомого ступеня достовірності (тобто чулки), що отримується від перебіжчиків, осіб, які бували в КНДР і мали разові зустрічі з північнокорейськими чиновниками. Багато ЗМІ в своїх матеріалах про КНДР посилаються на японські і південнокорейські розвідувальні джерела, анонім-

ні джерела з дипломатичного корпусу та уряду [3, с. 12]. Відносної довіри заслуговують заяви міжнародних неурядових організацій, що надають гуманітарну допомогу і намагаються контролювати її розподіл на території КНДР (Міжнародний Червоний хрест, Всесвітня продовольча програма, представники ООН і ЄС та ін.)

Розглянувши стан Північної Кореї, можна сміливо заявити: країна закрита і практично повністю відрізана від зовнішнього світу. Ситуація ускладнюється, по-перше, наявністю у країні ядерної зброї, по-друге – катастрофічною відсталістю від Південної Кореї, що робить вкрай складним інтеграцію економічну й політичну, як це було з НДР після 1990 р.

Список використаних джерел

1. Ланьков А.Н. Официальная пропаганда в КНДР: идеи и методы [Электронный ресурс] / А.Н. Ланьков. – Режим доступа: <http://www.hrono.info/statii/2003/lanprop.html>
2. Основные тенденции социально-экономического и внутриполитического развития КНДР [Текст] / отв. ред. А.Н. Федоровский. – М.: ИММО РАН, 2012. – 64 с.
3. Зыков А.А. На рубеже нового этапа политической жизни КНДР [Текст] / А.А. Зыков // Вестник Челябинского государственного университета. Политические науки. Востоковедение. – 2012. – Вып. 13. – № 33 (287). – С. 12–18.

Науковий керівник: Р.М. Ключник, кандидат політичних наук, доцент.

Ю.В. Баранник
Університет імені Альфреда Нобеля

ПОЛИТИЧЕСКИЕ КОНФЛИКТЫ В СОВРЕМЕННОМ МИРЕ

«Политика – это общественное явление, составляющее сущность, ведущее начало совместной жизни людей, организованной государством», – говорил Аристотель [1, с. 34]. Но ведь не всегда начало совместной жизни людей, организованной государством, положительно влияет на общество. Мы живем в мире политических конфликтов.

Одной из главных причин возникновения политических конфликтов, является неравное положение между людьми в обществе (стратификация), социальный популизм, несовместимые поступки или претензии сторон. Главный вопрос состоит в том, кто распоряжается той или иной группой людей, в чьих руках власть. В большинство случаев конфликт не возникает сразу, он накапливается за длительное время. Как правило, начало существующих противоречий наступает, когда в группе появляется харизматичный лидер.

Эффективность действий политических элит на этапе конфликта определяется их способностью снизить уровень напряженности между сторонами с помощью законных методов. Окончание конфликтов – са-

мый сложный этап. Они могут закончиться мирно либо с использованием насилия. Также конфликт может разрешиться сам собой, например, усталость сторон, недостаток ресурсов или утрата актуальности спора и т.д. Существуют различные пути разрешения политических конфликтов.

В условиях вооруженного конфликта:

1) прекращение насильственных действий – стабилизация ситуации, снижение уровня противостояния;

2) установление диалога, договоренность между сторонами;

3) выполнение достигнутых договоренностей [2, с. 9].

Мирное разрешение конфликта:

1) компромисс, тем самым сохраняя исходные позиции;

2) соглашение, основанные на взаимных уступках;

3) истощение ресурсов обеих сторон, что не дает продолжаться конфликту;

4) взаимопонимание сторон.

О позитивном или негативном значении конфликта можно говорить в конкретных случаях. Они многофункциональны: способствуют разрешению противоречий обновления общества, а может привлечь гибель людей и материальные потери; способствует познанию участников конфликта и может привести к кризису. Что же касается современного политического конфликта в Украине, то он характеризуется особой драматичностью и напряжённостью; разрешить его можно только путём использования комплексных мер и делиберативных технологий.

Список использованных источников

1. Аристотель. Політика [Текст] / пер. з давньогр. та передм. О. Кислюка. – К.: Основи, 2000. – 239 с.

2. Станкевич І.П. Сучасні політичні конфлікти: джерела та шляхи розв'язання: дис. ... канд. політ. наук : 23.00.02 / І.П. Станкевич. – К., 2010. – 213 с.

Научный руководитель: Р.М. Ключник, кандидат политических наук, доцент.

Р.М. Ключник
Університет імені Альфреда Нобеля

КРИЗА ДЕМОКРАТІЇ УЧАСТІ ТА ПРОТЕСТНИЙ ПОТЕНЦІАЛ

В умовах демократичного транзиту особливого значення набуває участь громадян у суспільно-політичному житті країни. Саме ця участь через запити різних груп населення детермінує основні пріоритети розвитку політичної системи. Йдеться не стільки про систематичну включеність, а більше про наявність правових та інституційних можливостей для реалізації громадянами своїх політичних та цивільних прав у той момент, коли вони вважають це за необхідне. Якщо цього не спостерігається,

то демократичний процес перетворюється на формальний ритуал, як це спостерігається у багатьох пострадянських країнах.

«Демократія участі» навіть в умовах зуження простору публічної політики є важливим елементом суспільно-політичної системи будь-якої країни, окрім відверто тоталітарних на кшталт КНДР або традиційних деспотій на зразок Саудівської Аравії. Ключовим аспектом сучасного демократичного порядку денного є проблема структурування громадянського суспільства таким чином, щоб воно могло якнайефективніше впливати на прийняття рішень. Розглядаючи питання взаємодії громадянського суспільства та держави, можна виокремити два різних підходи. Перший передбачає свого роду конвергенцію держави та громадянського суспільства шляхом інкорпорування громадянських інститутів на місцевому (і не тільки) рівні [1, с. 51].

Другий підхід передбачає конструювання альтернативних (і, можливо, опозиційних) до держави структур, фактичне створення «громадянського суспільства – 2». Даний підхід, на думку В. Петухова, є досить цікавим, але практично нездійсненним, оскільки соціальна участь не може здійснюватися у вакуумі. Іншими словами, участь громадян так чи інакше вимагатиме підключення фінансових та адміністративних ресурсів, отже, неможливо уникнути контактів з владою [2, с. 37].

Криза демократії участі пов'язана із зростанням спеціалізованих груп інтересів. Як слушно зазначає Г. Лавриненко, менеджери, підприємці, державні службовці, військові конкурують з партійними лідерами в боротьбі за поділ доступу до процесу прийняття політичних рішень. Політична система перехідного суспільства повинна впоратися з цими суперечливими інтересами груп, інтегрувати їх і задовольнити основні вимоги. Однак оскільки система соціального представництва зазвичай розвинена слабо, виникають труднощі в координації дій верхів і мас населення, а також у співвіднесенні реальної сили численних громадських рухів, що претендують на свою частку влади [3, с. 96].

В умовах кризи політичної участі та низького рівня поінформованості громадян щодо політичних подій для виникнення масової протестної мобілізації населення необхідним є протестний потенціал, суспільно-значима проблема, яка відіграє роль спускового гачка та суб'єкт, який реалізує народне невдоволення. Емотивна (передусім деприваційна) напруга є соціально-психологічною характеристикою і відображає стан тривожності, занепокоєння, фрустрації, незадоволення політичним режимом, інститутом, політичними рішеннями або певним діячем. Як правило, стан тривожності раціонально не артикулюється і виражається емоційними переживаннями. Як зазначає В. Костюшев, для розуміння природи протестного потенціалу необхідно розмежовувати абсолютну та відносну депривацію. Якщо абсолютна депривація може фіксуватися в об'єктивних показниках (зниження доходів у результаті інфляції, втрата матеріальних цінностей, втрата робочого місяця), то відносна депривація пов'язана з внутрішніми переживаннями людей з приводу втрати можливостей, які вони хотіли б отримати, але через політичні та економічні проблеми це є проблематичним [4, с. 150].

Важливою рисою протестного потенціалу є саме відносна депривація, оскільки у сучасних розвинених та пострадянських країнах проблема виживання як така не є актуальна. Натомість невдоволення «покоління очікування», яке нездатне реалізувати свої плани та амбіції, може призвести до перетворення протестного потенціалу на мобілізацію. Адже молодь є більш радикальною, її політичний світогляд часто відрізняється радикалізмом та непримиренністю.

На нашу думку, у перетворенні протестного потенціалу на мобілізацію, яка приведе до зміни влади, об'єднувальною ланкою виступають економічні еліти, що здатні фінансово підтримати масові акції. Відповідно, саме від цілей бізнес-груп, що опікуються протестом, залежить справжня мета політичної мобілізації, а не та, яку декларують представники опозиції. Діяльність будь-якого протестного руху, опозиційної політичної партії, в тому числі організація акцій протесту вимагає стабільного фінансування. Якщо спонтанні або нерегулярні акції протесту можуть бути організовані незадоволеними громадянами на власні кошти, то тривале протистояння влади обов'язково має ресурсні джерела [5, с. 112]. Отже, характеризувати політичний протест (особливо у пострадянських країнах) як стовідсотково незалежну політичну активність ми вважаємо передчасним.

Г. Берестова слушно визначає опозицію як конструктивну конвенціональну форму політичного протесту, яка в процесі історичного розвитку взяла на себе завдання мінімізації кількості політичного насилля та рівня обурення в суспільстві, максимізації кількості громадян, котрі вважають, що прийняті рішення відповідають їх інтересам, та забезпечення мирного способу розв'язання конфліктів [6, с. 86]. Осмислення опозиції як руху спротиву проти правлячої еліти законодавчо закріпленими методами має свої переваги, особливо коли йдеться про консолідовану та відповідальну опозицію, тому що шансів досягти поставлених цілей, маючи депутатський мандат чи змогу претендувати на нього, істотно більшає.

В контексті дослідження опозиційної діяльності як конвенційної форми політичного протесту варто підкреслити головне її суспільно-політичне призначення – спрямувати існуюче в суспільстві невдоволення владою в демократичні, цивілізовані та легітимні форми замість ірраціональних, деструктивних дій. Опозиція – це свого роду «лобіст вулиці» в парламенті або на виборах, який у разі довіри громадськості отримує електоральну підтримку, а разом з нею й ефективні інструменти політичного протистояння, які виражаються у повноваженнях депутатів всіх рівнів та можливості обіймати посади у виконавчій владі. У політика чи партії з'являється ще й моральне право виступати від імені своїх виборців, слугувати ретранслятором громадськості публічно в стінах парламенту, на шпальтах газет чи в офіційних зверненнях.

Говорячи про опозицію, слід зазначити, що рівень її непримиренності до влади прямо залежить від вимог суспільства та його поляризації. Зазвичай у невеликих та / або однорідних країнах не спостерігається відверто антисистемних та радикальних сил. Так, у Фінляндії, Швейцарії, Словаччині немає підґрунтя для формування протестного потенціалу і, як наслідок, антисистемної опозиції.

Натомість у країнах, де проживають різні, часто ворогуючі, етноси, де кількість мігрантів за останні десятиліття зросла у рази, фіксується небачена раніше популярність радикальних партій та рухів. Так, ще у 2012 р. було важко уявити, що М. Ле Пен може мати принаймні якісь шанси на перемогу у президентських виборах, втім навесні 2017 р. вона вже вважається одним з фаворитів передвиборчих перегонів. У багатьох європейських країнах на арену вийшли політичні партії, які здатні не лише мобілізувати протестний електорат, а й повністю переформатувати політичне поле Європи. Рік тому ми, аналізуючи антисистемні партії, що впливають на політичне життя, згадували Партію Свободи в Австрії (Freiheitliche Partei Österreichs – FPÖ); французький Національний Фронт (Front National – FN); німецьку партію «Республіканці» (Die Republikaner); Фламандський Блок та валлонський Національний Союз у Бельгії, Партію прогресу (Fremskridtspartiet) у Данії [7]. Сьогодні ж, повертаючись до цієї проблематики, не можна оминути увагою грецькі ультраліву «Сирізу» та ультраправу «Золоту зорю», німецьку «Альтернативу для Німеччини», болгарську «Атаку», британську «Партію незалежності Сполученого Королівства». Особливо слід виокремити антимігрантський рух «PEGIDA», що виник як реакція на неконтрольований притік мігрантів. Згадуючи про ультраліві партії, слід підкреслити «Рух п'яти зірок», який набирає популярність в Італії, і влітку 2016 р. продемонстрував значні успіхи на місцевих виборах (так, кандидат від партії перемогла у боротьбі за посаду мера Турина). У вже згаданій Італії традиційно помітні успіхи демонструє сепаратистська «Ліга Півночі». Майже всі ці рухи об'єднують євроскептицизм та заперечення толерантності як політичної цінності.

Отже, протестний потенціал в умовах кризи політичної участі може реалізовуватися у різних формах, як конвенційних, так і неконвенційних. Говорячи про можливість наукового дослідження протесту, слід звернутися до психологічного інструментарію, зокрема, теорії депривації. Розглядаючи ж власне політичні аспекти протесту, необхідно ґрунтовно дослідити інституційну складову, у тому числі опозицію як засіб передачі вимог від громадськості (або її частини) до владної еліти. Останні події у Європі та світі демонструють, що протестні настрої поширюються дедалі ширше, що, без сумніву, стане викликом для усього західного світу. Перспективи подальших досліджень даної проблематики вбачаємо у вивченні ціннісного аспекту політичного протесту в Європі в умовах аксіологічної кризи.

Список використаних джерел

1. Никовская Л.И. Гражданские инициативы и модернизация России [Текст] / Л.И. Никовская, В.Н. Якимец, М.А. Молокова. – М.: Ключ-С, 2011. – 336 с.
2. Петухов В.В. Демократия участия: институциональный кризис и новые перспективы [Текст] / В.В. Петухов, Р.В. Петухов // Полис. Политические исследования. – 2015. – № 5. – С. 25–48.
3. Лавриненко Г.А. Кризи політичної модернізації та пошук альтернативних варіантів розвитку держав [Текст] / Г.А. Лавриненко // Грані. – 2014. – № 10 (114). – С. 94–99.

4. Костюшев В.В. Социальный протест в поле политики: потенциал, репертуар и дискурс [Текст] / В.В. Костюшев // Полис. Политические исследования. – 2011. – №. 4. – С. 144–157.

5. Воробйова Т.Л. Роль елітних груп у процесі трансформації протестного потенціалу у масову мобілізацію в Україні [Текст] / Т.Л. Воробйова // Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія «Питання політології». – 2016. – Вип. 29. – С. 103–113.

6. Берестова Г.І. Опозиція як форма прояву політичного протесту [Текст] / Г.І. Берестова // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія «Політичні науки». – 2014. – Вип. 15. – С. 84–89.

7. Ключник Р.М. Ультраправі сили у сучасній Європі: антисистемний вимір [Текст] / Р.М. Ключник // Соціально-політичні проблеми сучасності: I Всеукраїнська наукова конференція студентів і молодих вчених: тези доповідей. – Дніпропетровськ, 30 березня 2016 р. – Дніпропетровськ: Університет імені Альфреда Нобеля, 2016. – С. 41–45.

В.М. Кольцов
*Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К.Д. Ушинського*

ДО ДИСТИНКЦІЇ ПОЛІТИЧНОЇ ОПОЗИЦІЇ ТА ІНШИХ ФОРМ СОЦІАЛЬНОЇ І СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОЇ АКТИВНОСТІ

Варіативність концептуалізації політичної опозиції у вузькому/класичному та широкому/сучасному розумінні, а також методологічних та теоретико-методологічних підходів до її дослідження у політичній науці ставить на порядок денний питання, які пов'язані з екстраполяцією різних сенсів політичної опозиції на певне місце у політичній системі. Це генерує й актуалізує таке важливе завдання детермінування і структуризації політичної опозиції, як з'ясування її відмінностей та подібностей від інших форм соціальної і суспільно-політичної активності.

Вирішуючи це завдання, апелюємо до наукових доробків вітчизняних і зарубіжних дослідників, зокрема Х. Албрехта, А. Алібасіка, П. Алмейди, Г. Іонеску та Г. Мадаріаги, К. Ірхи, Б. Крика, Е. Обершолла, Дж. Перрі, Дж. Сарторі, А. Фрішке та Л. Червоної, у яких різносторонньо, хоча й несистематизовано аргументовано, що політична опозиція суттєво відрізняється від таких виявів політичного активізму та соціальної і суспільно-політичної активності, як інакомислення (чи дисидентство), опір, контроль, оспорювання і фракційність (чи фракціоналізм). Відповідно, у запропонованій розвідці представлено послідовну та систематизовану дистинкцію аналізованих понять і категорій.

Відмінність політичної опозиції від інакомислення (або ж, іншими словами, від дисидентства) є теоретико-методологічною та виявляється передусім у тому, що інакомислення (дисидентство) є всеосяжною аналітичною категорією, яка не може обмежуватись винятково сферою політики. Поясненням цього вважаємо той факт, що дисидентство може від-

буватись як на рівні протистояння окремих частин влади/уряду (зокрема його фракцій), так і на рівні протистояння влади/уряду та їхніх альтернатив (зокрема політичної опозиції). Це означає, що суперечливі вияви політичного активізму та соціальної і суспільно-політичної активності у формі політичної опозиції завжди є втіленням політичного інакомислення (чи дисидентства), однак ідентичного не можна сказати про зв'язки зворотного характеру. Так, інакомислення або розбіжності можуть окреслюватись у межах процесів формування та функціонування уряду, але в одному випадку вони можуть проявлятись у формі інституціоналізованої політичної опозиції, а в іншому випадку – у формі фракційності.

Що стосується опору, то цією категорією звикло позначають інакомислення або дисидентство у площині конкуренції двох супротивників, здебільшого уряду та його альтернатив (у тому числі й політичної опозиції). Але наголос у цьому випадку звикло робиться на кульмінаційній фазі боротьби із політичним режимом, зокрема внаслідок застосування насильства. Крім того, відмінністю політичної опозиції від опору є і факт, що останній може генеруватись із різних джерел за межами політичної системи, зокрема із наслідків протистояння супротивників у ході воєнних дій, протистояння виразників національної політики та різних міжнародних політичних і фінансових інституцій. Відповідно, для коректної дистинкції політичної опозиції та опору потрібне врахування походження окреслених форм політичного активізму та соціальної і суспільно-політичної активності: політична опозиція завжди генерується і є частиною політичної системи, а опір, натомість, зумовлюється джерелами, які виходять за межі політичної системи. Це змушує Г. Оберройтера зауважити, що «не всякий опір можна назвати сьогодні політичною опозицією, а тільки політичну протидію, де функціонують організовані суб'єкти із конкретними політичними вимогами або навіть програмами, що містять одночасно високий альтернативний, евристичний та протестний потенціал, спрямований проти політики діючої влади», а також що «про цивілізовану політичну опозицію можна говорити тільки тоді, коли суперечності між більшістю та меншістю ґрунтуються на фундаментальній єдності по той і другий бік альтернативи та не ставлять під загрозу основи конституційної, політичної та правової систем» [цит. за: 1, с. 417–420]. Схожої позиції дотримується Т. Сеговія, що, розрізняючи «рух опору» і «політичну опозицію», зауважує, що ці поняття є взаємопротилежними, оскільки: політична опозиція не протистоїть політичній владі, а її найвища форма походить з опозиційної партії, у той час як рух опору, за визначенням, не може бути партією, а його завдання зводиться не до керівництва, а до спротиву [цит. за: 2, с. 28]. Подібним чином А. Фрішке [3, с. 5] аргументує, що політична опозиція відрізняється від опору тим, що перша, на відміну від другої, є свідомою і запланованою діяльністю, яка спирається на певну програму та спрямовується на зміну/реформування у напрямлі лімітації монопольної влади партії й відновлення суб'єктності суспільства. А тому очевидно є позиція Л. Червоної [4, с. 28], яка зауважує, що політичні партії, які, із однієї сторони, не виходять за межі політичної системи та, з іншої сторони, руху опору, що не визнає існуючого політичного статус-кво,

мають різні функціональні завдання. Вони вкрай зрідка водночас окреслюються патерном опозиційності – причому, протилежного типу (системного та антисистемного).

Нарешті, найпростішим розрізненням політичної опозиції і контролю є звернення уваги на їхні взаємозалежні визначення. Так, ґрунтуючись на визначенні контролю Дж. Сарторі [5, с. 36–37], Г. Іонеску зазначає, що політична опозиція – це «будь-що, що перевіряє абсолютну владу, беручи до уваги «множинні і перехресні форми контролю, зумовлені існуванням незалежних судів, груп тиску, профспілок і молодіжних рухів» та зважаючи на параметри розвитку країн, традиційні і плеємінні групи, модернізуючі еліти» [6, с. 240]. У такому зрізі очевидно, що контроль/політичний контроль втрачає свої ранні інституціональні конотації, а тому й дефінітивно не може зіставлятись із політичною опозицією. Однак контроль у такому трактуванні не вичерпує всіх сенсів неконституційного та неінституціонального розуміння політичної опозиції, зокрема у недемократичних політичних режимах. Таким чином, контроль доволі часто категоріально трансформується в поняття «оспорування», яке, на думку Г. Іонеску, окреслює антисистемну, хоча базову і постійну, характеристику будь-якої політичної опозиції (яка насправді не є ані відповідальною, ані конституційною, що формується на підставі фундаментальної дихотомії та відмінності своїх принципів й ідеології). Причому відмінність контролю та оспорування проявляється передусім у тому, що відносно контролю базові політичні актори наділені соціально-економічними та професійними інтересами, а щодо оспорування специфічні актори (зокрема фракції, національно-культурні групи, церква, університети, оглядачі тощо) є центрами і каталізаторами морального та політичного впливу, а їхнім головним мотивом є інакомислення / дисидентство.

Сумарно це означає, що на відміну від інакомислення (чи дисидентства), опору, контролю, оспорування та фракційності (чи фракціоналізму) сутність політичної опозиції є специфічною і навіть обмеженою, адже традиційно резервується у мирній, конституційній, конструктивній, відповідальній та лояльній формах, які заперечують сепаратизм, а натомість пристають на узгоджені правила гри, навіть попри те, що це може не привести та не гарантувати їм влади. Суплементарне значення у цьому контексті має врахування типу політичного режиму, в якому відбуваються ті чи інші вияви політичного активізму та соціальної і суспільно-політичної активності. З цього приводу Г. Іонеску й А. Мадаріаґа зауважують, що дистинкція політичної опозиції від інакомислення, дисидентства, опору, контролю і оспорування виявляється передусім у випадку непарламентських однопартійних режимів, де слабо інституціоналізованою є парламентська політична опозиція, але натомість доволі часто виявляються такі форми політичної опозиції, як «неінституціоналізована» чи «неконституційна». У комплексі це доводить, що про політичну опозицію та інші форми політичного активізму й соціальної і суспільно-політичної активності тварто говорити дистинктивно.

Список використаних джерел

1. Ірха К. Теоретичні аспекти дослідження політичної опозиції в західній науці ХІХ–ХХ ст. / Катерина Ірха // Гілея (науковий вісник) : збірник наукових праць. – 2009. – Вип. 29. – С. 415–420.
2. Червона Л. Феномен опозиції в Україні : соціально-філософський аналіз : дис. ... канд. філос. наук : 09.00.03 / Леся Червона. – К., 2004. – 178 с.
3. Friszke A. Opozycja polityczna w PRL 1945–1980 / Andrzej Friszke. – London : Aneks, 1994. – 608 s.
4. Червона Л. Вказ. робота
5. Sartori G. Opposition and Control: Problems and Prospects / Giovanni Sartori // Barker R. Studies in Opposition / Rodney S. Barker. – London : McMillan, 1971. – P. 31–37.
6. Ionescu G. Control and Contestation in some One-Party States / Ghița Ionescu // Government and Opposition. – 1965–1966. – Vol. 1. – No. 2. – P. 240–250.

М.О. Коробка

Університет імені Альфреда Нобеля

РЕГУЛЮВАННЯ КОНКУРЕНЦІЇ ПОЛІТИЧНИХ ЕЛІТ

Політична еліта – це група людей, які зосереджують у своїх руках владу в суспільстві. Їх ще можна назвати правлячою елітою. Політична еліта може перебувати і в опозиції до правлячої верхівки. У сучасній Україні процес формування національної політичної еліти і лідерів тільки-но розпочинається. Тож для справедливої політичної конкуренції передусім потрібно створити абсолютно однакові правові умови, аби всі верстви населення могли представити свої інтереси на державному рівні. Для вирішення цієї проблеми необхідно створити збалансовану модель державної влади з ефективним механізмом як стримування, так і противаг [3]. Для цього треба скасувати широкі пільги та привілеї для політиків і чиновників, відокремити бізнес від політики, вміти розмежовувати політику й адміністративну діяльність та застосувати нові політичні практики.

Основними чинниками політичної конкуренції, зокрема поділу політичних інтересів і вподобань за регіонами, є відмінності у зовнішньо- та внутрішньополітичних поглядах, а також різниця у мовних та культурних уподобаннях. Саме ці відмінності політики часто використовують у своїх передвиборчих програмах, при цьому їх використання має почасти некоректний характер. Наступним фактором, що впливає на характер політичної конкуренції, є те, що у громадян та чи інша партія асоціюється з певною особою, яка представляє цю партію. Як правило, голосуючи на виборах, більшість електорату віддають перевагу не політичним платформам партій, а їхнім лідерам. Ще одним фактором, який впливає на свідомість народу і яким користуються партії під час політичної конкуренції, є політична мова та політична поведінка.

Періодична виборність і потенційна змінюваність вищих посадових осіб держави за результатами політичної конкуренції на вільних і чесних виборах, публічна та вільна діяльність політичної опозиції забезпечують дієвий контроль за діяльністю державної влади і обмежують можливості різних її зловживань.

Усі партії, незалежно від ступеня їхнього організаційного оформлення, мають певну внутрішню структуру, між різними партійними органами існують певні відносини. З'їзди, конференції, центральні й національні комітети приймають програми, статuti, правила, за якими партії і ведуть свою діяльність. Партійні норми, що видаються в такому порядку, як правило, не мають правового характеру. Але необхідною гарантією дотримання всіх цих норм і правил є різні засоби партійного примусу (виключення з числа членів партії, відмова у висуванні в кандидати тощо).

Для формування в нашій країні сучасної політичної верхівки актуальним є створення механізму відбору, постійної зміни правлячої еліти. Тобто політична сфера має постійно та невпинно еволюціонувати, щоб не виникало застою в політичній діяльності. Ключова роль у цих процесах належить саме політичним партіям. По-перше, партія є механізмом постійного зв'язку влади і суспільства через свої первинні організації, які артикулюють і агрегують проблеми регіонів і різних верств населення на вищому представницькому рівні і в результаті громадського обговорення впливають на формування цілей влади та державної політики в цілому. По-друге, у межах демократичної партійної системи формується конструктивна опозиція, яка має свій, альтернативний погляд на шляхи розбудови держави та спроможна за необхідності оновити правлячу еліту [4, с. 7–8]. Тож, конкуруючи між собою, партії мають постійно шукати компроміс, узгоджувати та затверджувати свої дії з партіями із близькими політичними цілями, шукати політичних однодумців.

Отже, з усього вищезазначеного можна зробити такі висновки, що основними проблемами, які заважають політичним партіям бути дійовим механізмом регулювання конкуренції, є те, що вони активізують свою діяльність в основному лише перед виборами, при цьому політична верхівка навіть під час передвиборчої кампанії не поглиблює свої слабкі зв'язки з електоратом, а спирається в основному на рекламні технології. Роль ідеології поступово знижується. Партійні лідери в основному дбають про свій особистий меркантильний інтерес. А це, у свою чергу, призводить і до інших негативних тенденцій, характерних для сучасного українського політикуму – це порушення норм внутрішньопартійної демократії, непублічність, непрозорість внутрішньопартійних процесів, формування передвиборних списків партій виключно партійним керівництвом через пакетне затвердження з'їздом, виключення політиків, які «відхиляються» від партійного курсу без їхньої згоди тощо [1, с. 101]. Тому політичні партії в Україні мають вирішити ці проблеми, щоб стати реальним механізмом регулювання політичної конкуренції [2, с. 381].

Складна політична ситуація в нашій країні призвела до того, що останнім часом у політичному житті почали з'являтися нові партії, нові харизматичні лідери, які прагнуть змінити застарілі стереотипи і вивести

Україну на більш демократичний і більш європейський рівень. Хоча вони і зазнають опору з боку старої номенклатурної верхівки, але мають значну підтримку з боку народу. Залишається сподіватися, що нові політичні лідери сприятимуть формуванню нової політичної еліти в українському суспільстві. Адже наразі громадяни завдяки неупередженим засобам масової інформації, інтернет-простору, можуть отримати більше інформації стосовно діяльності політичних партій та їхніх лідерів, а отже, робити свій вибір усвідомлено та відповідально.

Список використаних джерел

1. Кочубей Л.О. Політична еліта та політичний клас: класичні зарубіжні концепції [Текст] / Л.О Кочубей // Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї. – Київ, 2009. – Вип. 17. – С. 96–107.
2. Щедрова Г.П. Політична конкуренція еліт у сучасній Україні : монографія [Текст] / Г.П. Щедрова. – Дніпро: Вид-во «Акцент ПП», 2016. – 390 с.
3. Щедрова Г.П. Роль політичної культури у процесі формування політичної конкуренції еліт [Електронний ресурс] / Г.П. Щедрова // Політологічні записки. – 2011. – № 4. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Polzap_2011_4_3
4. Щедрова Г.П. Специфіка партійних механізмів регулювання політичної конкуренції еліт [Текст] / Г.П. Щедрова // Політологічні записки. – 2013. – № 2 (8). – С. 5–17.

Науковий керівник: Г.П. Щедрова, доктор політичних наук, професор.

Д.А. Маркова
Університет імени Альфреда Нобеля

ПОЛИТИЧЕСКОЕ ИЗМЕРЕНИЕ РАЗВИТИЯ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ В УКРАИНЕ

Говоря об образовании в нашей стране, эксперты, а вместе с ними и обыватели чувствуют пессимизм, ведь нам приходится наблюдать неуклонную потерю актуальности высшего образования. Не секрет, что для многих сейчас высшее образование – это всего лишь один из пунктов для трудоустройства. Граждане постсоветских стран перестают осознавать то, что получение высшего образования – это не только и не столько формальность, сколько приобретение реальных знаний и навыков, развитие компетентностей будущего специалиста. В то же время наличие диплома с отличием далеко не всегда представляет для работодателей сколько-нибудь заметный интерес.

Как справедливо отмечает И. Бабин, представитель Группы сопровождения Болонского процесса в Украине, руководитель Департамента европейского образования Института реформации обществ, «Украина занимает одно из последних мест в Европе по обеспечению качества высшего образования» [1]. С одной стороны, нельзя не согласиться со столь

пессимистичным выводом, с другой стороны, следует признать, что к падению престижа и качества высшей школы причастны многие авторы, в том числе и политическая элита государства.

Проанализировав интернет-источники, можно сделать вывод, что на сегодняшний день существует достаточно много предложений для молодежи об обучении, стажировки или практики в Европе. Ведь если обычному студенту из Украины повезет поехать в любую из стран Европы, то можно полагать, что ему небезосновательно захочется остаться в указанной стране надолго. Таким образом, очень много перспективных украинских студентов живут и работают за границей и с каждым годом это число увеличивается.

Данные по количеству украинских студентов, обучающихся за рубежом, мы постарались обобщить в таблице 1.

Табл. 1.

Количество украинских студентов, обучающихся за границей

Страны	2008	2011	2014
Польша	2831	6321	15123
Германия	8557	8929	9212
Канада	715	1203	2053

Источник: [2].

И практически в каждом высшем учебном заведении в Украине существуют программы по обмену студентами или получению образовательного уровня магистра за границей и т.д. Это также является одной из причин роста числа украинских студентов за границей.

Но, к сожалению, иностранные абитуриенты, которые едут на обучение к нам не из-за высокого уровня подготовки, а из-за простоты получения диплома и низких (по сравнению с той же Европой) требований.

Попробуем выделить перспективные варианты реформирования системы образования в Украине:

1. Уменьшить количество изучаемых предметов в средних школах. За последние два года в средних школах ввели достаточно много новых дисциплин, которые требуют уделения времени и внимания. Таким образом, и мотивация и трудоспособность студентов значительно снижаются.

2. Создать классы с профильными предметами с целью облегчения обучения в высшем учебном заведении. Будущим студентам было бы легче обучаться, и они имели бы общие понятия о своей будущей профессии.

3. Ввести возможность обучения в Украине по европейским программам. Этот этап дал бы возможность уменьшить количество украинских студентов в других странах.

Подводя итоги, можно отметить, что высшее образование Украины в руках самих украинцев. Мы должны создать достаточно комфортные условия для своих студентов, чтоб у них не было сомнений в качестве обучения в Украине. Так, созданное в нашей стране Национальное агентство по обеспечению качества высшего образования, по мнению Г.П. Климовой, будет способствовать достижению этой цели [3, с. 207].

Лишь таким образом, мы сможем обучать не только украинских студентов, но и принимать всё больше гостей из других стран.

Список использованных источников

1. Бабин И. Украина занимает одно из последних мест в Европе по обеспечению качества высшего образования [Текст] / И. Бабин // Деловая столица. – № 31–33/357. – 10–23 августа 2012. – С. 26.
2. Количество украинских студентов за границей выросло почти вдвое за пять лет [Электронный ресурс] // Новое время. – Режим доступа: <http://nv.ua/ukraine/events/kolichestvo-ukrainskih-studentov-za-granicey-vyroslo-pochti-vidvoe-za-pyat-let-45393.html>
3. Клімова Г.П. Якість вищої освіти: європейський вимір [Текст] / Г.П. Клімова // Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». – 2016. – № 1 (28). – С. 203–210.

Научный руководитель: Р.М. Ключник, кандидат политических наук, доцент.

Я.Е. Марковська
Університет імені Альфреда Нобеля

ПРОБЛЕМИ ДОВІРИ ДО ПОЛІТИЧНОЇ ВЛАДИ В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Відомо, що політична влада є провідною категорією політичної науки. За допомогою неї громадяни можуть досліджувати сутність та функціонування у суспільстві різноманітних політичних інститутів та самої політики, що в умовах перехідного стану є надзвичайно актуальною науковою проблемою. Парадокс політичної влади, здатної обернутися для людини одночасно і доцільною силою, і злою волею, за всіх часів займав розуми філософів і письменників. Видатні мислителі Аристотель, Шекспір, Гете, Ніцше, Достоєвський, Фуко, Кафка у різноманітних філософських категоріях та художніх образах намагалися збагнути цей найважливіший феноменом життя суспільства та людини.

У сучасній політичній науці існують різноманітні підходи до тлумачення поняття «влада». Найприйнятнішим є визначення її як здатності, права і можливості розпоряджатися ким-небудь або чим-небудь, здійснювати вирішальний вплив на долі, поведінку та діяльність людей за допомогою авторитету, волі, примусу, сили тощо. Політична влада як один із найважливіших проявів влади характеризується реальною здатністю певного класу, групи, а також індивідів, які відображають їхні інтереси, проводити свою волю за допомогою політики і правових норм.

Тож, без довіри до політичної влади як одного з край важливих чинників демократизації суспільного життя неможливо виробити загальну стратегію розвитку суспільства, реалізувати реформи, обирати певних політичних діячів і делегувати їм владні повноваження тощо. Довіра до влади (англ. trust, confidence in power) – ставлення до органів державної

влади та посадових осіб, їхньої діяльності, яке базується на вірі, переконливості та впевненості громадян у надійності, компетентності, сумлінності, щирості, чесності даної влади [1, с. 173].

Довіра пов'язує пересічних громадян з політичними інститутами держави, підвищуючи як легітимність цих інститутів, так і їх ефективність, оскільки за твердженням С. Білошицького, успішне функціонування ліберально-демократичного режиму неможливе без високого рівня довіри громадян до інститутів політичної влади [2, с. 5].

Стан низького рівня довіри до політичної влади в Україні зумовлений як недоліками функціонування вітчизняної політичної системи, так і недостатнім розвитком національної громадянської культури. Так, недовіра до політичної влади залежить від таких чинників: владні відносини прагнуть до єдиновладдя і тільки опір цій тенденції обмежує негативні прояви; будь-який суб'єкт політики поступово піднімає інтереси народу своїми власними уявленнями щодо нього [3, с. 2].

Нинішня криза довіри до влади пояснюється такими факторами. По-перше, некомпетентністю правлячої еліти, яка, змінюючи одна одну, не вивела країну із кризи і не показала якісних результатів діяльності. По-друге, явищем завищених очікувань. На думку експертів Фонду «Демократичні ініціативи», виборці розраховують на цілковиту відданість політиків у виконанні своїх професійних обов'язків, аж до того, що вони повинні жертвувати своїм вільним часом, добробутом, врешті, життям для того, щоб виправдати громадські сподівання. Проте зауважимо, що ці завищені очікування спровокували самі політики, оскільки поставили зависоку моральну та компетенційну планку як перед собою, так і перед суспільством. По-третє, нечесністю політиків. Довіра підтверджується діяльністю, а не словами. На жаль, слова і діла українських політиків розходяться.

За даними соціологічних досліджень (станом на 1 лютого 2017 року) Президенту не довіряють – 69% опитаних громадян, Кабінету міністрів – 72,8%, Верховній Раді України – 82%. Найбільший відсоток недовіри серед південних регіонів України. На нашу думку, це пояснюється тим, що політики тільки говорять про мирні угоди, переговори, а в реальному житті все зовсім по-іншому. Домінуючою позицією настроїв населення залишається схвильованість як долею країни, так і власною долею. Особливо чітко це проявляється в оцінках рейтингу основних загроз для розвитку суспільства.

Опитування 2016 року показує, що ці загрози стосуються двох ключових чинників:

а) війна на сході України і втрата контролю над частиною території держави (найбільшою загрозою цю обставину визнають 20% опитаних);

б) «стан українського правлячого політичного класу»: 30% визнають основною загрозою «корупцію вищих ешелонів влади»; 14% – «відсутність політичної волі щодо проведення реформ»; 13% – відсутність консенсусу політичних еліт щодо шляхів розвитку країни.

Порівняння результатів опитувань 2016 та 2015 років показує, що в суспільних очікуваннях населення не відбулось суттєвих змін – домінує

негативна стабільність зневіри та розчарувань, адже очікували покращення матеріального становища своєї сім'ї 9% опитаних у 2016 році і 7% – у 2015 році (погіршення очікували 44% опитаних у 2016 році і 52% – у 2015 році). Аналогічні оцінки було отримано і щодо перспектив розвитку соціально-економічної ситуації в Україні загалом: у 2016 році очікували покращення – 10% опитаних, у 2015 році – 9% (погіршення у 2016 році очікували 41% опитаних; у 2015 році – 53%).

Загалом ці не надто оптимістичні очікування населення проявляються як незадоволення темпами виходу України з кризового стану. Разом із тим дещо сповільнилися темпи падіння життєвого рівня населення: якщо у 2015 році 80% опитаних вказали на погіршення матеріального становища власної сім'ї, то у 2016 році – 60%. Очевидно, частково це пояснюється і соціально-психологічною адаптацією населення до нових суспільних реалій кризового стану суспільства [4, с. 4].

Наведені дані свідчать, що народ потребує якісної зміни принципу відбору політиків. Українське суспільство прагне до зміни системи, появи таких політиків, які б орієнтувалися на зміцнення держави, покращення умов життя громадян, які б мали стійкий кредит довіри, сформований шляхом особистих якостей діячів. Цікаво, що рейтинг недовіри прямо залежить від ступеня політизації тієї чи іншої відомої особистості. Поки людина сприймається як успішний спортсмен, юрист, журналіст, дипломат, то він користується довірою співвітчизників і не викликає негативних емоцій. Як тільки він позиціонує себе як політичний діяч, то стрімко наростає рівень недовіри [3, с. 8]. На нашу думку, проблеми із кредитом і рівнем довіри, який політики мають сьогодні, дає підставу говорити про наявність в Україні нереалізованого потенціалу «морального лідерства». Досить чітко вимальовується соціальний запит на політиків нового типу і їх час неодмінно прийде. Як сказала соціолог І. Кучма, «нині влада вже не автоматично конвертується у власність. Тепер потрібно також подбати про злагоджений соціально-економічний розвиток, не можливий без довіри і партнерства держави та суспільства».

Список використаних джерел

1. Енциклопедичний словник з державного управління / [Ю.П. Сурмін, В.Д. Бакуменко, А.М. Михненко та ін.]; за ред. Ю.В. Ковбасюка, В.П. Трощинського, Ю.П. Сурміна. – К.: НАДУ, 2010. – 820 с.
2. Лопушинський І.П. Довіра до влади як державотворчий чинник в Україні [Електронний ресурс] / І.П. Лопушинський // Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування. – 2013. – № 2. – Режим доступу: http://el-zbirn-du.at.ua/2013_2/20.pdf. – Заголовок з екрану.
3. Денисюк С.Г. Довіра як чинник ефективності політичної комунікації [Текст] / С.Г. Денисюк // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія : Питання політології. – 2011. – № 984, вип. 19. – С. 171–176.

4. Сердюк О.В. Всеукраїнське опитування громадян щодо демократичних змін у політичних та суспільних сферах, судової реформи та процесу очищення влади в Україні [Електронний ресурс] / О.В. Сердюк, М.Ю. Огай // Справедливе правосуддя. – Режим доступу: http://www.fair.org.ua/content/library_doc/FAIR_Lustr

Науковий керівник: Г.П. Щедрова, доктор політичних наук, професор.

Г.Р. Матухно
Університет імені Альфреда Нобеля

ЛОББИЗМ И ЕГО РОЛЬ В ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СОВРЕМЕННЫХ ПАРЛАМЕНТОВ

На данный момент в современном мире сформировалось несколько точек зрения относительно такого специфичного явления, как лоббизм. Как правило, в некоторых странах данный элемент политической жизни любого государства рассматривается как криминальная деятельность, основной задачей которой является лишь оказание влияния на принятие государственных решений со стороны определенных заинтересованных лиц, которые могут не всегда совпадать с интересами общественности. С другой стороны, так как политическая система любого демократического государства направлена на представительство и защиту интересов различных социальных групп, каждая из которых выражает свои интересы, которые в дальнейшем агрегируются политической системой, фактически, деятельность гражданского общества может также рассматриваться как лоббизм – оказание влияния на принятие решений со стороны властных структур. К примеру, В 2007 году в Великобритании было закрыто метро, так как чиновники решили сократить численность технического персонала. В итоге, граждане пострадали от их действий и устроили пикет в пользу работников метрополитена. Этот общественный акт не только помог рабочим, но и наглядно продемонстрировал важность роли лоббизма гражданского общества. [1, с. 97–99].

Если рассматривать такой феномен, как лоббизм, в рамках деятельности современных парламентов, мы можем увидеть, что данное явление охватывает ряд мер и инструментов законного и незаконного характера, направленных воздействовать на принятие различных решений со стороны членов парламента, начиная от финансирования избирательной кампании с целью провести в парламент представителей своих интересов, и заканчивая прямым подкупом должностных лиц. Таким образом, очевидно, что лоббизм может иметь легальный и нелегальный характер, именно поэтому в одних государствах данное явление запрещено, приравниваясь к коррупции (к примеру, Индия) а в других – лоббистская деятельность предусмотрена отдельными законами, которые в то же время ограничивают лоббистскую деятельность правовыми рамками, с целью исключить возможность коррупции, учитывая возможность

использования лишь легальных методов влияния на принятие решений, предусмотренных законом. [2, с. 5] На данный момент, согласно практике США, мы можем увидеть всю эффективность деятельности лоббистских организаций в стенах Конгресса, поскольку деятельность лоббистов облагается налогами, которые существенно наполняют государственный бюджет, а также, так как законодательство разрешает вести лоббистскую деятельность представителям различных общественных групп, мы можем увидеть, насколько часто интересы различных лоббистских структур пересекаются, в результате чего, политическая система США так или иначе направлена на принятие тех решений, которые максимально соответствуют первоначальной цели деятельности парламента – представительство общественных интересов. Первый из семи Вудстокских принципов гласит: «Задача лоббирования должна принимать во внимание соображения общественного блага, а не просто узко понимаемые частные интересы клиента» [2, с. 8–9]. Таким образом, американская реальность демонстрирует нам, что попытки лоббирования в США частных интересов вне связи с идеей общего блага чреваты крахом всей затеи и значительными репутационными издержками, как для заказчика, так и для самого лоббиста. Однако в тоже время стоит учесть, что данный принцип будет сведен на нет при отсутствии соответствующей законодательной базы, а также ненадлежащей деятельности различных контролирующей структур, занимающих отдельное место в системе разделения властей, предусматривающих жесткий контроль как в отношении принятых решений, так и касательно процесса взаимодействия лоббистов с членами парламента либо другими представителями властных структур.

На примере США, а также остальных стран (ФРГ, Канада, Великобритания) в которых лоббистская деятельность выведена в легальную плоскость и предусмотрена законом, мы можем увидеть, насколько часто данное явление способствует более эффективной работе парламента, наполнению государственного бюджета, а также является одним из элементов выражения мыслей и интересов отдельных групп, которые, так или иначе, агрегируются политической системой, проходят процесс многоступенчатой фильтрации, и в конечном итоге, преобразовываются в окончательные политические решения. В тоже время в странах, приравнивающих лоббизм только к коррупционной деятельности, мы можем увидеть тенденцию теневого лоббизма, который, как минимум, не способствует дальнейшему развитию законодательной составляющей государства в сторону отражения интересов большинства (так как при теневом лоббизме интересы не согласуются с другими группами, используется лишь влияние со стороны заинтересованных лиц на деятельность парламента), и как максимум, при неэффективной деятельности различных государственных структур, направленных на осуществление контроля за принятием и реализацией принятых решений (Конституционный суд, президент), которые в данном случае сами не застрахованы от лоббизма, мы можем наблюдать постепенное разрушение политической системы, изменения законодательства исключительно в сторону малочисленных заинтересованных групп, что, в конечном итоге, послужит предпосылкой

для концентрации в их руках большей части экономических ресурсов, а также средств влияния на принятие дальнейших политических решений, что в дальнейшем послужит первоочередным фактором установления авторитаризма в государстве. Таким образом, независимо от степени внедрения лоббизма в том либо ином государстве в её политической системе, наличия или отсутствия легальных правовых рамок, предусматривающих лоббистскую деятельность, лишь сбалансированная система взаимоконтроля и разделения компетенций различных органов государственной власти, является единственным фактором самосохранения политической системы любого государства, однако в тоже время следует учесть, что любая демократическая система предусматривает контроль за деятельностью органов власти со стороны общественных масс, как единственного источника верховной власти в государстве.

Список использованных источников

1. Ибодуллоев А.Р. Особенность лоббизма в политической системе [Текст] / А.Р. Ибодуллоев // Международный научно-исследовательский журнал. – 2016. – № 1 (43) Ч. 4. – С. 97–99.

2. Годний С.П. Політичний лоббизм як практика і чинник розвитку суспільної свідомості [Текст] / С.П. Годний // Парадигма пізнання: Гуманітарні питання. – 2015. – Вип. 8 (№ 11) – С. 1–10.

3. Лоббизм в США. Как осуществляется лоббизм в США и что можно позаимствовать для России, Фонд ИСЭПИ, 2013 [Электронный ресурс] Исследовательская группа Terra America. – Режим доступа: <http://www.politalanalitika.ru/upload/iblock/5f4/5f4353e989c6fe783a3e0d846d73c6f4.pdf>

Научный руководитель: Р.М. Ключник, кандидат политических наук, доцент.

О.В. Погуляева
Університет імені Альфреда Нобеля

КОНФЛИКТ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ ПОЛІТИЧНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Політичний конфлікт можна розглянути в розрізі формування правового вчення, а саме конституційного, як основи правового формування державності.

У політології під конфліктом (від лат. *conflictus* – зіткнення) розуміють завершальну ланку механізму розв'язання суперечностей у системі суспільних відносин. Іншими словами, конфлікт – це не відхилення від суспільних правил, а норма співіснування людей у соціумі, форма встановлення і зміни пріоритетів у системі інтересів, потреб, взаємин у суспільстві взагалі [2]. Відзначаючи певні позитивні соціальні функції конфлікту, водночас слід зауважити, що ці ролі та функції різняться залежно від типу суспільства, в якому вони виникають і розвиваються.

Згідно із загальноприйнятими уявленнями, основною причиною політичного конфлікту частіше за все виступає обмеженість ресурсів, на які претендують різні соціальні верстви, групи або окремі індивіди, але яких (ресурсів) не вистачає для задоволення інтересів чи потреб усіх зацікавлених суб'єктів. Причиною політичного конфлікту в соціально-політичних спільнотах або між ними виступає сумнів індивідів або груп в законності і справедливості наявного розподілу матеріальних та інших благ. Ще одним важливим чинником виникнення політичного конфлікту є боротьба за владні повноваження, їх реалізація або утримання. На цій основі часто виникають глибокі розбіжності між різними політичними силами, партіями, їх лідерами тощо через відмінність поглядів, а іноді непримиренність інтересів, несумісність цілей і орієнтацій.

В узагальненому вигляді дослідник С. Шубін причини виникнення політичного конфлікту зводить до таких чинників: обмеженість матеріальних ресурсів та ціннісних орієнтацій і значні обмеження з боку представників влади; протилежність інтересів мас з інтересами правлячої еліти пряме політичне, ідеологічне, економічне зіткнення пригноблених з інтересами тих, хто має владу та інші блага [7, с. 74].

Дослідник Н. Сокур основну причину конфліктогенності перехідного до демократії суспільства вважає також в тому, що відбувається руйнування старої системи ціннісних орієнтацій і психологічно важливих точок опори в суспільстві. Це руйнування не може відбуватися без конфліктів, без радикальних змін політичних і особистісних позицій. Не може не позначитися на причинах соціальної напруженості в перехідному суспільстві велика тривалість суспільно-політичних перетворень перехідного часу [1].

Однак якщо у стабільних політичних системах соціальні конфлікти, як правило, вирішуються шляхом або консенсусу, або пошуку такого рішення, яке відповідало б інтересам усіх сторін-учасниць конфлікту, то небезпекою, яка властива перехідним політичним системам, є те, що через відсутність механізмів вирішення конфліктів їхній позитивний потенціал дуже швидко стає руйнівним. Отже, конфлікт має усі шанси перетворитися із форми суспільно-політичного розвитку на вкарай негативне явище, яке фактично повністю унеможлиблює будь-які конструктивні реформотворчі дії. Саме така ситуація склалася і в Україні. Розглянемо особливості перебігу конфліктів в Україні та їх вплив на розвиток політичної системи України.

Для політичного середовища України проблематика конфліктів та їх регулювання особливо важлива в останні роки. Саме за останній період держава зазнала територіальних втрат, зіткнулася із актами агресії та насилля, постала перед загрозою економічної катастрофи.

Суспільно-політичне життя супроводжується найтривалішими, наймасштабнішими та найгострішими конфліктними проявами, що змінили погляди населення, вплинули на ідентичність українців, трансформували політичний режим, подолали невизначеність інтеграційного розвитку країни та визначили місце держави у міжнародному співтоваристві. Проте руйнівний потенціал політичних конфліктів в Україні несе серйозну за-

грозу не лише стабільному розвитку нашої держави та мирному співіснуванню населення, а й цілій системі міжнародної безпеки.

Отже, на сьогодні стоїть питання про спроможність як державних, так і міжнародних інституцій ухвалювати адекватні та своєчасні рішення, приймати відповідні норми та принципи, використовувати доцільні засоби та методи управлінської діяльності, тобто застосовувати такі механізми, які б сприяли якнайшвидшому врегулюванню та мирному вирішенню конфлікту на сході, відновленню територіальної цілісності держави та забезпеченню міжнародної безпеки, а також не дозволили б внутрішній суспільно-політичній обстановці трансформуватись у так званий пост конфліктний синдром чи перерости в новий насильницький конфлікт.

З метою забезпечення конструктивності та динамічності конфлікту, запобігання негативних чи насильницьких наслідків останнього, конфлікт потребує управлінського впливу, що в основному забезпечується шляхом створення та функціонування ефективних інститутів, прийняття та закріплення нормативно-правових документів та впровадження загальнозначущих рішень.

Управління політичним конфліктом може здійснюватись на мега-, макро- та мікрорівнях, тобто глобальному, регіональному та державному, а також у двох вимірах – внутрішньому – через поведінку самих сторін конфлікту та зовнішньому – через залучення третьої сторони. Система управління політичними конфліктами безпосередньо залежить від динамічних характеристик останнього.

Так, на початковому етапі боротьби управлінськими діями можна попередити ескалацію чи генералізацію конфлікту (використовуючи засоби побудови довіри та забезпечення безпеки у відносинах, ранне попередження, превентивну дипломатію, превентивну підтримку миру та виховання в душі миру тощо) або навпаки, сприяти трансформації протиріч у конфлікт. На етапі ескалації конфлікту важливо застосовувати стратегію врегулювання, що в основному полягає в примиренні сторін, припиненні насильства, проте, не вирішує глибинних причин конфлікту.

Задля повного вичерпання конфлікту, відновлення чи переформатування відносин необхідно використовувати тактику розв'язання чи вирішення конфлікту, що спрямована на виявлення джерел і вияснення причин останніх і містить набір дій для їх викорінення. Стратегія трансформації конфлікту, яку часто відносять до складової конфліктного менеджменту виражає найбільш широкий та повний рівень змін в процесі впливу на конфлікт за для його розв'язання і свідчить про ефективність застосованих механізмів впливу на протиробство.

Реалізація політико-дипломатичних заходів можлива через політичний діалог та роль третьої сторони. У вітчизняному політичному просторі політичний діалог як інструмент регулювання конфліктів здійснювався на мегарівні – Женевський формат переговорів, саміти G8, G20; макрорівні – Мінський та Нормандський формати переговорів; мікрорівні – національний діалог та діалогові пропозиції й форми взаємодії інститутів громадянського суспільства [6, с. 137].

Заходи економічного характеру, що виступають додатковим елементом до політичної стратегії впливу на конфлікт виражаються в еконо-

мічній та фінансовій підтримці сторони конфлікту, економічних санкціях, ембарго, бойкотах, встановленні квот і обмежень, митній політиці, заморожуванні рахунків тощо. Заходи гуманітарного характеру (організаційно-правова, матеріальна, психологічна підтримка населення та забезпечення їх безпеки й вільного доступу до інформації) свідчать про рівень підтримки груп населення, що з власної волі чи мимовільно стали учасниками конфлікту, а також визначають можливість інтервенції у конфлікт.

Однак, використання гуманітарної допомоги нерідко несе загрозу ескалації конфлікту, що й продемонстровано на прикладі конфлікту на сході України. Військово-політичні заходи передбачають введення особливих правових режимів, посилення охорони громадського порядку, виключення незаконної зброї та боєприпасів, створення та координація певних органів, які контролюватимуть військово-політичні відносини тощо і в основному визначають загальну стратегію дій державної влади.

Правові заходи повинні бути спрямовані не тільки на реалізацію нормативно-правового регулювання конфлікту, а також на сприяння ефективному застосуванню вже існуючих правових документів у конкретному конфлікті, при цьому будь-які політичні механізми впливу за для їх ефективності потребують нормативно-правового закріплення.

Однією з важливих складових компромісу між різними сегментами української політичної еліти в нещодавній політичній кризі стало повернення до Конституції України в редакції 2004 р. Тим самим було відновлено парламентсько-президентську форму правління, скасовану доволі сумнівним способом у 2010 р. Проте з огляду на вимушений характер цих змін та недосконалість конституційної моделі зразка 2004 р. незабаром до Основного закону доведеться вносити чергові зміни. При цьому до питання конституційного устрою України на цей раз слід підійти дуже ретельно та з позицій ефективності функціонування політичної системи, а не вигоди правлячої еліти, інакше чергових гострих навколоставних конфліктів просто не уникнути [6, с. 138].

Однією з найбільших проблем сучасної України є олігархічний політичний режим, що сформувався ще за часів президентства Л. Кучми, а в наступні роки тільки утвердився.

Заклики до демонтажу олігархічного режиму в Україні неодноразово лунали зі сцени Євромайдану та знаходили підтримку в середовищі широких народних мас. У зв'язку з цим існує небезпека необдуманих кроків у цьому напрямі, спрямованих або на знищення української олігархії як такої, або на перерозподіл належної їй власності на користь наближених до нової влади бізнесменів.

Враховуючи зазначене, нині перед українською владою стоїть завдання не демонтувати олігархічну систему, а примусити її працювати в інтересах Української держави та суспільства. І зробити це можна лише через встановлення і підтримку постійного конструктивного діалогу з лідерами провідних фінансово-промислових груп для пошуку шляхів виходу із ситуації, що склалася

Ще одна проблема політичної системи України, що не була вирішена за роки конфлікту, а, навпаки, навіть зросла, – корупція. За роки

незалежності корупція стала ключовим неформальним інститутом політичної системи України, вплив якого почасти більший, ніж багатьох формальних інститутів. Тому перед українською владою нині стоїть важливе завдання здійснити комплекс реформ, спрямованих не просто на зниження рівня корупції в українському суспільстві, а на усунення самих можливостей для зловживань і корупційних дій з боку посадовців усіх рівнів. Це завдання є особливо актуальним, оскільки воно, поряд з люстрацією, було одним із лейтмотивів дискурсу Євромайдану, а тому громадськість, швидше за все, буде вимагати його вирішення.

Таким чином, політичне середовище країни є яскравим прикладом протистояння між різними політичними суб'єктами: партіями, блоками, суспільними групами та окремими індивідами. У процесі політичного конфлікту суб'єкти за допомогою механізму політичної боротьби намагаються отримати можливість впливати на формування та розподіл суспільних та державних цінностей.

Така протидія між політичними суб'єктами є доказом необхідності суттєвої зміни усього апарату управління на усіх рівнях політичної взаємодії, і головне, змісту та якості управлінської діяльності. Тобто, йдеться про нагальну потребу кардинальних інституційно-процесуальних змін в результаті глибоких реформ в державі і суспільстві.

Політична діяльність української держави демонструє нам відставання українського суспільства від більшої частини світової спільноти в усвідомленні політичної реальності та наслідків політичного протистояння. З огляду на вищезазначене, ця тема є актуальною, теоретично і практично значущою.

Список використаних джерел

1. Сокур Н.В. Державна політика по зниженню соціальної напруженості у перехідному суспільстві (сфера трудових відносин) 2001 року : автореф. дис. ... канд. політ. наук: 23.00.02 / Н.В. Сокур ; Одес. нац. юрид. акад. – О., 2011. – 20 с.
2. Колтунов О.Ю. Політична коректність: концептуальні основи та технологічні прийоми : автореф. дис. ... канд. політ. наук 23.00.02 / О.Ю. Колтунов ; Ін-т політ. і етнонаціональних досліджень НАН України. – К., 2015. – 20 с.
3. Криволапчук В.О. Політичний конфлікт, як об'єкт політичних і правових досліджень / В.О. Криволапчук // Південноукраїнський правничий часопис : шоквартал. наук. журн. 1997. – 2009. – № 3. – С. 6–9.
4. Подорожна Т.С. Етапи новітнього конституційного процесу в Україні / Т.С. Подорожна // Держава і право: Юридичні і політичні науки: зб. наук. праць. – 2012. – Вип. 55. – С. 178–183.
5. Станкевич І.П. Політичний конфлікт та технологія його запобігання / І.П. Станкевич // Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка : Філософія. Політологія. – 2014. – № 87–88. – С. 70–73.
6. Сітарський С.М. Політичний конфлікт та сучасні українські реалії / С.М. Сітарський // Економіка та держава : міжнародний науково-практичний журнал. – 2016. – № 8. – С. 137–139.

7. Шубін С.П. Соціально-філософські аспекти сучасного політичного конфлікту на Півдні України / С.П. Шубін. // Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї. – Вип. 6. – Київ ; Миколаїв : Вид-во МДГУ ім. П. Могили, 2014. – С. 157.

Науковий керівник: Бочарова Н.В., кандидат історичних наук, професор.

Д.В. Прошин
Університет імені Альфреда Нобеля

ВОЗМОЖНЫЕ ПРЕДПОСЫЛКИ СТРАТЕГИЧЕСКОГО КОМПРОМИССА КАК СЦЕНАРИЯ ПРЕКРАЩЕНИЯ ТЕРРОРИСТИЧЕСКОГО НАСИЛИЯ

Под *сценарием прекращения террористического насилия* здесь подразумевается комплексное качественное изменение политической ситуации, обуславливающее невозможность или ненужность дальнейшего применения террористических методов. Все множество конкретных случаев отказа от подобных методов разделяется рамками трех таких сценариев. Во-первых, антиправительственные формирования, обратившиеся к терроризму, могут потерпеть поражение и прекратить свое существование. Во-вторых, антиправительственные силы могут достичь своих основных целей и трансформироваться в соответствии с характером достигнутого успеха. В-третьих, террористическое насилие может прекратиться в результате достижения враждующими сторонами стратегического компромисса.

Компромиссный сценарий очевидным образом занимает промежуточное положение между победой властей над незаконными формированиями и успехом этих формирований. Речь идет о таком завершении конфликта, в рамках которого ни одна из сторон не выполняет свою изначальную «программу-максимум» (для правительства – это разгром вооруженных оппонентов и лишение их политического влияния, для антиправительственных сил – это коренное изменение статус-кво сообразно провозглашенным целям). В результате стороны довольствуются частичными – но существенными – взаимными уступками, которые каждым из противников расцениваются как достаточное основание для прекращения вооруженного насилия. В известном смысле, стороны компромисса признают, что их противостояние приобрело патовый характер и что в сложившихся условиях решительный успех недостижим в обозримом будущем или же может быть куплен только неприемлемо дорогой ценой (последнее касается правительственных сил).

Но при этом нужно помнить, что сама по себе патовая ситуация отнюдь не обязательно создает благоприятные предпосылки для поиска компромисса – и тем более не запускает этот процесс автоматически.

Во-первых, сложившаяся патовая ситуация должна быть достаточно болезненной для обеих сторон (возможно, даже опасной – в первую очередь для антиправительственных сил), чтобы компромиссное разрешение конфликта стало восприниматься как заслуживающая внимания альтернатива.

Во-вторых, несмотря на труднодостижимость победного исхода и болезненность возникшей патовой ситуации, правительство должно сохранять серьезную заинтересованность в предмете конфликта. Если по той или иной причине заинтересованность исчезает, наиболее удобным для правительства исходом может стать самоустранение от дорогостоящего во всех смыслах конфликта. (Не будучи поражением по форме, такое самоустранение по сути своей должно приравниваться к поражению, поскольку в результате его «поле боя» остается за антиправительственными силами, которые вольны начать на нем реализацию своих стратегических замыслов.)

В-третьих, правящий режим должен обладать достаточной для поиска компромисса политической гибкостью.

В-четвертых, антиправительственные силы в свою очередь должны быть в состоянии модифицировать выдвинутые требования и тем самым создать пространство для переговорного маневра. Как правило, такую способность увязывают с содержанием самих этих требований, чаще всего подчеркивая, что этносепаратистские группировки с их «осязаемыми» целями более переговороспособны, чем группировки революционные или религиозные, добивающиеся полной смены политического строя, возвращения «истинных», «чистых» порядков и пр. Эта точка верна лишь отчасти. Представляется, что наряду с характером требований боевиков должны учитываться их сила и результаты их деятельности. Чем ничтожнее эти два показателя, тем меньше у незаконных формирований объектов для торга. Таким группировкам не остается ничего другого, кроме как до самого конца упорствовать в своих требованиях. Мощные и «результативные» формирования занимают более выгодные позиции в торге с властями и в обмен на отказ от «программа-максимум» могут добиваться от правительства определенных уступок (частичные реформы вместо революции, демократизация, ограничение произвола сил безопасности и пр.).

Наконец, в-пятых, каждая из сторон должна быть в состоянии выполнить взятые на себя обязательства. Это условие касается прежде всего антиправительственных сил и предполагает единство их лагеря и/или способность сдерживать агрессивно настроенных сторонников, желающих продолжать борьбу, а также самостоятельность вооруженных группировок, ведущих переговоры с правительством. Наличие иностранного спонсора, использующего ту или иную группировку в своих целях, грозит превращением диалога с нею в невыгодный правительству пропагандистский театр или даже в отвлекающий маневр, позволяющий незаконным формированиям пополнить силы и перегруппироваться.

КАЧЕСТВЕННЫЕ ХАРАКТЕРИСТИКИ СОВРЕМЕННЫХ ЭМИГРАЦИОННЫХ ПРОЦЕССОВ В УКРАИНЕ

Экономическая миграция – явление характерное для современного мира. Масштабы миграционных процессов в современной Украине влияют на социально-экономические и демографические показатели. Целью данной работы является определение основных причин и направлений, вызывающих эмиграцию населения Украины, а также выявление наиболее характерных особенностей современной эмиграции.

Выделяют четыре волны украинской эмиграции. Период первой волны длился с последней четверти XIX века до начала Первой мировой войны. Массовая трудовая эмиграция в США началась с 1877 г., в Канаду – с 1891, в Бразилию – с 1880 г. Данное явление было обусловлено перенаселенностью отдельных территорий Украины. Вторая волна берет свое начало в межвоенном периоде, причины – политические и социально-экономические недоговоренности. Часть населения вынуждена была эмигрировать в Чехословакию, Польшу, Германию, Австрию, Румынию, Болгарию, Францию, Канаду и США. Третья волна началась в конце Второй мировой войны. Это были репатрианты с оккупационных зон, а также значительную часть составляли те, кто силой был вывезен на работы в Германию. Выезжали в Австралию, Францию, Аргентину, Канаду и США. Четвертая волна относится к началу 1990-х годов из-за экономического кризиса Украины.

Первая волна экономической миграции и эмиграции пришлось на период отсутствия государственности, в то время как четвертая волна возникла уже в независимой Украине. Однако причины обеих волн в социально-экономической мотивации населения. Отличаются источники эмиграционных процессов: первая волна состояла преимущественно из крестьян (в условиях самого высокого в Европе естественного прироста населения), современная волна (в условиях депопуляции) представляет преимущественно интеллектуальную, часто высококвалифицированную и одновременно дешевую рабочую силу [1].

Главные причины современных миграционных процессов – экономические:

- различия в уровнях экономического развития стран. Люди едут в поисках работы в места с более высоким уровнем жизни и уровнем заработных плат.
- состояние рынка труда Украины, а именно – высокий уровень безработицы.

Согласно данным демографической статистики, за последние 20 лет из Украины выехало от 7 до 15% экономически активных граждан. Большая часть из них: молодые люди в возрасте до 35 лет. Максимальный уровень участия в трудовых миграциях приходится на возраст 25-29 лет. На

краткосрочную миграцию приходится 64%, а на долгосрочную трудовую миграцию – 71% мигрантов в возрасте 18-44 года. В основном люди старше 45 лет принимают участие в краткосрочной трудовой миграции, в то время как возрастная группа 30-44 года направлена на долгосрочную миграцию [2].

Согласно миграционному профилю, Украина входит в первую пятерку стран – поставщиков мигрантов после Мексики, Индии, Российской Федерации и Китая.

Как и в любой проблеме, в проблеме эмиграции украинцев есть как позитивные, так и негативные стороны. Неоспоримым позитивным моментом является поступление иностранной валюты в Украину (только в 2012 г. объемы денежных переводов мигрантов составляли 4,3% от уровня ВВП [1]). Рост экономической миграции снижает нагрузку на рынок труда в Украине, однако, с другой стороны, украинский рынок труда теряет квалифицированных специалистов, что снижает его качественные показатели.

Список использованных источников

1. Перекази мігрантів з-за кордону та можливі заходи щодо їх заохочення та ефективного використання. Аналітична записка. Національний інститут стратегічних досліджень [Електронний ресурс] . – Режим лдо-ступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1276/>

2. Ляшенко О.М. Особливості трудової міграції України [Текст] / О.М. Ляшенко, Ю.І. Шампанюк // Молодий вчений. – 2016. – № 4. – С. 121–124.

3. Шоколо О. Українська еміграція: причини й наслідки [Текст] / О. Шоколо // Віче. – 2006. – № 15.

Научный руководитель: И.А. Еремеева, кандидат исторических наук, доцент.

СЕКЦІЯ 3. ПОЛІТИЧНА КУЛЬТУРА ТА ІДЕОЛОГІЯ В УМОВАХ ДЕМОКРАТИЧНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ

В.В. Грідасова
Університет імені Альфреда Нобеля

ВПЛИВ РЕФОРМАЦІЇ НА СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНЕ ЖИТТЯ ЄВРОПИ

Реформація (лат. *Reformatio* – виправлення) – термін великого суспільно-політичного руху, який на початку XVI ст. охопив всю Європу. Реформація стала провідною подією в поваленні старого феодално-патріархального укладу в способі життя, традицій, культури і мисленні [1].

У XVI ст. в Європі лідером Реформації був Мартін Лютер. Його політика протесту була спрямована проти свавілля верховної еліти католицької церкви, поведінку якої підтримувала правляча світська влада.

Мартін Лютер (1483–1546 рр.) був народжений в заможній селянській родині, здобув освіту в Ерфуртському університеті, де вивчав богослов'я. У свідомості Лютера заклалися релігійні сумніви, які тільки набували обертів і привели його до відкритих виступів проти католицизму. Лютер заперечував постанову і підвалини католицької церкви, як стверджує католицьке вчення, а Священне писання. Роль церкви, як вважав Лютер, повинна зводитися тільки до тлумачення текстів Священного писання і схилення християн до «віри». Вільного тлумачення самими християнами Священного писання Лютер не допускав, оскільки знав, що і революційні елементи опозиції аргументують свої положення цими текстами, виначаючи їх по-своєму.

Лютер не займався розвитком своїх поглядів, які дозволили б зрозуміти суспільству необхідність політичних і соціальних змін. Переглянувши вчення про сім таїнств, Лютер визнав істинними лише три з них – хрещення, причастя і сповідь. Позиція Лютера не зачіпала існуючі соціальні і політичні структури.

Але все ж 1521 р. Мартін Лютер продовжував боротися за Реформацію. У 1521 році на Вормському рейхстазі був викликаний імператором Римської імперії Карлом V, який наказав Лютеру відректися від свого вчення і поглядів. За відмову Лютер був проголошений поза законом. У Вартбурзі Лютером було перекладено Біблію на німецьку. Цим він не тільки сприяв Реформації, а й заклав основи німецької мови. За відсутності Лютера в Саксонії розгорнулося радикальний реформаційний рух – з церков викидали ікони, вівтарі, священний елей.

Розкол реформаційного руху все більше заглиблювався, з нього виділився селянсько-плебейський табір, який вимагав швидкого і дійового соціального перевороту. У місті Цвіккау розгорнулося рух анабаптистів (не визнавали хрещення немовлят), на чолі яких стояв підмайстер Микола Шторх.

У 1525 р., після усунення селянських протестів, справа Реформації остаточно перейшло в руки німецьких князів. За союз з князями Лютеру довелося заплатити прямим підпорядкуванням своєї церкви княжій владі, на яку так розраховував Лютер. Самих князів приваблювало розкішне і багате майно монастирів, які вони привласнювали і залишали собі прикриваючи це церковною реформою.

Через кілька років, в 1529 р. імператор Карл V зміг зупинити розкрадання монастирів князями. Лютер оголосив імператору протест. Після багатьох років воєн і битв в 1555 р. імператор дозволив князям запроваджувати в своїх землях ту релігію, якої дотримувався сам князь. Так, деякі князівства Німеччини і деякі володіння в центрі прийняли лютеранство, інші землі залишилися вірні католицизму. Така ситуація в релігії стала причиною багатьох лих Німеччини протягом наступних ста років і однією з причин її відсталості від інших європейських країн протягом XVI–XVIII ст. [2].

Реформаційний рух в Німеччині розвивався не так активно, незважаючи на те, що почався він саме там. Лютер залежав від розкладу політичних сил в країні, це сталося через те, що Лютер фактично віддав управління церквою князям.

Сама Реформація показала гостру необхідність організації декількох реформ і внутрішніх змін в самій католицькій церкві, інакше вона не змогла б зберегти свою колишню провідну роль в християнському світі.

Папство стало гостро реагувати і зупиняти порушення духовенством правил богослужіння і папських розпоряджень. Були укріплені і розширені богословські факультети університетів і церковної школи. У Римі створили головну установу боротьби з ересями. Стіни інквізиції налічували тисячі жертв.

Згодом на землях Франції і Нідерландів сформувалися перші ознаки релігійних воєн, різко загострилися конфлікти між протестантською Англією і католицькою Іспанією. Ідеї реформаторів ставали силою, що перетворювала Європу.

Велику роль відіграла Реформація у сфері освіти [3]. По-перше, змінилась схоластична система середньовічної освіти, яка ґрунтувалася на язичницьких і забобонних принципах, яка виступала проти отримання будь-яких знань.

По-друге, Реформація, відкинула принцип протиставлення науки і віри, який відстоювала середньовічна церква. Реформація, ґрунтуючись на Біблії, показала, що наука аж ніяк не суперечить вірі, навпаки, нові наукові відкриття розкривають мудрість улаштування Всесвіту і велич її Творця.

По-третє, Реформація, проголосивши рівність усіх людей перед Богом, незалежно від їх соціального, расового, гендерного або національного становища, відкрила рівні можливості всім для отримання освіти.

Реформація відіграла визначальну роль у становленні світової цивілізації і культури. Людина отримала змогу самостійно мислити, звільнився від авторитарної опіки церкви. Реформація сприяла процесу

появи людини буржуазного суспільства – індивідуальності зі свободою вибору, відповідального у своїх судженнях і вчинках, закладаючи цим основи про права людини.

Список використаних джерел

1. Католичество: научно-популярная литература / автор-сост. А.А. Грицанов. – Минск: Книжный Дом, 2006. – 384 с.
2. Лукашенко А.І. Християнський дуалізм як ідеологічна основа розпаду ... цивілізації: лютеранство та кальвінізм / А.І. Лукашенко // Гілея: науковий вісник. – 2014. – Вип. 80. – С. 90–95.
3. Опарин А. Великая Реформация. Причины, принципы, наследие / А. Опарин // Обзор мировых вопросов. – 2014. – № 2. – С. 42–45.

Науковий керівник: І.А. Єремєєва, кандидат історичних наук, доцент.

П.А. Гримайлова
*Департамент соціальної політики
Дніпровської міської ради*

ПОЛІТИЧНА КУЛЬТУРА УКРАЇНСЬКОЇ ЕЛІТИ СЬОГОДЕННЯ ЯК РЕЗУЛЬТАТ ПОЛІТИЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Політична культура українського суспільства та, зокрема, еліти сьогодення – одне із найбільш неоднозначних та привабливих питань у сучасному науковому дискурсі. Українцям більше ніж за 20 років незалежності країни неодноразово довелося стикнутися із умовами політичної та економічної нестабільності і суттєвих інституційних перетворень. Ці процеси призвели до появи великої кількості труднощів, відповідальність за вирішення котрих є обов'язком сучасної української еліти. Впоратися із сучасними актуальними викликами здатна еліта, що набула політичної культури, яка ґрунтується на засадах: демократичності; переслідуванні інтересів країни та українського суспільства, як базових та першочергових; високих професійних та освітніх якостях, технократичності; схильності до компромісів задля національної єдності; відкритості до широких мас; устремління до правової політичної та економічної справедливої конкуренції. Наявність таких базових рис у політичній культурі правлячого прошарку, як правило, сприяє втіленню антрепренерської системи рекрутування еліти, що позитивно впливає на її якість та ефективність прийняття і втілення політичних рішень. Виявити наявність зазначених рис політичної культури серед еліти сьогодення можливо завдяки ретельному аналізу її функціонування.

Досить тривалий час після здобуття країною незалежності дослідники зазначали притаманність українському суспільству політичної індиферентності, соціальної незацікавленості, домінантності конфронтаційного мислення, заперечення демократичних цінностей. Таким чином політичну культуру українського суспільства, дотримуючись типології

Г. Алмонда та С. Верби, можна було співвіднести з підданською культурою, із повною відсутністю активістської та громадянської. Але події, які сталися наприкінці 2013 року, суттєво змінили цю ситуацію. Переважна частина громадян України була залучена до процесу Майдану – дехто брав безпосередню участь у протестних діях, дехто – із зацікавленістю слідкував за новинами, дехто – намагався перешкодити даному явищу. Євромайдан призвів до зміни правлячої політичної еліти та певного перерозподілу ресурсів серед фінансової верхівки України. Тому під українською елітою сьогодення ми будемо розуміти політичну та економічну верхівку, що набула або утримала певну владу після протестних подій восени 2013 – взимку 2014 рр. Цей період можна охарактеризувати появою великої кількості громадських організацій; спроб впровадження громадського телебачення та преси; появу великої кількості наукових статей щодо подальших шляхів розвитку українського суспільства; підйом волонтерства та безумовно зріст зацікавленості політикою населенням, що свідчило про певну активізацію громадянської культури в Україні. Але будь-яка ситуація, пов'язана із системною кризою та нестабільністю, потребує важливих політичних рішень від владної еліти. Лише розробка та реалізація ефективних рішень дає змогу суттєво видозмінити застарілі та негативні чинники минулої системи. Але еліта сьогодення, політична культура якої формувалась у передумовах номенклатурних принципів СРСР та в умовах розквіту клановості, корупції та неправомірного отримання чужого капіталу «дев'яностих» та «нульових», на жаль, не змінила докорінно власні ціннісні орієнтири, поведінку та базові принципи свого функціонування у політичній системі.

На провідній ролі ціннісних орієнтирів, спроможних консолідувати суспільство, наголошували В. Валевський, С. Рябов, М. Томенко, які запропонували в даному контексті «ідеологію культури», яка містить світоглядні цінності, що можуть гуртувати націю до соціокультурної єдності [1]. Для сучасної української еліти залишається притаманним «києвоцентризм», що не заперечує вже установлену традицію певної потужності регіональних еліт. Аналізуючи сучасну політичну еліту в Україні, стосовно більшості лідерів вкрай важко визначити, є вони лідерами загальнонаціонального рівня чи регіонального. В Україні багато лідерів, що діють у контексті суспільно-політичних змін, дотримуючись популістського типу поведінки та риторики. Але сьогодення потребує сильної еліти, гідної та спроможної взяти на себе відповідальність за долю усього українського суспільства. Так, щодо відсутності відповідальності зі сторони української еліти Ю. Шайгородський застосував поняття «прокрастинації» [2]. Цю психологічну тенденцію дослідник простежив у політико-управлінській сфері сучасної української еліти. Під поняттям «політична прокрастинація» Ю. Шайгородський запропонував розуміти відкладання прийняття важливого політичного рішення. В умовах сучасного українського політичного процесу головною засадою, щодо прокрастинації є автаркія правлячого прошарку, котрий сприй-

має суспільство лише як ресурс для матеріального самозабезпечення. В таких умовах еліта не сприймає себе частиною суспільства загалом та не вважає позитивні тенденції у розвитку країни власним благом. Також дослідник виділив ключові чинники прокрастинації, а саме:

1. Тривожність. За цією теорією основною засадою прокрастинації є почуття тривоги, занепокоєння. Одним із джерел занепокоєння є страх перед майбутнім: своїм власним, своєї родини, турбота щодо не змоги виконати важливу роботу, не виправдати очікування. Саме тому, виникає несвідоме намагання відтягнути момент, коли доведеться пред'являти результати діяльності.

2. Часова мотивація. Відповідно до цієї теорії, суб'єктивна корисність дії залежить від чотирьох параметрів: впевненості в успіху, цінності, терміну до завершення роботи і рівня нетерпіння. Більш корисною сприйматиметься справа, якщо є впевненість у її вдалому завершенні й очікується за його результатами винагорода (матеріальна, моральна). Навпаки, суб'єктивно менш корисними здаються справи завершення яких відтерміноване у часі. Іншими словами – рівень прокрастинації тим нижчий, чим більші очікування від результатів справи чим більш цінними вони є особисто для людини; і тим вищий, чим далі до досягнення мети. Отримання влади в умовах сучасної України є досить складним та витратним процесом. Тому можновладці вкрай детально підходять до механізмів утримання влади, через страх її втратити. Сучасна еліта не має певної мотивації вчасно приймати важливі для суспільства рішення, через те, що відсутність суттєвих системних видозмін на протязом тривалого часу дає змогу власного збагачення в більш комфортних для правлячого прошарку умовах.

Трансформаційні процеси значною мірою вплинули на політичну культуру українського суспільства, але сучасна еліта не здобула ціннісних орієнтирів та поведінкових принципів, необхідних для демократизації та гармонійного розвитку держави. Український елітарний прошарок зберіг у своїй свідомості негативні управлінські риси, притаманні радянській системі господарювання, а наявність вільного ринку призвела до безмежної жаги до самозбагачення. В той час, коли українське суспільство почало проявляти зацікавленість політикою, еліта запропонувала масам яскраві гасла популістичного характеру, що частково задовільнило емоційні потреби українського народу. Але достеменного реформування владної системи в українському сучасному процесі так і не відбулось.

Список використаних джерел

1. Дмитренко М. Особливості сучасної української політичної культури: проблеми визначення [Текст] / М. Дмитренко // Політичний менеджмент. – 2005. – № 5.

2. Шайгородський Ю. Синдром політичної прокрастинації: причини і наслідки [Текст] / Ю. Шайгородський // Політичний менеджмент. – 2013. – № 59.

ВИКОРИСТАННЯ ПОТЕНЦІАЛУ СТРІТ-АРТУ У ПОЛІТИЧНОМУ ПРОЦЕСІ: АНАЛІЗ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ

За останні кілька десятиліть у міський активізм прийшло увиразнення політичних ідей у форматі стріт-арту. Стріт-арт (зокрема, його рання форма – графіті) тривалий час зводився до надписів суспільно-політичного характеру на стінах споруд. Популярність стріт-арту як методу донесення політичних ідей невивадкова: візуальний текст розвивається як політична риторика й акт протесту. Сучасне вуличне мистецтво зайняло рефлексуючу позицію, візуалізуючи політичні процеси чи різні грані певного соціально-політичного конфлікту. Розглянемо на прикладах ці рефлексії, взявши за основу зарубіжні арт-практики політичного активізму.

Прихильником стріт-арту у його ранній формі графіті був Мао Цзедун: у 1920-х роках він використовував нанесення революційних закликів і малюнків у громадських місцях для підтримки комуністичної революції в країні. Саме Мао належить рекорд у створенні найдовшого графіті, в якому він критикує китайське суспільство – воно містить 4000 знаків. Теж у цей час відбувалося і у американських чорношкірих кварталах, де стріт-арт став символом боротьби бідноти проти системи. Але широко розповсюджується стріт-арт з кінця 60-х років ХХ століття, коли у США (Філадельфія, Нью-Йорк) аерозольними фарбами розфарбовували різні поверхні міського ландшафту: вагони потягів, стіни закинутих будівель, огорожі, підземки тощо.

Багатокілометровим стріт-артом була Берлінська стіна з боку Західного Берліну, а після її руйнування збережені залишки стіни тепер розписані з обох сторін. У 80-і роки західна сторона Берлінської стіни була найбільшим у Європі (якщо не у всьому світі) графіті-полотном; на ній були здебільшого соціально-політичні зображення. Одним із прикладів політичного стріт-арту на Берлінській стіні є малюнок Д. Врубеля у Берліні на тему поцілунка Л. Брежнєва та Е. Гоннекера з надписом «Господи! Допоможи мені вижити серед цієї смертної любові». Цей стріт-арт перетворився на символ боротьби за об'єднання Німеччини та проти СРСР, а для сюжету використана реальна фотографія 1979 року. В стилі «Брежнєв – Гоннекер» було виконано чимало стріт-арту, наприклад, «поцілунки» екс-мера Лондона Б. Джонсона і Д. Трампа (Брістоль, 2016 р.), В. Путіна та Д. Трампа (Вільнюс, 2016 р.), Г. Клінтона і Д. Трампа (Мельбурн, 2016 р.). У кожен такий «поцілунок» вкладався свій підтекст: радикалізм, виступ за вихід Великої Британії з ЄС, які характерні як Б. Джонсона, так і Д. Трампа; підкреслення схожості російського й американського очільників через егоцентричність обидвох, «братерські» відносини під час виборчої кампанії між Г. Клінтоном і Д. Трампом.

Найцікавіші зразки політичного стріт-арту зустрічаються під час революційних протистоянь. Ще під час студентської революції у травні 1968 року у Парижі склад Ситуаціоністського інтернаціоналу (1957–1972) більш як наполовину складався з художників, які формували ідеологію цього руху. Саме митці цього угруповання трансформували радикальний художній жест у радикальний політичний, а з цього часу вуличне мистецтво починає розглядатися як суспільне служіння.

Якщо звернутися до сучасних революцій, то, наприклад, у 2011 році у Єгипті (де до того часу вуличний арт-активізм зустрічався зрідка) стріт-арт спрямовувався на підвищення інформованості громадськості, вибудовування відносин міжлюдської солідарності. Вуличне мистецтво слугувало інструментом, за допомогою котрого громадяни могли утвердити свою ідентичність, створити власні історичні наративи. Під час «Арабської весни» у роботах єгипетських стріт-артерів висловлювалося ставлення до політики тогочасного глави держави Х. Мубарака, уряду, армії та органів правопорядку. На одному з графіті був надпис – «Владо, ти боїшся пера та пензля художника». Політичний (революційний) стріт-арт показав опозиційну природу вуличних арт-ініціатив, а також те, що мистецтво уже не обмежене завданням виправдовувати у суспільстві дії владної еліти.

У єгипетському стріт-арті, який виріс буквально за одну ніч, найзначущіше те, що він допоміг людям повернути собі вулиці та використовувати їх, сміливо розмішуючи символи реформ і гасла свободи. «Для Єгипту графіті стало більше, ніж просто мистецтво – це його бойове розфарбування» [1]. Малюючи на стінах, стріт-артери виражали тривожний дух часу, але не намагалися перетворити його у програмне політичне висловлювання, яке б виразно задавало цілі та визначало завдання колективного спротиву. Коли на стінах бунтівного Каїру з'явилися політично спрямовані малюнки, вони підбадьорювали учасників протесту, пробуджували революційну свідомість, підштовхували до участі в акціях протесту. Коли ж згодом фотографії цих зображень були опубліковані великим альбомом, то ця енергія зникла: книга стала цікавою для професійного аналізу, але оминула простого читача.

В Україні політичний стріт-арт актуалізувався під час Революції Гідності, анексії Криму, проведення АТО на Сході України. Так, під час Революції Гідності основним місцем розміщення стріт-арту були барикади. Наприклад, для емоційної підтримки тих, хто стояв на передовій був створений стріт-арт «Ікони революції» (нікнейм автора #Sociopath) – три півтораметрові малюнки зі зображеннями Т. Шевченка, Лесі Українки та І. Франка з гаслами для кожної постаті: «Вогонь запеклих не пече» (Т. Шевченко), «Хто визволиться сам, той буде вільний» (Леся Українка), «Наше все життя – війна» (І. Франко).

Своєрідним колективним стріт-артом можна вважати ініціативу митця В. Свачія, який під час Євромайдану спорудив полотно-стіну, що набула значення публічного форуму для візуального висловлювання. Свачій створив місце та засоби для громадських обговорень, що спонтанно набули візуальної форми – за прикладом інших знаменитих стін, зокре-

ма стіни Леннона у Празі, котра також є зразком стріт-арту – символом боротьби за свободу і протесту проти комуністичних режимів. Полотно-стіна на Майдані особливе ще й тим, що може вважатися арт-терапією: кожен міг візуалізувати свої відчуття подій навколо, емоції, сподівання, звільнитися від болю й гніву, зумовлених політичним протистоянням.

Постреволюційний український стріт-арт втілюється у різноманітних художніх формах: фарбування оглядово видимих об'єктів (наприклад, мостів, глухих стін багатоповерхівок, стел на в'їздах у населені пункти, набережних) у національні двоколори, «декорування» автомобілів, гігантські графіті, покрішки люків і т. д. Тенденцією 2014–2016 років стало «прокидання» патріотизму, що призвело до «зміни обличчя» українських міст. У техніці політичного стріт-арту виконані посвяти «Небесній сотні», полеглим бійцям і цивільному населенню під час АТО.

Найвідомішим і скандально відомим майстром стріт-арту є митець-анонім Бенксі (Banksy). Усі його малюнки відповідають певним обставинам, дають соціальну оцінку подій, містять політичний підтекст або антивоєнний заклик. Наприклад, у 2005 р. Бенксі розмалював зведений Ізраїлем захисний бар'єр на кордоні з Палестинською автономією. Велике смислове навантаження несуть зображення, на яких ізраїльський солдат перевіряє документи у віслюка або ж пацюка, який стоїть в обороні з рогаткою. На одному з графіті з палестинської сторони зображено «пролом» у стіні, в який зазирають діти, а там відкривається фрагмент райського пейзажу. Образи були доволі провокативними: голуб миру у бронезилеті, на якого спрямований приціл гвинтівки; чиясь нога, яка намагається перейти по той чи інший бік стіни тощо.

Політичний стріт-арт ситуативний, часто виконаний непрофесійно, в більшості випадків анонімний. Але все ж це форма ультрасучасного урбаністичного мистецтва, яка потужно впливає на глядача. «Читання міста» одночасно є процесом створення міста. Таким чином, стріт-арт залучає містян у процес творення оновленого міського простору, перетворюючи пасивних спостерігачів у співавторів. Але стріт-арт залишається вуличним мистецтвом, поки перебуває у своєму міському контексті, бо як тільки його намагаються «приручити», наприклад, видати художній альбом або виставити в музеї, він втрачає силу свого впливу.

За аналогією з музичним мистецтвом стріт-арт називають «аранжуванням революції» [2]. Стріт-арт доносить образи загиблих у боротьбі з режимом, батальних сцен, що слугує потужним механізмом формування колективної свідомості, збереження пам'яті про події у суспільстві. Яскравий стріт-арт під час будь-яких протистоянь останнього десятиліття привертає увагу тисяч людей, які фотографуються на тлі малюнка, виставляють фото у соціальні мережі, тим самим популяризуючи політичний стріт-арт. Фактично, популярність стріт-арту зросла з еволюцією цифрового суспільства.

Політичний стріт-арт є інструментом, за допомогою якого прогресивний індивід може задати суспільству злободенне і зазвичай бюлюче питання, підштовхнути до дискусії. Воно локалізується насамперед у місцях історичних трагедій, етнічних конфліктів, соціальної чи

економічної напруги. Художники гостро та миттєво реагують на будь-які проблеми чи нововведення у суспільстві. Малюнок, який хоч на деякий час стає частиною міського ландшафту, закликає до діалогу, формує громадську думку. Стріт-арт ставить зазвичай «незручні» для влади питання, вказує на цінності, що що ігноруються. Політичний стріт-арт засвідчив потужну іміджеву силу: люди сприймають таке незалежне, неконтрольоване, не узгоджене з владою висловлювання. Політичний стріт-арт – дзеркало реальності. Це не лише спосіб маніфестування свого ставлення до світу, але й естетична форма протесту.

Список використаних джерел

1. 5 удивительных арт-движений, возникших после Арабской весны [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://blogbasta.kz/?p=3182>
2. Стрит-арт как аранжировка революции [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://streetart-ekb.livejournal.com/36190.html>

С.А. Лях

Университет имени Альфреда Нобеля

ОСНОВНЫЕ ЧЕРТЫ АНГЛИЙСКОГО ЛИБЕРАЛИЗМА

Оригинальную концепцию права и государства предложил родоначальник теории утилитаризма Иеремия Бентам (1748–1832). Во «Введении в основания нравственности и законодательства» Бентам формулирует принцип пользы (*utilitas* – польза, выгода), лежащий в основе разума и закона. Этот принцип определяет смысл действий человека, стремящегося к удовольствию, избежать страдания. И. Бентам предпочитает вести речь не о свободе, а об интересе и безопасности личности. Он отвергал декларированные неотъемлемые права человека во французской Декларации прав человека и гражданина. Отрицалась ним теория естественного права. Бентам писал, что содержание естественного права метафизично, неопределенно и всеми толкуется по-разному. Фикцией он называл и понятие «общественного договора», ибо государства создавались насильем и привычкой [1].

Не принимал Бентам идею различения права и закона. Он признает реальным правом лишь то, которое установлено государством. Поэтому его справедливо называют одним из родоначальников позитивизма в юридической науке Нового времени. Вслед за Гоббсом он считал право выражением воли суверена: право – это повеления и запреты, установленные государством и обеспеченные санкцией.

Прагматический подход Бентама к праву, положенный в его основу принцип пользы, таким образом, и составляет особенность его теории утилитаризма. Интерес личности он называет единственно реальным интересом. Необходимыми условиями его реализации Бентам считает наделяние индивидов правами личной безопасности. Применяя утилитаризм к праву, Бентам приходит к важным выводам: нет прав без обязанностей,

следовательно, ограничения свободы неизбежны. Безопасность, средства к существованию он ставил на первое место среди других прав личности. Забота об удовольствиях должна быть почти всецело предоставлена самому индивиду. Главное назначение правительства – ограждение индивида от страданий. Свое назначение оно реализует через установление их прав. «Наибольшее счастье возможно большего числа членов общества – вот единственная цель, которую должно иметь правительство» [2].

Создавая обязанности, закон ограничивает свободу. Тем самым он – зло, поскольку связан с применением наказания (страдания). Но без него невозможно обеспечить безопасность. Это обеспечение безопасности, продолжал Бентам, в известной мере противоречит равенству и свободе.

Английский мыслитель полагает: такими пределами являются «нравственные обязанности». Их составляют, во-первых, правила благоразумия: законодатель не должен регулировать действия и отношения, где люди могут вредить только себе (пьянство, разврат, расточительство и т. п.), ибо это приведет только к мелочной регламентации, усложнению законодательства и всеобщей подозрительности. Во-вторых, законодательство не должно вмешиваться в деятельность предпринимателей, их отношения с рабочими, где «моральная арифметика» определит условия договора исходя из взаимной пользы сторон. Теория утилитаризма оправдывала любые условия договора, отвергала попытки законодателя взять под защиту наемную рабочую силу. В то же время Бентам – противник невмешательства государства в общественные дела, возлагал на государство обязанность обеспечения средств к существованию, помощи беднякам, предлагал ввести налог в их пользу. Таково основное содержание его теории утилитаризма, с позиций которого он и предлагал реформировать право [3].

Бентам последовательно отстаивал свободу слова, печати, выступал за открытость действий администрации, за право ассоциаций, собраний (это право он называл «главнейшим, как основа всех остальных»), он надеялся, что с помощью таких институтов демократии можно будет эффективно контролировать законодателей. Философ хотел упростить и усовершенствовать законодательный процесс, ускорить кодификацию, составил «основные начала» гражданского и уголовного кодексов. Предлагал сделать судебную процедуру более демократичной, а защиту в суде доступной даже беднякам.

Либерализм Бентама ярко проявился и в его осуждении монархии и наследственной аристократии, в его симпатиях к республиканскому устройству государства. Учредительная власть, по его мнению, принадлежит народу. Власть законодательная должна осуществляться однопалатным представительством, ежегодно избираемым на основе всеобщего, равного и тайного голосования. Исполнительную власть, по Бентаму, осуществляют должностные лица, подчиненные законодательной палате, ответственные перед ней и часто сменяемые. Его «Конституционный кодекс» представлял, по существу, проект демократической конституции Англии.

Как и многие либеральные мыслители начала XIX в., Бентам осуждал агрессивные и колониальные войны, разрабатывал проекты создания

международных организаций для предупреждения войн, мирного решения межгосударственных проблем.

Теория утилитаризма Бентама была развита его последователем Джоном Миллем (1806–1873) – классиком английского либерализма. Вслед за Бентамом Милль полагал, что моральная ценность поступка человека определяется его пользой и высшей целью человеческой деятельности должно быть содействие счастью человечества. Однако, постепенно отходя от бентамовского утилитаризма, он развивает его этическую систему, вводит в наряду с принципом эгоизма принцип альтруизма. Высшее проявление нравственности, добродетели, настаивал философ, – идеальное благородство, находящее выражение в самоотверженном служении обществу.

Этому принципу может следовать только свободный человек. Свобода индивида, гражданская и политическая – основа рассуждений Милля о правовых и политических проблемах. В трактате «Свобода» он показывает исторические метаморфозы свободы: в древние времена свобода понималась как защита против тирании властвующих, врагов управляемого народа. С течением времени люди признали, что нет никакой необходимости, чтобы их властелины обладали независимой властью, и признали целесообразным, чтобы представители власти являлись их уполномоченными или избранниками народа [4].

В трактате сформулирован принцип: цель, ради которого общество имеет право вмешиваться в свободу действий своего члена, – обоюдная самозащита. Власть общества заключается в том, чтобы предупредить причинение вреда одного лица другому. Таким образом, человек ответствен за свои поступки перед обществом лишь постольку, поскольку образ его действий касается других лиц. Пока действия индивида касаются только лично его самого, свобода действий человека должна по закону считаться неограниченной.

Принцип личной свободы включает, во-первых, всю внутреннюю сферу сознания человека (свободу совести, мысли и чувства, мнений и симпатий); во-вторых, свободу личных наклонностей и занятий, свободу образа жизни, свободу действовать, не встречая сопротивления окружающих; в-третьих, свободу выбора, объединения с другими. Таковы грани индивидуальной свободы.

Милль выразил пожелание, чтобы во всех делах, не затрагивающих интересы других, «предоставлялась полная свобода человеку проявлять свою индивидуальность». Когда люди руководствуются своими индивидуальными наклонностями, соблюдается главное условие индивидуального и общественного прогресса – человеческая жизнь становится полнее, более разнообразной, оживляется [5].

Философ установил и границы вмешательства государства в деятельность индивида и общества. Свобода индивида, автономность его частной жизни у мыслителя первичны по отношению к политическим структурам. Главную опасность вмешательства государства в общественные дела Милль видит в том, что «люди привыкают все свои упования и опасения за будущее возлагать на попечение правительства и

постепенно обращаются из деятельных и самостоятельных людей в прихвостней правительства или какой-либо партии, стремящейся забрать в свои руки правительственную власть» [6].

Достоинство государства оценивается только достоинством его граждан, полагает мыслитель. И свободная личность – личность законопослушная. Это первый признак всякой цивилизации. Для свободы лучшей формой хорошо устроенной и правильно функционирующей государственности, ее идеальным типом Милль считает представительное правление. При нем «весь народ или по меньшей мере значительная его часть пользуется через посредство периодически избираемых депутатов высшей контролирующей властью. Этой высшей властью народ должен обладать во всей ее полноте». Милль – сторонник четкого разграничения компетенции властей.

Список использованных источников

1. Европейский либерализм в новое время: Теория и практика: [Сб. ст.] / Рос. акад. наук, Ин-т всеобщ. истории, Центр “Европа в новое время”; [Редкол.: Пожарская С.П. (отв. ред.) и др.]. – М. : ИВИ, 1995. – 271 с.
2. Ерышев А.А. История политических и правовых учений: учеб. пособие / А.А. Ерышев. – К. : МАУП, 2001. – 149 с.
3. Ковыршин А.В. Из истории становления либеральных идей [Текст] / А.В. Ковыршин // Преподавание истории в школе. – 1993. – № 2. – С. 47–60.
4. Ревякин А.В. Социализм и либерализм во Франции в середине XIX века [Текст] / А.В. Ревякин ; отв.ред. А.Э. Штекли ; РАН, Институт всеобщей истории. – М. : Наука, 1999. – 284 с.
5. Согрин В.В. Британский либерализм: Этапы развития и течения [Текст] / В.В. Согрин // Новая и новейшая история. – 1996. – № 4. – С. 52–61.
6. Сулопарова Е.А. Джеймс Рамзей Макдональд (1866–1937). К политическому портрету лейбористского лидера [Текст] // Е.А. Сулопарова/ Новая и новейшая история. – 2003. – №4. – С. 32–39.

Научный руководитель: И.А. Еремеева, кандидат исторических наук, доцент.

О.М. Турчак
Університет імені Альфреда Нобеля

МОВА ЯК ЕЛЕМЕНТ ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Загальновідомо, що мова – це елемент культури не лише окремої людини, а й нації, суспільства та всього світу. Культура лежить в основі багатьох наук, зокрема й політології, адже політика – це діяльність, пов'язана з ухваленням рішень у галузі взаємовідносин між різними суспільними групами, державами та народами, з боротьбою за здобуття або утримання державної влади як знаряддя регулювання та формування цих відносин [2]. Ураховуючи таке визначення політики, можна стверджувати, що мова – це ва-

гомий не тільки елемент, а й інструмент політичної культури, який відображає характер соціально-політичних зв'язків, структуру конкретного типу політичної системи, а також саму систему розподілу політичної влади. Мова може бути засобом маніпулювання суспільною свідомістю з метою формування певних політичних настанов та орієнтацій [4]. Отже, не слід думати, що мова – це нейтральний засіб обміну інформацією в політиці, оскільки метою політичної комунікації є втілення певних інтересів і намірів у життя.

Політичну мову характеризує багатомірність, тому що вона адресована одночасно різним групам і здатна викликати в них різні реакції. Однак сама по собі багатомірність політичної мови ще не забезпечує їй підтримку публіки в потоці масової комунікації [1, с. 57–58]. Мова політики впливає на мову народу, створюючи систему соціальних кодів, програмуючи поведінку, виховуючи людей у певній ціннісній системі, розподіляючи пріоритети. Мова народу, відповідно, містить елементи політики, оскільки відображає глибинні політичні установки.

Мова політики, або політична мова, – це засіб формування, функціонування та передачі політичної інформації. Політичні повідомлення формулюються та сприймаються за допомогою засобів образності мови. Слова не просто характеризують політику – вони самі є її частиною. Прямий зв'язок мови з владою дає можливість говорити про існування такого явища, як «політична мова», особливість якої виявляється в тяжінні політики до експресії – відбувається активне проникнення в мову оцінних слів, які часто виходять за межі літературної мови.

Для політики важливим є не лише те, що повідомляється, а й у який спосіб про це говориться, тобто мова одночасно поєднує зміст та емоції. Отже, один і той самий факт можна подати по-різному. З цього випливає, що така особливість мови створює можливість не лише надавати інформацію громадськості та суспільству, а й маніпулювати свідомістю людей, трактувати інформацію у «зручному світлі». Влада реалізує себе в мові, вона організовує мову, зумовлюючи її структуру. Видаючи накази та розпорядження, вдало володіючи словом і думкою в них, політична влада просуває свої пропозиції, підпорядковуючи собі певну групу осіб або спільноту. Отже, влада та політика завдяки активному використанню мови мають значний вплив на неї. Саме такою взаємодією мови, влади та політики можна пояснити наявну в мовознавчій та політичній науці думку, що політична мова – «ще підсистема національної мови, призначена для політичної комунікації» [3]. На основі такого поєднання мови та політики чітко реалізується прагматична функція мови, яка полягає у використанні засобів образності, зокрема метафор та фразеологізмів. Ці художні засоби, беручи свій початок із часів усної народної творчості, на межі ХХ–ХХІ століття вільно використовуються в політичному тексті й спонукають громадян до активної політичної діяльності. Адже експресивність привертає увагу виборців і дозволяє мовцеві (а в нашому випадку політикові, риторові) утримувати їхню увагу протягом тривалого часу. Політична образність, метафоричність та фразеологізація є «потужним засобом відображення сучасної суспільної свідомості із системою основних уявлень народу про себе, про свою країну та свою роль у її розвитку» [5].

З моменту виникнення мови комунікація була, є і буде досить складним соціальним явищем, оскільки вона спрямована не лише на відтворення подій, які відбуваються у світі, а й на активний вплив на свідомість широких кіл споживачів інформації. Саме тут і починається політика, основне призначення якої вбачається у вираженні та реалізації соціальних інтересів, в інтеграції суспільства, в управлінні соціальними процесами, у регулюванні відносин між суб'єктами політики, тобто у виробленні норм поведінки (або так званої політичної культури) та забезпеченні політичної комунікації. Наскільки вдало відбуватиметься процес спілкування між владними структурами залежить від вправно дібраних слів, словосполучень, правильно побудованих речень, наявної системи образності, уміння слухати, сприймати та розуміти.

Таким чином, можна з упевненістю стверджувати, що мова й мовлення – це невід'ємні засоби політичної комунікації та політичної культури громадян, які спрямовані на соціально-економічний, духовний розвиток держави, від якого залежить і майбутнє України.

Список використаних джерел

1. Воробьева О.И. Политическая лексика: ее функции в современной устной и письменной речи : монография / О.И. Воробьева. – Архангельск: Изд-во Помор. гос. ун-та им. М.В. Ломоносова, 2000. – 119 с.
2. Політика [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>
3. Пустовар Е.А. Фразеологизмы в политическом тексте / Е.А. Пустовар. – Режим доступу : <https://labipt.com/>
4. Структура політичної культури. Політична поведінка. – Режим доступу : https://b-ko.com/book_126_glava_17
5. Сычева Н.А. Фразеологизмы и метафоры как средство выразительности в предвыборных рекламных текстах / Н.А. Сычева // Актуальные вопросы филологической науки XXI века : сборник статей по материалам III Всероссийской научной конференции молодых ученых с международным участием (8 февраля 2013 г.). Ч. 1. – Екатеринбург: УрФУ, 2013. – С. 273–277.

Д.С. Чернишов

ГО «Центр суспільно-політичних досліджень та громадських ініціатив «STATUM»

ДО ПИТАННЯ ПРО ІДЕОЛОГІЧНІ ОРІЄНТИРИ «ПРАТСЬКИХ» ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ

В сучасному світі є тенденція до формування нових «постматеріалістичних» політичних ідеологій. Вони базуються вже більше не на соціально-економічних програмах, а на специфічних підходах у ставленні до певних глобальних проблем людства (зміни клімату, гендерна рівність, свобода людини у цифровому просторі і т.д.). Такі політичні сили зазвичай називаються «партіями однієї проблеми». Одним зі свіжих феноменів

нових політичних ідеологій є поява т.зв. «піратських» партій, які розповсюдились за останні 11 років у якості офіційних політичних акторів або як громадські рухи у понад 70 країнах світу. Найбільших успіхів «пірати» здобули в Ісландії, Швеції, Німеччині, Чехії.

М. Ожеван звертає увагу на те, що «піратство» як політичний рух зароджується на початку 2000-х рр. на протигагу «гламурним» трендам глобалізації з надмірними проявами міжнародних корпорацій правовласників, яких захищає неоліберальна ідеологія, та які нещадно борються проти порушників авторського права [1]. Перша піратська партія була створена у 2006 р. шведським IT-підприємцем Р. Фальквінге. Партійна організація будувалася за принципом бджолиного рою, що дозволяло їй бути ефективнішою за звичайні вертикальні моделі управління. Метою створення Піратської партії Швеції (ППШ) став захист прав інтернет-користувачів на вільний обмін інформацією і вільне спілкування у глобальній мережі. Зростанню популярності партії піратів слугували резонансні справи по закриттю файлообмінників і матеріали WikiLeaks. На фоні атак з боку організацій правовласників на сайт The Pirate Bay, ППШ стала третьою за кількістю членів партією Швеції у 2009 р. та змогла провести двох депутатів до Європарламенту, зробивши ставку на молодь [2]. Згодом партія втратила більшість прихильників.

Найчастіше піратські партії ідентифікують себе з ідеологією «соціального лібералізму», наголошуючи на приматі прав громадян над законами ринку. Піратські партії вважають, що для досягнення права індивіда на самовизначення і самореалізацію, влада повинна створити рівні стартові умови, перерозподілити частину суспільного продукту на користь соціально слабких членів суспільства, тим самим гармонізуючи відносини всередині держави. А будь-які обмеження на самовираження пірати вважають неприйнятними (за винятком захисту прав осіб) [3]. Разом з тим пірати мають практику запозичень з інших ідеологічних течій: наприклад, енвайронменталізм і заперечення генної інженерії – у зелених, розширення громадської участі, права людини – у лібералів і у зелених, надання мінімальних соціальних гарантій (в т.ч. безумовного базового доходу кожному громадянину) – у соціалістів, легалізацію легких наркотиків – у лібералів. На думку М. Ожевана, ідеологія Піратської партії Німеччини типово ліберальна й зводиться до гасел «мінімальної держави» та «максимальних свобод особистості». Як «інформаційний анархізм» «пірати» розцінюють будь-які спроби держави блокувати або регулювати інформаційний простір. Водночас вони «піднімають на щит» питання прямої демократії та «інформаційного насичення» суспільства на засадах повсюдного використання механізмів зворотного зв'язку [1]. Пірати повністю підтримують програми «зелених» партій щодо охорони довкілля та використання природних ресурсів і запровадження енергоефективних технологій і в Європарламенті завжди входять до фракції зелених.

Основною темою програми піратських партій є реформа прав інтелектуальної власності (в т.ч. авторського права – «копірайту»). Хоча ідеї цих змін варіюються залежно від країни, в цілому позицію «піратів» можна побачити у книзі екс-депутата Європарламенту від Піратської пар-

тії Швеції К. Енгстрьома та Р. Фальквінге «Справа про реформу копірайту», основні тези якої включила до своєї програми фракція Зелених/Європейський вільний альянс у Європейському парламенті. Пропозиції шведських політиків з Піратської партії щодо прав інтелектуальної власності можна розглянути в наступних тезах: 1) недоторканність особистих немайнових прав (визнання авторства); 2) свобода некомерційного обміну інформацією; 3) 20-річний строк охорони монополії на комерційне копіювання від моменту появи твору (замість 70 років після смерті автора); 4) обов'язкова реєстрація авторських прав на роботи щонайбільше через 5 років після їхньої появи (для того, щоб не було ускладнень зі встановленням правовласників та швидшим переходом творів у суспільне надбання); 5) свобода цитування (семпліювання); 6) заборона використання DRM (Digital Rights Management – ряд технологій, метою яких є обмеження можливостей громадян використовувати і копіювати об'єкти авторських прав навіть тоді, коли у них на це є законне право) [4].

Інші пропозиції Піратської партії Швеції можна звести до наступних пунктів: а) відміна патентів на ліки; б) пом'якшення патентних технологій, що сприятиме більшому поширенню інновацій та знань; в) неможливість закрити сайти без належного судового розгляду; г) визнання штрафів за порушення авторських прав незаконними; ґ) відкритість цифрових бібліотек та інших носіїв знань; д) освіта, спрямована на індивідуальні відкриття, а не на запам'ятовування «сухих фактів». Важливим пунктом, базовим для всіх піратських партій, є гарантування мережевого нейтралітету (net neutrality). Під цим розуміється принцип, згідно з яким провайдери телекомунікаційних послуг ні з яких міркувань не можуть дискримінувати чи, навпаки, надавати перевагу тому чи іншому контенту, сайту і т.п. Наприклад, виходячи з легальності контенту, місцезнаходження, політичних уподобань власника сайту [5].

По суті, спочатку вся ідеологія піратських партій зводилася до вимоги ввести кілька основних принципів регулювання Інтернету та цифрових технологій (крім авторських та патентних прав): 1) забезпечення можливості для кожної людини брати участь у дискусіях в Інтернеті, зберігаючи свою анонімність; 2) право на приватність і недоторканність спілкування осіб в Інтернеті і за допомогою цифрових технологій; 3) обмеження права влади відстежувати спілкування громадян тільки випадками підозри в скоєнні тяжкого злочину; 4) забезпечення на всіх рівнях, від муніципального до міжнародного, відкритості та прозорості діяльності урядів і політиків та оголошення тотальної війни корупції [2].

Піратські партії виступають за пряме народовладдя шляхом електронної «рухомої демократії» (liquid democracy) та розширення участі громадян у публічному секторі. Зокрема це означає, що кожна людина має необмежене право брати участь в ухваленні рішень (на рівні держави або її адміністративної одиниці чи громади), що стосуються її власних справ, або делегувати свій голос іншому. Пірати вважають, що централізація має бути знижена у всіх областях і демократію необхідно заохочувати в усіх доступних формах. Незвичайною ініціативою піратських партій є легалізація та впровадження криптовалюти Bitcoin та технологій

Blockchain. Так, у 2014 р. Партія піратів Фінляндії назбирала на свою виборчу кампанію €15 тис. у біткоінах.

Загалом стає зрозумілим, що «пірати» як самостійне потужне політичне явище ще не сформувалися. Найчастіше вони співпрацюють з представниками «зелених», рідше – з єврокомуністами та представниками інших мережових партій. Для піратських партій немає різниці, хто за ідеологією їхні партнери – головне, щоб підтримували та допомагали впроваджувати піратські ідеї.

Список використаних джерел

1. Ожеван М.А. Політичне “піратство”: пошук альтернатив глобальному суспільству гламурного споживання [Текст] / М.А. Ожеван // Стратегічні пріоритети. – 2011. – № 4. – С. 29–34.
2. Потупчик К. Власть над сетью: Как государство действует в Интернете [Текст] / К. Потупчик, А. Фёдорова. – М., 2014.
3. Тишковський А. Піратські партії в Європі: причини виникнення та перспективи розвитку [Електронний ресурс] / Режим доступу: URL:<http://bit.ly/2llwB1K>.
4. Энгстрём К., Фальквинге Р. Дело о реформе копирайта [Текст] / К. Энгстрём, Р. Фальквинге. – Москва; Екатеринбург, 2013. – 494 с.
5. Шакель Н.В. Услышать позицию пользователей: партии пиратов и религии копирования [Текст] / Н.В. Шакель // Международные отношения: история, теория, практика: мат. П науч.-практ. конф. мол. уч. фак. междунар. отн. БГУ (Минск, 2 апр. 2012 г.). – Минск, 2012. – С.145–148.

Я.В. Ярошенко

Университет имени Альфреда Нобеля

ВЛИЯНИЕ ФРАНЦУЗСКОГО ЛИБЕРАЛИЗМА НА РАЗВИТИЕ ПОЛИТИЧЕСКОЙ МЫСЛИ

Падение Наполеона и его режима, возвращение на трон династии Бурбонов не остановило борьбы во Франции с 1789 г. за утверждение в стране новых, капиталистических отношений. Промышленная и торговая буржуазия упорно боролась против реставрации старых порядков, сословных привилегий, настойчиво защищала свободу индивида и равенство всех перед законом. Антифеодальную идеологию французской буржуазии в первой половине XIX в. выражали многие политические мыслители. Среди них своей значительностью выделяются Б. Констан и А. Токвиль.

Большую часть работ по вопросам политики, власти, государства Бенжамен Констан (1767–1830), которого исследователи считают даже духовным отцом либерализма на европейском континенте свел в «Курс конституционной политики», излагавший в удобной систематической форме либеральное учение о государстве.

Основа политико-теоретических конструкций Констан – проблема индивидуальной свободы. Для европейца Нового времени эта сво-

бода есть нечто иное, нежели свобода, которой обладали люди в античном мире. У древних греков и римлян она заключалась в возможности коллективного осуществления гражданами верховной власти, в возможности каждого гражданина непосредственно участвовать в делах государства. Вместе с тем свобода, которая бытовала в эпоху античности, совмещалась с подчинением индивида публичной власти и оставляла весьма небольшое пространство для проявлений индивидуальной независимости. Свобода современного европейца – личная независимость, самостоятельность, безопасность, право влиять на управление государством. Прямое постоянное участие каждого индивида в отправлении функций государства не входит в ряд строго обязательных элементов данного типа свободы.

Материальная и духовная автономия человека, его надежная защищенность законом стоят у Констанана на первом месте и тогда, когда он рассматривает проблему индивидуальной свободы в практически-политическом плане. С его точки зрения, этим ценностям должны быть подчинены цели и устройство государства. Однако Констанан отнюдь не принадлежит к тем либералам, которые хотят, чтобы государство вообще было слабым, чтобы его оказывалось как можно меньше. Современное государство должно быть по форме конституционной монархией. В лице конституционного монарха политическое сообщество обретает, согласно Констанану, «нейтральную власть». Она – вне трех «классических» властей, независима от них и потому способна обеспечивать их единство, кооперацию, нормальную деятельность.

Обеспечить индивидуальную свободу всеми правомерными средствами для ее полнокровного осуществления и прочной защиты стремился и знаменитый соотечественник Констанана, его современник Алексис де Токвиль (1805–1859). Политическая концепция Токвиля сложилась под влиянием идей Констанана и французского либерала Пьера Руайе-Коллара. Немалую роль в ее формировании сыграл выдающийся историк Франсуа Гизо. Две работы Токвиля «О демократии в Америке» и «Старый режим и революция» создали ему имя в науке о политике и государстве.

Предмет его наибольшего интереса составили теоретические и практические аспекты демократии – самого знаменательного явления эпохи. Демократия трактуется им, как общественный строй, который противоположен феодальному и не знает границ между высшими и низшими классами общества. Он считал, что торжество равенства как такового не есть стопроцентная гарантия воцарения свободы. Другими словами, всеобщее равенство, взятое само по себе, автоматически не приводит к установлению такого политического строя, который твердо оберегает автономию индивида, исключает произвол и пренебрежение правом со стороны властей.

Свобода и равенство, по Токвилю, – явления разнопорядковые. И отношение людей к ним тоже различное. Во все времена, утверждает Токвиль, люди предпочитают равенство свободе. Оно дается людям легче, воспринимается подавляющим большинством с приязнью, переживается с удовольствием. Существование в условиях свободы требует от че-

ловека напряжения, больших усилий, связанных с необходимостью быть самостоятельным, делать всякий раз собственный выбор, отвечать за свои действия и их последствия. Пользование свободой – определенный крест; ее преимущества, достоинства не дают себя знать, как правило, мгновенно. Высокое удовлетворение, которое приносит она, испытывает не столь широкий круг людей, какой охватывает сторонников равенства. Поэтому демократические народы с большим пылом и постоянством любят равенство, нежели свободу. Помимо всего прочего это оттого, что «нет ничего труднее, чем учиться жить свободным».

Для Токвиля очевидна величайшая социальная ценность свободы. В конечном итоге лишь благодаря ей индивид получает возможность реализовать себя в жизни, она позволяет обществу устойчиво процветать и прогрессировать. «С течением времени свобода умеющим сохранить ее всегда дает довольство, благосостояние, а часто и богатство». Однако Токвиль предупреждает читателя: нельзя предаваться вулгарно-утилитаристским иллюзиям и ожидать от свободы каких-то чудес, уподоблять ее некоему рогу изобилия, способному в одночасье обеспечить всех и каждого массой материальных и прочих благ. «Кто ищет в свободе чего-либо другого, а не ее самой, тот создан для рабства».

То, что демократические народы испытывают, – в принципе естественное стремление к свободе, ищут ее, болезненно переживают утрату последней, было ясно Токвилю. Как было не менее ясно ему и то, что страсть к равенству в них еще сильнее, острее: «Они жаждут равенств в свободе, и, если она им не доступна, они хотят равенства хотя бы в рабстве. Они вынесут бедность, порабощение, разгул варварства, но не потерпят аристократии». Аристократия тут – синоним неравенства. С такой неистребимой тягой «демократических народов» к равенству любой политик обязан беспрекословно считаться как с объективным фактом независимо от того, нравится она ему или нет.

Сам Токвиль убежден в следующем: современная демократия возможна лишь при тесном союзе равенства и свободы. Любовь к равенству, доведенная до крайности, подавляет свободу, вызывает к жизни деспотию. Деспотическое правление, в свою очередь, обесмысливает равенство. Но и вне равенства как фундаментального принципа демократического общежития свобода недолговечна и шансов сохраниться у нее нет. Проблема, по Токвилю, состоит в том, чтобы, с одной стороны, избавляться от всего, мешающего установлению разумного баланса равенства и свободы, приемлемого для современной демократии. С другой – развивать политико-юридические институты, которые обеспечивают создание и поддержание такого баланса.

Если сверхцентрализация власти, отвергаемая Токвилем, сводит на нет свободу, то целый ряд политико-юридических установлений демократического профиля, напротив, «работает» в пользу свободы индивида и общества, укрепляет ее. К числу подобного рода установлениям Токвиль относит: разделение властей, местное (общинное) самоуправление, в котором он усматривает истоки народного суверенитета. Кстати, Токвиль отнюдь не думает, что этот суверенитет беспределен, верховенство наро-

да тоже имеет свои границы. Там, где их престопают, возникает тирания, тирания большинства, ничуть не лучшая тирании властителя-самодержца.

В ряд упомянутых выше демократических институтов Токвиль помещает также свободу печати, религиозную свободу, суд присяжных, независимость судей и т.п. Токвиль мало занимает вопрос, каким надлежит быть конкретно политическому устройству демократического общества – монархическим или республиканским. Важно, по его мнению, лишь то, чтобы в этом обществе утвердилась представительная форма правления.

Токвиль исследует особенности политической культуры граждан формировавшегося западного демократического общества. Его беспокойство вызывали такие проявления этой культуры, которые приглушали дух свободы, ослабляли демократически-правовой режим. Он, в частности, порицает индивидуализм, усилившийся по мере выравнивания условий существования людей. Самоизоляция индивидов, их замкнутость в узких рамках личной жизни, отключение от участия в общественных делах – чрезвычайно опасная тенденция. Индивидуализм служит тем, кто предпочитает деспотические порядки и тяготеет свободой. Противоядие пагубной разобщенности граждан Токвиль видит в предоставлении им как можно больших реальных возможностей «жить своей собственной политической жизнью с тем, чтобы граждане получили неограниченное количество стимулов действовать сообща». Гражданственность способна преодолеть индивидуализм, сохранить и упрочить свободу.

Ни равенство, ни свобода не являются самодостаточными условиями подлинно человеческого бытия. Только будучи вместе, в единстве, они обретают такое качество. Токвиль – выдающийся теоретик демократии и одновременно последовательный либерал – глубоко постиг ту истину, что либерализм должен пойти навстречу демократии. Этим в эпоху выхода масс на общественно-политическую сцену, в эпоху культа равенства спасется высшая либеральная ценность – свобода.

Список использованных источников

1. Ревякин А.В. Социализм и либерализм во Франции в середине XIX века [Текст] / А.В. Ревякин ; отв. ред. А.Э. Штекли ; РАН, Институт всеобщей истории. – М. : Наука, 1999. – 284 с.
2. Либерализм Запада XVII–XX века [Текст] / В.В. Согрин [и др.]; РАН, Институт всеобщей истории. – М. : [б.в.], 1995. – 228 с.
3. Мизес Л. Либерализм [Текст] / Л. Мизес // Социум. – 2007. – № 2. – С.146–149 стр.
4. Федорова М.М. Французский либерализм: до и после революции [Текст] / М.М. Федорова // Полис. – 1993. – № 6. – С. 52–61.
5. Рив Э. Теория собственности [Текст] / Э. Рив // Современная политическая теория. – М. : Notabene, 2001. – С. 243–257.

Научный руководитель: И.А. Еремеева, кандидат исторических наук, доцент.

СЕКЦІЯ 4. ПРОБЛЕМИ СВІТОВОЇ ПОЛІТИКИ ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

А.А. Забияка

Університет імені Альфреда Нобеля

ТЕРРОРИЗМ КАК УГРОЗА БЕЗОПАСНОСТИ: В ПОИСКАХ ЗАЩИТЫ

Несмотря на то, что ужасы войны и преступного насилия были известны еще на заре человеческого существования, понятие терроризма как формы политического насилия возникло сравнительно недавно. Терроризм в любом проявлении всегда представляет собой преступный акт, который влияет на аудиторию за пределами непосредственной жертвы. Существует тесная связь терроризма с политикой (террористический акт, как правило, имеет политическую цель и основан на политических мотивах) [1].

Стратегия террористов – совершать акты насилия, которое привлекает внимание местного населения, правительства и мира к своему делу. Террористы планируют атаки в наиболее людном и известном месте для привлечения внимания и усиления эффекта страха в социуме. Эффективность террористического акта заключается не в самом акте, а в реакции общественности или правительства на акт.

Теракт в Париже в 2015 г. забрал жизни сотен людей, парализовал столицу, а также стал знаковым для расширения террористической деятельности ИГИЛ. Это деструктивное событие не оставило равнодушным мировое сообщество. Тогда нам казалось, что жители из каждого уголка мира выражали французскому народу сочувствие и поддержку. Еmpire State Building и Сиднейский оперный театр были освещены цветами флага Франции. Социальная сеть «Facebook» запустила фильтры, которые давали возможность пользователям по всему миру окрасить фото своего профиля в триколор французского флага, чтобы таким образом почтить память погибших и поддержать французский народ. Также было введено «safety check», приложение, которое позволяло гражданам оповестить членов своих семей и друзей о том, что они в безопасности.

В мире сегодня наблюдается рост террористической активности в различных регионах. Часто террористические группы, основываясь на политической идеологии или религиозных убеждениях, выбирают путь насилия и террора для достижения своих целей. Они полагают, что их собственная точка зрения или позиция является единственно правильной, и что они имеют право запугивать других людей [2].

Некоторые из важных террористических организаций, действующих в различных частях мира, уже определены. «Jaishe Mohmmad» базируется в Пакистане, ТОТИ в Шри-Ланке, маоисты в Непале, ЭТА наносила удары в Испании, «Боко Харам» – в Нигерии.

Терроризм – вопрос, который отравляет наш мир каждую минуту и каждый день. Мы никогда не узнаем, когда или где террористическая организация собирается нанести удар. Это крайне осложняет борьбу с террором.

По характеру террористические акты делятся на:

1) индивидуальные: в этом случае теракт совершает один-два человека, за которыми не стоят какие-либо организации.

2) коллективные: террористическая деятельность планируется и реализуется определенной организацией.

По целям можно выделить теракты:

1) религиозные: терроризм может быть мотивирован религиозными идеологиями. Религиозный терроризм особенно опасен из-за фанатизма отдельных религиозных адептов.

2) националистические: часть террористов совершают свои акты из-за ненависти к другим этносам или из-за стремления отделиться от государства.

Какие же есть способы борьбы с терроризмом?

Один из способов борьбы с терроризмом – выявление и решение тех факторов, которые способствуют радикализации и созданию условий для вербовки будущих террористов (бедность, безработица, социальная депривация).

Также существует стратегия защиты граждан и инфраструктуры, снижение уязвимости к атаке. Это включает в себя защиту внешних и внутренних границ, улучшение транспортной безопасности, защиты стратегических целей.

Третьей моделью может считаться снижение способности террористов совершать деструктивные акты. Этому может способствовать усиление системы полиции и национальной безопасности.

Список использованных источников

1. Серкевич І.Р. Визначення поняття «тероризм» та його генезис [Текст] / І.Р. Серкевич // Часопис Київського університету права. – 2011. – № 4. – С.331–335.

2. Brass A. Кто есть кто в мире террора [Текст] / А. Брасс. – М.: АСТ: Астрель, 2007. – 346 с.

Научный руководитель: И.А. Еремеева, кандидат исторических наук, доцент.

А.А. Каминов
Университет имени Альфреда Нобеля

ЭМБАРГО КАК МЕТОД МЕЖДУНАРОДНЫХ САНКЦИЙ (НА ПРИМЕРЕ ОТНОШЕНИЙ КУБЫ И США)

Санкционная политика представляет собой индивидуальные или коллективные мероприятия, которые применяются участниками международных отношений как способ давления на государства-нарушители международного правопорядка. Международные санкции

являются промежуточной формой воздействия на нарушителя мирового порядка и, как правило, следуют после словесного осуждения и могут предварять силовое воздействие.

В современном глобализованном мире санкции являются важнейшим инструментом внешнеполитического влияния и преследуют следующие цели: принудить/переубедить конкретное государство или группу государств изменить свою внешнюю политику; восстановить нарушенный порядок. В современной международной практике санкции имеют экономический, политический или военный характер [3, с. 348].

Эмбарго является крайней формой экономических санкций и представляет собой полный или частичный запрет на экономическое сотрудничество с государством-нарушителем. Оно может быть продовольственным, оружейным или торговым. В случае с продовольственным эмбарго правительство, его накладывающее, запрещает местным производителям поставлять продовольствие в облагаемую эмбарго страну или наоборот, местным импортёрам запрещается ввозить товары из обложенной эмбарго страны.

Эмбарго может быть введено как в военное, так и в мирное время. Устав ООН предусматривает возможность установления эмбарго в качестве коллективной репрессивной меры в отношении государств, действия которых представляют угрозу международной безопасности [4].

Ярким примером применения на практике эмбарго стали экономические санкции США по отношению к Кубе. В феврале 1959 г., в результате революционного переворота, на Кубе было создано новое правительство во главе с Фиделем Кастро, в том же году был принят целый ряд реформ в которых было четко прописано о ликвидации частных латифундий и землевладений иностранцев. Более 40% земель перешли в государственные сектора сельского хозяйства остальные были распределены среди граждан. 22 июля 1960 года правительство Кубы объявило об окончательной национализации все сахарных заводов и плантаций, принадлежавших американским компаниям. Дипломатические отношения между Кубой и США были разорваны в 1961 году, спустя два года после победы революционеров во главе с Фиделем Кастро. Высшей точкой конфликта стал Карибский кризис в октябре 1962 г. когда мир очутился на пороге ядерной войны [2, с. 39].

Экономическая блокада, установленная правительством США, нанесла колоссальный ущерб экономике Кубы. По официальным данным правительства Кубы, за 45 лет блокады потери составили 86 млрд дол. США [1]. Однако пример эмбарго в отношении Кубы является примером неэффективных санкций, т.к. они не привели к изменению выбранного Кубой политического курса, чего добивались США.

Список использованных источников

1. Кастро Ф. История нас оправдает. Так говорили командант / Эрнесто Че Гевара, и Ф. Кастро.– М.: Центрполиграф, 2014. – 160 с.
2. Мануїлова К.В. Економічні санкції як інструмент зовнішньої політики [Текст] / К.В. Мануїлова // Актуальні проблеми міжнародних від-

носин: зб. наук. праць. Вип. 122 (частина II) – К.: Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Інститут міжнародних відносин, 2014. – С. 38–44.

3. Новітня політична лексика (неологізми, okazіоналізми та інші новотвори) / за заг. ред. Н.М. Хоми. – Львів: Новий світ-2000, 2015. – 492 с.

4. Статут ООН [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.un.org.ua/images/UN_Charter_Ukrainian.pdf

Научный руководитель: И.А. Еремеева, кандидат исторических наук, доцент.

В.Д. Кисіль
Університет імені Альфреда Нобеля

ПРОБЛЕМИ СВІТОВОЇ ПОЛІТИКИ ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН В ЕПОХУ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Глобалізація – це процес світової економічної, політичної та культурної інтеграції. Глобалістика – це система міждисциплінарних наукових знань про життєво важливі загальнолюдські проблеми. Політична глобалістика є одним із напрямів глобалістики. Вона виникла на початку 90-х рр. ХХ ст. з метою вивчення аспектів глобальної проблематики, політичних причин виникнення й загострення загальнолюдських проблем, а також для пошуку шляхів їх розв’язання, які пов’язані з політичною сферою життєдіяльності суспільства.

У політичній глобалістиці виділяють чотири основні підходи до пізнання глобальних проблем людства під політологічним кутом зору: 1) дослідження політичних аспектів загальнолюдських проблем в цілому; 2) політологічний аналіз глобальних проблем; 3) вивчення проявів глобальних проблем в конкретних регіонах світового співтовариства та їх там політичної ситуації; 4) формування теоретико-методологічних основ політично-глобалістичних досліджень.

Глобальні проблеми сучасності – це проблеми, які зачіпають життєво важливі інтереси усього людства, усіх держав і народів, кожного мешканця планети; виступають в якості об’єктивного чинника розвитку сучасної цивілізації; набувають надзвичайно гострий характер й загрожують не тільки позитивному розвитку людства, але й загибеллю цивілізації, у випадку знаходження конструктивних шляхів їх вирішення; потребують для свого вирішення зусиль усіх держав і народів, усієї міжнародної спільноти [4; 6].

Глобальним проблемам властивий ряд особливостей: планетарний, загальносвітовий характер, зачіпають інтереси усіх народів світу; загрожують деградацією і загибеллю усьому людству; потребують невідкладних та ефективних рішень; вимагають колективних зусиль усіх держав, спільних дій усіх народів.

Для розв’язання цих питань всесвітнього масштабу поруч із політичними вельми важливе значення набувають й науково-технічні передумови. Ефективна науково-технічна та економічна політика є важливими

умовами розв'язання екологічної, сировинної, енергетичної та інших глобальних проблем [5].

Історія доводить, що зростання взаємодії між народами, обмін продукцією промислового і сільськогосподарського виробництва постійно супроводжувалися гострими збройними сутичками. За період з 3500 р. до н.е. відбулося 14 530 воєн; лише 292 роки людство жило у мирі. У XVII ст. у війнах загинуло 3,3 млн осіб, у XVIII – 5,5 млн. осіб, у XIX – 16 млн осіб. За дві світові війни XX ст. загинуло понад 70 млн осіб; ці війни й позначили початок перетворення проблеми війни і миру в глобальну. Міжнародні організації та установи покликани регулювати ускладнення в умовах суперечливості сучасного світу міжнародні відносини. Вже після Першої світової війни була організована Ліга Націй. Однак через ряд причин ця міжнародна організація не змогла зайняти належне їй місце в системі міжнародних відносин.

На заключному етапі Другої світової війни держави-переможці (США, Англія, СРСР) на Ялтинській зустрічі підписали документ про необхідність створення нової міжнародної структури для регулювання міжнародних відносин – Організації Об'єднаних Націй. Остаточний текст Статуту ООН був вироблений і підписаний в Сан-Франциско 26 червня 1945 р. і набув чинності 24 жовтня 1946 р. після ратифікації його СРСР, США, Великобританією, Францією, Китаєм і більшістю інших держав, що підписали Статут ООН. Цей день був оголошений Днем Організації Об'єднаних Націй.

Бажання припинити війни висловлено в преамбулі до Статуту ООН, де держави-учасниці постановили «оберігати наступні покоління від лиха війни, котрі двічі за нашого життя принесли горе людству». Це лягло у концепції у основу концепції загальної безпеки, суть якої полягає в об'єднанні держав проти країни-агресора.

У XXI ст. спостерігаємо зростання воєн та воєнних конфліктів. Тому проблема забезпечення безпеки, в т.ч. й військової, боротьба з міжнародним тероризмом посідає центральне місце в глобалістиці [1–3].

Демографічна проблема набуває першочергового значення в сучасному світі. Населення Землі зростає надзвичайно нерівномірно. За 1975–2000 рр. з 2,2 приросту населення близько 90% припадає на країни, що розвиваються. У європейських, північно-американських державах, навпаки, кількість смертей вище за народжуваність, корінне населення зменшується і старіє. Основна дилема, яка постала перед керівниками держав, – чи потрібно адаптувати національні економіки, соціальні програми до меншої кількості населення і більшої частки громадян похилого віку, чи варто компенсувати від'ємний природний приріст населення за рахунок еміграції.

Демографічна проблема безпосередньо пов'язана із проблемою відсталості. Економіки країн, що розвиваються, сильно відстають від рівня виробництва розвинених країн і скоротити цей розрив поки що не вдається. Держави з низьким рівнем доходів (менше \$765 на душу населення) складають близько 40% всіх держав і зосереджені у Африці, Південно-Східній і Центральній Азії. В країнах з високим рівнем доходів, які складають близь-

ко 10% всіх держав, ВВП складає \$9386. Неграмотність дорослих в країнах з низьким рівнем доходів – понад 40%, а питома вага студентів вищих навчальних закладів (у відповідній віковій групі) становить лише 3%.

Вирішення глобальних проблем є сферою інтересів міжнародних організацій як урядових, так і неурядових, серед них виділимо Римський Клуб – міжнародну неурядову громадську організацію, створену в 1968 р. за ініціативою італійського громадського діяча Ауреліо Печчеї на нараді групи європейських вчених у Римі. Членами римського клубу є видатні політики, представники фінансових і промислових кіл, видатні вчені. Римський клуб займається організацією досліджень впливу науково-технічного прогресу на світовий суспільний розвиток. Результати цих досліджень подаються у вигляді доповідей Римського клубу, котрі пропонуються увазі світової громадськості й особам, які приймають рішення. Діяльність Клубу в 1970-х рр. сприяла усвідомленню людством сутності глобальних проблем і послужила стимулом для початку активних пошуків їх розв'язання. Важливе місце в глобальних дослідженнях Римського Клубу приділяється аналізу політичних аспектів світових проблем.

Список використаних джерел

1. Драганов М. XX век: волны диктатур [Текст] / М. Драганов // Философские науки. – 1991. – №2. – С. 62–64.
2. Загладин Н.В. Тоталитаризм и демократия: конфликт века [Текст] / Н.В. Загладин // Кентавр. – 1992. – №5–6. – С. 47–52.
3. Муляр В. Не капіталізм і не соціалізм. Що ж тоді? [Текст] / В. Муляр // Віче. – 1994. – №12. – С. 38–44.
4. Поздняков Э. Формационный и цивилизационный подходы [Текст] / Э. Поздняков // Мировая экономика и международные отношения. – 1990 – № 5. – С. 52–61.
5. Рымалов В. Мировая рыночная экономика: долгосрочные тенденции и современный цикл [Текст] / В. Рымалов // Мировая экономика и международные отношения. – 1991. – № 1. – С. 52–56.
6. Чешков М. Понимание целостного мира: в поисках неформационной парадигмы [Текст] / М. Чешков // Мировая экономика и международные отношения. – 1990. – № 5. – С. 67–73.

Науковий керівник: Єремеева І.А., кандидат історичних наук, доцент.

Д.А. Милинчук
Університет імени Альфреда Нобеля

ПРОБЛЕМА ЕДИНСТВА ЕВРОПЕЙСКОГО СОЮЗА (НА ПРИМЕРЕ «BREXIT»)

Выход Великобритании из ЕС, известный как «Brexit», является одним из тех событий, которое считалось маловероятным, главным образом потому, что идёт в разрез с нашим представлением о ЕС и его

сплочённости. Но, несмотря на все прогнозы аналитиков, власти в Лондоне решились на проведение референдума о членстве Великобритании в ЕС, который состоялся 23 июня 2016 г.

Результаты референдума оказались неожиданными и тревожными: 52% британцев высказались за «Брексит», 48% против. Истоки проблемы выхода Великобритании из ЕС проистекают с самого начала вступления в Союз. Великобритания дважды подавала заявку на вступление в ЕС, но на оба предложения было наложено вето тогдашним президентом Франции Ш. де Голлем, якобы потому, что ряд аспектов британской экономики делает Британию несовместимой с Европой. По его мнению, Лондону присуща глубокая неприязнь к европейской интеграции, к тому же Великобритания ориентирована на США [1, с. 26]. После того, как де Голль ушёл в отставку с поста президента Франции, Великобритания подала третью, на сей раз успешную, заявку на членство. 1 января 1973 г. Соединенное Королевство присоединилось к ЕЭС.

Будучи частью блока 28 государств, Соединенное Королевство Великобритании (Англия, Уэльс и Шотландия) и Северной Ирландии никогда не была полностью предано идее объединенной Европы. Великобритания вошла в Союз на особых условиях, оставаясь в стороне от почти всех интеграционных процессов. Она осталась вне валютного союза, сохраняя свою собственную валюту (фунт стерлингов). Продолжало королевство и свои геополитические традиции. Великобритания отказалась быть частью шенгенской визовой системы, препятствуя консолидации Европы. Разногласия наблюдались по многим вопросам, но страна оставалась в ЕС.

Ещё одной из главных причин является провал политики Д. Кэмерона. Он заявляет: «Политика мультикультуальности нас подвела. Толерантность, основанная на невмешательстве в дела тех, кто отвергает западные ценности, себя не оправдала. Необходимо перейти к мускулистому либерализму, при котором национальная идентичность формируется за счет демократии, равных прав, главенства закона и свободы слова» [2, с. 14–15].

При оценке позитивных и негативных факторов выхода Великобритании из ЕС аналитики пришли к выводу о наличии как тех, так и других аспектов. Сразу же после оглашения результатов референдума британский фунт упал по отношению к доллару США. Рушатся финансовые рынки, вопрос о поездках британцев в континентальные страны остаётся открытым. В Великобритании уже 15 лет не поднимались процентные ставки – а сейчас, по всей видимости, следует ожидать их повышения. Цены на недвижимость вслед за курсом фунта заметно упали. Хотя из-за обвала фунта поток туристов, хлынувших путешествовать по Британии и покупать известные бренды, значительно подешевевшие, заметно вырос [3, с. 129].

Одним из следствий членства Великобритании в ЕС является тот факт, что большая часть любых аспектов внешних отношений Великобритании всё время частично или полностью контролировалось Союзом. В результате выхода из ЕС, Великобритания сможет вновь вернуть прямое управление внешними, торговыми, экономическими, политическими связями.

Для України «Brexit» не буде мати прямих наслідків. На це може вплинути розбиття загрози спостережуваних спроб європейської інтеграції нашої країни. Так як, в-перших, Європа буде зайнята рішенням внутрішніх проблем і відкладе «український питання» на невизначений термін. В-других, вона стане слабшою, і їй не буде потрібно розвиватися країна, навантажена економічним кризисом і внутрішнім конфліктом.

Можливо зробити висновок, що вихід Великобританії, безсумнівно, змінить обличчя ЄС, перш за все з політичної точки зору. Ідея сильної і об'єднаної Європи сильно постраждає. Деякі інші сильні європейські держави на прикладі Британії захотять незалежності, по причині проблем, виниклих в Європі в цьому році. Європейський Союз терпить 14% свого ВВП. Крім того, ЄС доведеться повністю переглянути весь європейський бюджет і як-то компенсувати 10 млрд фунтів чистих внесків, які робила Великобританія, перебуваючи в Союзі. Виникнуть проблеми в системі функціонування багатьох європейських інститутів.

Список використаних джерел

1. Яковюк І.В. Brexit: причини і наслідки британського референдуму [Текст] / І.В. Яковюк // Європейська інтеграція в контексті сучасної геополітики : зб. наук. ст. за матеріалами наук. конф., м. Харків, 24 травня 2016 р. – Харків, 2016. – С. 25–29.

2. Долгов С.И. Економічні аспекти виходу Великобританії з Європейського Союзу [Текст] / С.И. Долгов // Російський міжнародно-економічний вісник. – 2016. – Вип. 9. – С. 3–22.

3. Сталовєрова Г.В. Членство Великобританії в Євросоюзі: дискусія в ЄС [Текст] / Г.В. Сталовєрова // Гілея: науковий вісник. – 2016. – Вип. 106. – С. 127–132.

Науковий керівник: Р.М. Ключник, кандидат політичних наук, доцент.

А.С. Олексюк
Університет імені Альфреда Нобеля

ОСОБЛИВОСТІ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

У середині 1960-х років Розенан (фахівець в області міжнародних відносин) припустив зміни в розвитку людства, які тягнуть за собою високу взаємозалежність народів і суспільств [1, с. 599]. Це означає, що головними героями будуть не держави, а приватні особи, які взаємодіють один з одним з мінімальним посередництвом або навіть всупереч державній владі.

У зв'язку з великим впливом глобалізації на сфери життя світового суспільства, відбуваються зміни і в системі міжнародних відносин, які сформувалися в результаті інтенсифікації процесів глобалізації.

Сильний вплив на держави і на їх взаємини зробили серйозні зміни в економічній, політичній, військовій та екологічній сферах.

Якщо раніше традиційними показниками вважалися: територія, населення, економічний розвиток, чисельність збройних сил і їх характер, то тепер на їх заміну вийшли показники «м'якої сили»: високотехнологічна база, положення на фінансових ринках, вплив в міжнародних організаціях, ідейно-політичні важелі.

Виходячи з вищеперерахованих критеріїв, Захід має великий вплив на систему міжнародних відносин. У нього є фінанси, інформаційні мережі, високі технології, позиції в основних міжнародних організаціях (військово-політичних, фінансових, економічних), високий ступінь консолідації. Так, маючи всього 15% населення, країни Заходу контролюють понад 60% світових ресурсів, виробництва і торгівлі [2, с. 73–74].

Сучасний світ знаходиться у нестабільному, перехідному стані та наближається до роздоріжжя, що веде або до трансформації існуючого однополярного несправедливого світу у справедливий багатополарний світ, або до зіткнення бідності з багатством, зіткнення Західної цивілізації, яка розповсюджується на всі інші країни світу, з іншими цивілізаціями і загибелі світу. При цьому необхідно брати до уваги й те, що сучасна економічна теорія неспроможна не тільки передбачити майбутнє, але й інтерпретувати сьогоденну дійсність, оскільки розрив між наукою і практикою збільшується на користь останньої.

Можна вважати, що саме глобальний вимір лежить в основі тих процесів, які прийнято називати міжнародною політикою. Таким чином, є глобальне сприйняття ресурсів, які потрібно ефективно розподілити між людьми всієї планети, як «спільне надбання людства».

«Світова політика» передбачає звернення до конкретної сфери суспільних відносин, за допомогою якої її учасники прагнуть реалізувати свої інтереси, цілі, шляхом переконання і узгодження, або суперництва і обміну, або насильства по відношенню один до одного.

Так, світова політика звертає увагу на формування нової моделі світу, в якій посилюється взаємозалежність.

Процеси глобалізації з легкістю можуть перейти державні кордони і здатні впливати на будь-яку соціальну спільність в будь-якому куточку світу. В результаті відбувається проникнення ТНА у сфери традиційної державної діяльності і переплетення внутрішньої і зовнішньої політики. Це сприяє ускладненню загальної картини політичного життя, незалежно від того, виступають вони суперниками або співпрацюють з державою.

Вплив міжнародних інститутів, переплетення внутрішньої і зовнішньої політики, змінення ролі держави – все це може привести до єдності світу.

З одного боку («позитивного») – це приведе до виникнення всесвітньої економіки, загальної культури, універсальним цінностям і ідентичності, а з іншого («негативного») – пояснює єдність інтересів людства наявністю спільних загроз.

Це дає нам всесвітнє «управління без держави», в якому є всілякі ТНК, що сприяють виникненню глобального громадянського суспільства.

Все вищеперераховане може призвести до таких проблем, як: порушення прав людини, поширення наркоманії, екологічні лиха, вичерпність природних ресурсів, загрози руйнування «загального надбання» людства в області культури і соціальної безпеки.

Глобалізація світової спільноти зумовлена також загальнопланетарними викликами і завданнями, впоратися з яким можна тільки в тісній взаємодії і співпраці [3, с. 118].

Світ сьогодення є перехідним. В умовах нарощування все новими країнами економічної активності доведеться шукати нові моделі розвитку, пов'язані з відмовою від однополярного світу і діючої Західної неоліберальної моделі його глобалізації, внаслідок чого однополярний світ в інтересах людства трансформуватиметься у багатополарний [4, с. 68].

Роблячи висновок, можна сказати, що в епоху глобалізації формується нова система міжнародних відносин. Процес формування єдиного світового співтовариства, глобальна хвиля демократизації, нова якість світової економіки і військової складової, розширення кола суб'єктів світової політики і господарства, а також транснаціоналізація викликів і проблем – сукупність усіх цих факторів змусила суб'єкти міжнародних відносин поглянути на світ і вийти на принципово новий рівень взаємодії один з одним.

Список використаних джерел

1. Співак В.М. Глобальна криза: економічні причини і політичні наслідки [Текст] / В. М. Співак // Держава і право. – 2009. – Вип. 46. – С. 598 – 604.
2. Сергєєв В.С. Політичні мережі як форма взаємодії держави та громадянського суспільства: монографія [Текст] / В.С. Сергєєв. – Д.: Інновація, 2011. – 304 с.
3. Делягин М.Г. Ценностный кризис: почему формальная демократия не работает [Текст] / М. Г. Делягин // Полис. – 2008. – № 1. – С. 109 – 122.
4. Галкин А.А. Глобализация и политические потрясения XXI века [Текст] / А.А. Галкин // Полис. – 2005. – № 4. – С. 53–70.

Науковий керівник: Єремєєва І.А., кандидат історичних наук, доцент.

Є.В. Прохорова
Університет імені Альфреда Нобеля

ПРОФЕСІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЖУРНАЛІСТІВ У БОРОТБІ З ГЛОБАЛЬНИМИ ПРОБЛЕМАМИ

На ранніх етапах свого розвитку нечисленне людство не могло породити жодної глобальної проблеми, тобто проблеми, яка б торкалася будь-якої людини у будь-якому куточку Землі. Унаслідок заселення людством майже всього суходолу та небачених досі масштабів господарського освоєння довкілля почали виникати і дедалі загострюватися глобальні проблеми. Кожна з них і особливо всі вони разом здатні спричинити знищення всього живого на нашій планеті.

Нині до всеосяжних, тобто глобальних, проблем людства відносять:

- 1) демографічну проблему, яку спричинило швидке зростання населення в найбільш розвинених країнах світу;
- 2) екологічну проблему – вона пов'язана з інтенсивним руйнуванням довкілля, що робить нашу планету непридатною для життя;
- 3) проблему забезпечення розвитку людства всіма видами ресурсів, у тому числі й продовольчими;
- 4) зневоднення, дефіцит питної води;
- 5) геополітичні проблеми, які породжують воєнні конфлікти і загрожують людству самовбивчою світовою війною (за умов використання зброї масового ураження);
- 6) проблему поглиблення нерівності й нерівномірності розвитку різних націй, країн, регіонів тощо, що постійно створює регіональну і світову напруженість.

У сучасному демократичному середовищі успішне вирішення політичних, економічних і соціальних завдань все більше залежить від дії такого суб'єктивного чинника як соціальна активність особистості.

Важливу роль у формуванні активності відіграють засоби масової інформації. О. Копилов фіксує перехід від моделі «універсалізму» до «транспрофесіоналізму». Журналісти-транспрофесіонали – це фахівці з міждисциплінарною підготовкою, зорієнтовані на вивчення об'єкта в цілому та, маючи спеціалізацію в певній предметній галузі, здатні до міжпрофесійної комунікації і трансдисциплінарного синтезу знань [1, с. 127].

Це найголовніші комплексні проблеми людства, а розвиток цивілізації на планеті постійно породжує нові й нові. Так, людству почала загрожувати страшна хвороба СНІД. Поширюються наркоманія, злочинність, тероризм, відмирають традиційні духовні цінності. Краще технічно озброюючись, людина не стає кращою морально. У цьому, напевно, криються причини виникнення багатьох глобальних проблем людства.

Зміни базових параметрів функціонування журналістики у ХХІ ст. призводять до формування нової концептуалізації журналістики як соціального інституту, системи видів діяльності, сукупності професій [2, с. 115].

Журналісти повинні усвідомити реальний стан справ і свою роль в пошуках адекватних відповідей на виклики часу. У зв'язку з цим, користуючись пропозиціями російської дослідниці Н. Цинаревої, можемо окреслити такі основні напрямки:

1. Ознайомити масову аудиторію з проблемами глобального світу та даними моніторингу за розвитком планетарної кризи, отриманих в науково-дослідних центрах.
2. Ознайомити масову аудиторію з діяльністю науково-дослідних центрів, що вивчають можливості нейтралізації деструктивних процесів на Землі.
3. Ознайомити масову аудиторію з ідеями запобігання глобальним катаклізмам та воєнним конфліктам (зокрема, проблемою ядерної зброї).
4. Організувати диспути і дискусії, присвячені осмисленню проблем боротьби з тероризмом та екстремізмом.

5. Ознайомити масову аудиторію з науковими розробками, спрямованими на вирішення проблем економіки та політики [3, с. 163–164].

Підбиваючи підсумок, варто зазначити, що журналістська діяльність в Україні залишається небезпечним заняттям, оскільки високий рівень політичної напруги, олігархізація економіки, військові дії зумовлюють постійні спроби тих чи інших політичних акторів поставити ЗМІ у залежність від корпоративних або приватних інтересів.

Список використаних джерел

1. Копылов О. Профессионализм журналиста в условиях медиаконвергенции: трансформация, эволюция, апгрейд? [Текст] / О. Копылов // Вестн. Томск. гос. ун-та. Филология. – 2012. – № 3. – С. 120–130.

2. Парубець О. Модель журналістської діяльності у сучасному інформаційному просторі [Текст] / О. Парубець // Образ. – 2015. – Вип. 3 (18). – С. 111–118.

3. Цынарева Н.А. Роль СМИ в решении глобальных проблем современности [Текст] / Н.А. Цынарева // Журналистика цифровой эпохи: как меняется профессия : материалы Междунар. науч.-практ. конф., Екатеринбург, 14–15 апреля 2016 года. – Екатеринбург, 2016. – С. 162–166.

Науковий керівник: Р.М. Ключник, кандидат політичних наук, доцент.

M.A. Chaika
Alfred Nobel University

MIGRANT CRISIS AND KREMLIN INFLUENCE

It is well-known fact that oil prices are very important for both global and local interests. Russia wants to play a key-role in stabilizing Libya. This is a new high –risk move that could give Russia a new foothold in North Africa. The control of a migrant flow is in a centre of the attention, Europe is seeking to half it.

Italy is known to be a country which is turning to Russia to help combat the immigration crisis, despite warnings from European allies about Putin's motives.

It is well-known fact that migrant is a person who goes from one place to another especially to find work. But this term has different official meanings and connotations. The United Nations worked out its own definition; they are interested first of all in the term migrant worker. By the way, according to the International Labor Organization there were 232 million international migrants in the world. There is another category of people, we call them refugee displaced person who has been forced to cross national boundaries and who can't return home.

Italy's Prime Minister Paolo Gentiloni is going to press British Prime Minister, Theresa May to embrace an enlarged role for Russia in Libya, More than 180,000 migrants arrived last year. The European newspapers reveal the

information about the construction of 2 Russian military bases in east Libya as a result of the talks between Libya and the Russian defense minister, Sergei Shoigu.

The Trump administration works with Italy on Libya. Russia wants access to the sources of gas in this area and would like a naval and air base on Cyprus, Algeria, Syria etc.

To sum up, Russia needs higher global oil prices to rescue its economy.

*Scientific supervision by Full Professor Y.K.Taranenko,
Language supervision by associated professor M.R.Kabanova.*

Наукове видання
II Всеукраїнська наукова конференція
студентів і молодих вчених

СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОСТІ

Тези доповідей
30 березня 2017 р.
(українською, російською та англійською мовами)

Редактор М.С. Велес
Комп'ютерна верстка А.Ю. Такій

Підписано до друку 14.03.2016. Формат 60×84/16.
Ум. друк. арк. 5,35. Тираж 70 пр. Зам. № .

ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля».
49000, м. Дніпро, вул. Січеславська Набережна, 18.
Тел. (056) 778-58-66, e-mail: gio@duer.edu
Свідоцтво ДК № 4611 від 05.09.2013 р.

Віддруковано у ТОВ «Роял Принт».
49052, м. Дніпро, вул. В. Ларіонова, 145.
Тел. (056) 794-61-05, 04
Свідоцтво ДК № 4765 від 04.09.2014 р.